

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

DOKTORA TEZİ

**ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIMIN LİSE ÖĞRENCİLERİNDE KADINA YÖNELİK
ŞİDDET TUTUMLARI ÜZERİNE ETKİSİ**

Fatih ŞAHİN

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Leyla KÜÇÜK**

Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı

Ruh sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Programı

Haziran, 2022

TEZ KABUL VE ONAYI

Fatih ŞAHİN tarafından, Prof. Dr. Leyla KÜÇÜK danışmanlığında hazırlanan "Çözüm Odaklı Yaklaşımın Lise Öğrencilerinde Kadına Yönelik Şiddet Tutumları Üzerine Etkisi" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 27/06/2022 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

	İmza	Sonuç
DANIŞMAN	Prof. Dr. Leyla KÜÇÜK	☐
	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	Kabul
	Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	☐
	Anabilim Dalı	Ret
ÜYE	Prof. Dr. Fatma Yasemin KUTLU	☐
	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	Kabul
	Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	☐
	Anabilim Dalı	Ret
ÜYE	Prof. Dr. Ayşe OKANLI	☐
	Medeniyet Üniversitesi	Kabul
	Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı	☐
		Ret
ÜYE	Prof. Dr. Hülya BİLGİN	☐
	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	Kabul
	Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	☐
	Anabilim Dalı	Ret
ÜYE	Dr. Öğr. Üyesi Gülcan KENDİRKIRAN	☐
	Haliç Üniversitesi	Kabul
	Hemşirelik Programı	☐
		Ret

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve bilimsel etik kuralları içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını ve her türlü hukuki sorumluluğu aldığımı kabul ederim.

Fatih ŞAHİN

Annem/Babam/Eşim/Aileme ithaf ediyorum...

BÜTÇE DESTEKLERİ

Çözüm Odaklı Yaklaşımın Lise Öğrencilerinde Kadına Yönelik Şiddet Tutumları Üzerine Etkisi

Bu tez çalışması için herhangi bir kurumdan bütçe desteği alınmamıştır.

TEŞEKKÜR

Destek, ilgi ve yardımlarıyla her zaman yanımda olan, sosyal ve akademik her alanda gelişimime değerli katkılar sağlayan sevgili danışman hocam Sayın Prof. Dr. Leyla KÜÇÜK'e

Tez izleme komitemde bulunan ve desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Fatma Yasemin KUTLU ve Prof. Dr. Ayşe OKANLI'ya

İlgi ve destekleriyle yanımda olan, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalındaki tüm değerli hocalarım ve arkadaşlarıma,

Araştırma için izin veren Muş İl Milli Eğitim Müdürlüğüne,

Araştırmanın gerçekleştirilmesi sağlayan tüm katılımcılar ve ailelerine,

Daima yanımda olan, desteklerini her an hissettiğim aileme,

Gülen yüzü, sabrı ve destekleriyle sürekli yanımda olan sevgili eşim ve biricik oğluma;
Sonsuz teşekkürler...

Haziran 2022

Fatih ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ KABUL VE ONAYI	ii
BEYAN	iii
BÜTÇE DESTEKLERİ	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ	x
TABLO LİSTESİ.....	xi
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ.....	xii
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xv
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1. KADINA YÖNELİK ŞİDDET	4
2.1.1. Kadına Yönelik Şiddet Tanımı.....	4
2.1.2. Kadına Yönelik Şiddet Türleri	4
2.1.3. Kadına Yönelik Şiddet Yaygınlığı	6
2.1.4. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri ve Risk Faktörleri	8
2.1.5. Kadına Yönelik Şiddetin Sonuçları.....	10
2.1.6. Kadına Yönelik Şiddette Korumucu Faktörler.....	12
2.1.7. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Çalışmaları	13
2.2. LİSE ÖĞRENCİLERİNDE KADINA YÖNELİK ŞİDDET	16
2.2.1. Lise Öğrencilerinin Kadına Yönelik Şiddet Tutumları	18
2.2.2. Lise Öğrencilerinde Kadına Yönelik Şiddet Tutumunu Etkileyen Faktörler.....	19
2.2.3. Lise Öğrencilerinde Kadına Yönelik Şiddet Çalışmaları	21
2.3. ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIM.....	22
2.3.1. Çözüm Odaklı Yaklaşımın Temel İlke, Varsayım ve Felsefeleri	23
2.3.2. Çözüm Odaklı Yaklaşımında Kullanılan Teknikler.....	24
2.3.3. Çözüm Odaklı Yaklaşım Süreci	27
2.4. ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIM VE HEMŞİRELİK	28
2.5. PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİNDE ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIM.....	30

3. YÖNTEM	32
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	32
3.2. ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	32
3.3. ARAŞTIRMANIN DEĞİŞKEN VE HİPOTEZLERİ	32
3.4. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE ZAMAN.....	33
3.5. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	33
3.6. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇÜM ARAÇLARI	35
3.6.1. Kişisel Bilgi Formu	35
3.6.2. Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (İSKEBE)	35
3.7. ARAŞTIRMA SÜRECİ.....	36
3.8. ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIM UYGULAMA İÇERİĞİ.....	39
3.8.1. Çözüm Odaklı Yaklaşım Programı	39
3.9. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	41
3.10. ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ	41
3.11. ARAŞTIRMANIN GÜÇLÜ VE SINIRLI YÖNLERİ.....	41
3.12. ARAŞTIRMANIN BÜTÇESİ	42
4. BULGULAR	43
Tablo 4. 1: Öğrencilerin demografik özelliklerinin dağılımı.....	44
Tablo 4. 2: Öğrencilerin çözüm odaklı yaklaşım programı öncesi bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE ölçek puanları (N=78)	47
Tablo 4. 3: Öğrencilerin bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam aldıkları ön test, son test ve 3 ay sonraki izlem testi puanlarının karşılaştırılması (N=78).....	47
Tablo 4. 4: Deney grubunun bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam ölçek üzerinde yapılan programın ön test ve son test puanları bakımından etkililiği (N=39).....	50
Tablo 4. 5: Deney grubunun bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam ölçek üzerinde yapılan programın son test ve 3 aylık izlem test puanları bakımından etkililiği (N=39).....	51
5. TARTIŞMA.....	53
5.1. KATILIMCILARIN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ VE PROGRAM ÖNCESİ İSKEBE PUANLARINA İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI.....	54
5.2. DENEY VE KONTROL GRUBU KATILIMCILARININ İSKEBE ÖN TEST, SON TEST VE 3 AY SONRAKİ İZLEM TESTİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI	58
5.3. DENEY GRUBUNA UYGULANAN ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIMIN ETKİLİLİĞİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI	61
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	64

6.1. SONUÇLAR.....	64
6.2. ÖNERİLER.....	67
KAYNAKLAR.....	68
EKLER	80
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI	97
ETİK KURUL İZİN YAZISI	98
KURUM İZNİ YAZILARI.....	99
ÖLÇEK İZNİ.....	100
ÖZGEÇMİŞ	101

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 2. 1: 2018'de, 15-49 yaşları arasındaki kadınlar arasında yaşam boyu fiziksel veya cinsel ya da her ikisinin birlikte yaşadığı partner şiddetine ilişkin yaygınlık tahminlerinin haritası	7
Şekil 3. 1: Araştırma Akış Şeması	38
Şekil 4. 1: Deney ve Kontrol Grubu İSKEBE Toplam puanları	50

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2. 1: Dünyada bölgeler arası kadına şiddet yaygınlığı	6
Tablo 2. 2: Kadına Yönelik Şiddet Risk Faktörleri Tablosu	9
Tablo 2. 3: Kadına Yönelik Şiddette Koruyucu Faktörler Tablosu.....	12
Tablo 3. 1: Araştırma Grubu Seçilme Tablosu	34
Tablo 3. 2: Çözüm Odaklı Yaklaşım Programı Katılımcı Sayısı ve Günleri	39
Tablo 3. 3: Çözüm Odaklı Yaklaşım Programı Haftalık Amaç ve Kazanımları	40
Tablo 4. 1: Öğrencilerin demografik özelliklerinin dağılımı (N=78).....	44
Tablo 4. 2: Öğrencilerin çözüm odaklı yaklaşım programı öncesi bedene yönelik tutum,kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE ölçek puanları (N=78)	47
Tablo 4. 3: Öğrencilerin bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam aldıkları ön test, son test ve 3 ay sonraki izlem testi puanlarının karşılaştırılması (N=78)	47
Tablo 4. 4: Deney grubunun bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam ölçek üzerinde yapılan programının ön test ve son test puanları bakımından etkililiği (N=39).....	50
Tablo 4. 5: Deney grubunun bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam ölçek üzerinde yapılan programın son test ve 3 aylık izlem test puanları bakımından etkililiği (N=39).....	51

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Kisaltmalar	Açıklama
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
İSKEBE	: Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

ÖZET

[DOKTORA TEZİ]

[ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIMIN LİSE ÖĞRENCİLERİNDE KADINA YÖNELİK ŞİDDET TUTUMLARI ÜZERİNE ETKİSİ]

[Fatih ŞAHİN]

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı

Ruh sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Programı

[Danışman: Prof. Dr. Leyla KÜÇÜK]

[Şahin, F. (2022). Çözüm Odaklı Yaklaşımın Lise Öğrencilerinde Kadına Yönelik Şiddet Tutumları Üzerine Etkisi. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği ABD. Doktora Tezi. İstanbul.

Bu araştırma, Çözüm Odaklı Yaklaşımın Lise Öğrencilerinde Kadına Yönelik Şiddet Tutumları Üzerine Etkisi incelemek amacıyla, öntest-sontest ve tekrarlı ölçümlü randomize kontrollü deneysel çalışma olarak tasarlanmıştır. Araştırma örneklemini, Muş İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı merkez liselerden rasgele seçilen 5 lisede okuyan 1037 öğrenciden araştırmaya dahil olma kriterlerini karşılayan 90 öğrenci (45 kontrol, 45 deney) oluşturdu. Verilerin toplanmasında, Kişisel Bilgi Formu ve Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (İSKEBE) kullanıldı. Kişisel Bilgi Formu program öncesinde öğrencilerin kendileri tarafından dolduruldu. İSKEBE ise program öncesi, sonrası ve 3 ay sonraki izlemde dolduruldu. Deney grubundaki öğrencilere program için 3 gün belirlenmiş olup öğrencilerin müsait olduğu bir gün programa katılmaları sağlanarak, program günde 60 dk olarak 6 hafta boyunca uygulandı. Program süresince kontrol grubuna herhangi bir uygulama yapılmadı. Program öncesi kontrol ve deney grubu öğrencilerinin kişisel özellikleri, İSKEBE ve alt ölçeklerin puanların bakımından benzerdi. Program sonrası ve izlem testinde Kimliğe Yönelik Tutum alt ölçeği ve İSKEBE toplam puanları bakımından gruplar arası anlamlı farklılık bulundu ($p<0,05$). Sonuç olarak, lise öğrencilerine uygulanan çözüm odaklı yaklaşımın öğrencilerin kadına yönelik şiddet tutumları üzerine pozitif etkileri olduğu görüldü. Bu sonuca göre, çözüm odaklı

yaklaşımın gerek psikiyatri gerekse okul sağlığı hemşireleri tarafından ergen grupta kullanılması önerildi. |

Haziran 2022 , |117| sayfa.

Anahtar kelimeler: |Çözüm odaklı yaklaşım, kadına yönelik şiddet, lise öğrencileri, psikiyatri hemşireliği. |

ABSTRACT

[Ph.D. THESIS]

[THE EFFECT OF SOLUTION-FOCUSED APPROACH ON ATTITUDES TO VIOLENCE AGAINST WOMEN IN HIGH SCHOOL STUDENTS]

[Fatih ŞAHİN]

İstanbul University-Cerrahpaşa

Institute of Graduate Studies

Department of Mental Health and Psychiatric Nursing

Mental Health and Psychiatric Nursing Program

[Supervisor: Prof. Dr. Leyla KÜÇÜK]

Istanbul University-Cerrahpaşa Graduate Education Institute, Department of Mental Health and Psychiatric Nursing. Doctoral Thesis. Istanbul.

This research was designed as a randomized controlled experimental study with pretest-posttest and repeated measurement in order to examine the Effect of Solution-Focused Approach on Attitudes to Violence Against Women in High School Students. The research sample consisted of 90 students (45 control, 45 experiment) who met the inclusion criteria of the research out of 1037 students studying at 5 high schools randomly selected from the central high schools affiliated to the Muş Provincial Directorate of National Education. Personal Information Form and Violence Against Women Attitude Scale (İSKEBE) were used to collect data. The Personal Information Form was filled in by the students themselves before the program. İSKEBE was filled before, after the program and at the follow-up 3 months later. 3 days were determined for the program for the students in the experimental group, and the program was applied for 60 minutes a day for 6 weeks, allowing the students to participate in the program on a suitable day. No intervention was made to the control group during the program. Before the program, the personal characteristics of the control and experimental group students were similar in terms of İSKEBE and subscale scores. There was a significant difference between the groups in terms of the Attitude Towards Identity subscale and the total scores of İSKEBE in the post-program and follow-up test ($p<0.05$). As a result, it was seen that the solution-oriented approach applied to high school students had positive effects on students' attitudes towards violence against women. According to this result, it was recommended that

the solution-oriented approach be used in the adolescent group by both psychiatry and school health nurses. |

January 2022, [117] pages.

Keywords: [Solution-oriented approach, violence against women, high school students, psychiatric nurse.]

1. GİRİŞ

Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, tehdit veya fiili eylemleri, bir başkasına, bir grup veya topluluğa karşı bilinçli olarak kullanılması ile yaralanma veya ölümle sonuçlanma olasılığı olan psikolojik zarar, kötüye kullanım veya yoksun bırakma olarak tanımlanmaktadır (Moreno ve diğ. 2005). Kadına yönelik şiddeti ise kadın cinsiyete yönelik, onu inciten, ona zarar veren, fiziksel, cinsel veya ruhsal hasarla sonuçlanma ihtimali olan, toplum içinde ya da özel hayatında kadına baskı uygulanması ve kişisel özgürlüklerin keyfi olarak kısıtlanmasına sebep olan her türlü davranış şeklinde tanımlanmaktadır (Rica 2014). Dünya genelinde yaklaşık her 3 kadından 1'i (% 35) yakın bir partner veya bir başkası tarafından fiziksel/cinsel şiddete maruz kalmaktadır (WHO 2019). Kadına yönelik şiddet, tüm boyutlarıyla küresel bir halk sağlığı sorununu ve aynı zamanda kadın haklarının ağır bir ihlali temsil etmektedir. Kadına şiddet; fiziksel saldırganlık, cinsel baskı, ekonomik kısıtlama, psikolojik istismar ve davranışları kontrol etme gibi pek çok biçimde karşımıza çıkmaktadır (Rollero ve diğ. 2019).

Dünyada ve ülkemizde kadına yönelik şiddetin artma eğiliminde olduğu bilinmektedir. Ancak bu artan eğilim bazı faktörlerden dolayı çoğu zaman gizli kalmaktadır. Gizli kalmasının sebepleri arasında kadına yönelik şiddetin tanımlanması ve anlamlandırılmasındaki kültürlerarası farklılıklar gösterilebilir. Bundan dolayı bazı kültürlerde kadına yönelik şiddet meşru görülmekte ve kadınların çoğunluğunun şiddeti kabullenmesine neden olmaktadır (Efe ve Ayaz 2010). Nitekim ülkemizde yapılan bir çalışmada hem kız hem de erkek öğrencilerin bazı durumlarda kadına yönelik şiddeti meşru gördükleri belirtilmiştir (Bilik 2019). Bundan dolayı kadına yönelik şiddet mücadele edilmesi güç bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadına yönelik şiddetin nedenlerine bakıldığında birden çok faktör karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörler arasında; sosyoekonomik statüler, aile içi güç dengesizliği, erkeklerin üstün ve güçlü olduğuna dair inanışlar, kültürel etmenler, kadının ekonomik kısıtlılığı, devlet politikaları gibi birçok faktör sayılabilmektedir (Gök 2016). Ayrıca ergenlik ve çocukluk döneminde kadına yönelik şiddete maruz kalmak ya da tanık olmakta kadına şiddetin nedenleri arasında sayılmaktadır. 2004 yılında, Almanya Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırma Merkezi (Dalal ve diğ. 2012) tarafından yapılan bir araştırmaya göre şiddetin nedenleri arasında yüksek oranda bir ilişkiden ayrılma veya daha önce çocukluk döneminde yaşanan şiddet

gösterilmiştir. Ayrıca bu durumlara maruz kalan kadınların şiddete maruz kalma olasılığının diğer kadınlara oranla 4 kat daha fazla olduğu belirtilmiştir (Müller diğ. 2004).

Kadına yönelik şiddet bütün kültür ve yaş gruplarında karşımıza çıkabilmektedir. Özellikle kadına yönelik şiddet riski açısından ele alınan yaş grubu ergenlik dönemine denk gelen lise yıllarıdır. Çocukluktan yetişkinliğe geçiş döneminde bir basamak olan bu dönem, gerek fiziksel gerekse psikolojik olarak bir takım değişim ve gelişmeleri beraberinde getirmektedir (Turhan diğ. 2011). Bu dönemde meydana gelen bütün bu değişimlere ek olarak bireylerin karşı cinsle kurulacak olan yakın ilişkiler ile başa çıkması gerekmektedir. Bu zorlu süreçte bireylerin kıskançlık ya da kontrol altına almaya çalışma gibi davranışlardan dolayı farklı türlerde şiddet davranışları sergiledikleri çeşitli çalışmalarda gösterilmiştir (Çinkır 2006; Stevahn ve diğ. 2002). Bu bağlamda ergenlik döneminin kadına yönelik şiddeti engellemek adına önemli bir dönem olduğu belirtilmektedir (Andersen ve diğ. 2008). Bu nedenle bu dönem, kadına şiddet döngüsünü kırmak ve ergenler arasında kadına şiddet tutumunu değiştirmek açısından önem taşımaktadır (Caliskan ve diğ. 2021). Nitekim gerek ulusal gerekse uluslararası yapılan çalışmalarda zihniyet dönüşümüne vurgu yapılmaktadır (Caliskan ve diğ. 2021; KSGM 2021; WHO 2019). Özellikle kadına şiddet döngüsünün sürdürülmesi bağlamında çocuk ve ergenlerin önemi göz önüne alındığında, bu ortamlarda kadına şiddeti ele almak için müdahalelerin geliştirilmesine ve uygulanmasına artan bir ilgi gösterilmiştir (Mootz ve diğ. 2019).

Lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddet tutumları ile ilgili çalışma sayısı oldukça sınırlı sayıdadır (Beyene ve diğ. 2021; Çalışkan ve diğ. 2021). Yapılmış çalışmalara bakıldığında çoğu yakın partner şiddeti üzerine odaklanmış olan grup eğitim müdahaleleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Ellsberg ve diğ. 2015). Daha az sayıda olan kadına şiddet tutum çalışmaları ise sıklıkla seyirci müdahale programları üzerine odaklanmış ve etkili sonuçlar bildirmişlerdir (Bush ve diğ. 2021; DeGue ve diğ. 2014; Taylor ve diğ. 2013). Bu çalışmaların yanı sıra lise öğrencilerine; kişiler arası ilişki, öfke kontrolü, çatışma çözümü, iletişim becerileri ve baş etme beceri eğitimleri uygulanmış eğitim sonucunda ise öğrencilerin kadına şiddet tutumlarının pozitif yönde değişim gösterdiği bildirilmiştir (Antle ve diğ. 2011; Josephson ve diğ. 2008; Roberts 2009).

Okul sağlığı, toplum ruh sağlığı ve ruh sağlığı kliniklerinde görev alan ruh sağlığı hemşireleri birey, aile ve toplumun gereksinimleri tanımlayıp uygun müdahale programları planlamalıdır (Çam ve Engin, 2014). Kadına yönelik şiddet etkilerinin yalnızca bireysel değil, toplumsal bir sorun olduğu göz önüne alındığında, psikiyatri hemşirelerinin eğitici, danışmanlık

ve araştırmacı rolleri gittikçe önem kazanmaya devam etmektedir (Koştu ve Toraman 2021; şahin ve diğ. 2018).

Literatür incelendiğinde, lise öğrencilerinin kadına yönelik tutumuna ilişkin çözüm odaklı yaklaşım çalışmalarına rastlanmamıştır. Halbuki çözüm odaklı yaklaşım yukarıda bahsi geçen eğitimleri içermekte ve yeni beceriler kazandırmayı amaçlamaktadır. Az sayıda yapılan çözüm odaklı yaklaşım çalışmaları ise şiddet mağduru olan veya şiddet uygulayıcılara yönelik planlanmış ve etkin sonuçlar elde edilmiştir (Lee ve diğ. 2004; Sutton 2002).

Psikososyal bir müdahale olan çözüm odaklı yaklaşım; iletişim becerilerini geliştirme, öfke kontrolünü sağlanma, çatışma çözümü ve yeni baş etme becerileri geliştirmeyi amaçlayarak psikiyatri hemşireleri tarafından uygulanabileceği ve bireylerin daha sağlıklı ilişkiler kurmasına yardımcı olabileceği düşünölmektedir (Gündođu ve diğ. 2018; Ferraz ve Wellman, 2008; McAllister 2010; McAllister ve diğ. 2006).

Bu çalışmanın amacı, çözüm odaklı yaklaşımın lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddet tutumları üzerine etkisini incelemektir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. KADINA YÖNELİK ŞİDDET

2.1.1. Kadına Yönelik Şiddet Tanımı

Kadınlara yönelik fiziksel, cinsel, psikolojik zarar veya eziyetle sonuçlanan ya da sonuçlanması muhtemel olan her türlü kamusal veya özel toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemi, bu tür eylemlerin tehdit, baskı veya özgürlüğün keyfi olarak kısıtlanması olarak tanımlanmaktadır (WHO 2009).

2.1.2. Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Günümüzde kadına yönelik şiddetin en çok göze çarpanı fiziksel şiddet olsa da ne yazık ki kadına yönelik şiddet sadece bununla sınırlı değildir. Kadına şiddet uzun yıllarda farklı şekillerde kendini göstermektedir. Bunlar arasında savaşlarda ganimet gibi görülerek tecavüze uğramaktan, yaşadığı erkeklere göre şekillendirilmeye çalışılmasından, gerekli sağlık ve sosyal hizmetlere ulaşımının engellenmesine kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan birçok şiddet türü bulunmaktadır (Watts ve Zimmerman 2002). Genel anlamda kadına şiddet 4 farklı kapsamda değerlendirilmektedir. Bunlar; fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet ve ekonomik şiddettir.

Fiziksel şiddet; herhangi bir kadına karşı tokat atmak ya da ona zarar verebilecek bir şey fırlatmak, itmek, yumruk atmak ya da herhangi şeyle vurmak, incitmek, sürüklemek ya da dövmek, kasıtlı olarak boğmaya çalışmak, yakmak ya da kadına karşı silah, bıçak ya da buna benzer kesici delici alet kullanarak zarar vermeye çalışmak olarak tanımlanmaktadır (Moreno ve diğ. 2005). Fiziksel şiddet kadına yönelik şiddet türleri arasında en sık karşılaşılan ve en görünür türüdür. Bu şiddet türü kadın bedenini hedef almaktadır ve fiziksel güç temellidir. Bireyler burada fiziksel güç uygulayarak kadını kontrol etmeyi, acı ve korku yaşatarak isteklerini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Fiziksel şiddet uygulayıcının kasti olarak herhangi bir araçla uygulanabildiği gibi uygulayıcın ihmalli davranışları da fiziksel şiddete neden olabilmektedir. Fiziksel şiddet basit yaralanmalardan cinayete kadar uzanan geniş bir yelpazeye de karşımıza çıkmaktadır (Akkaş ve Uyanık 2016).

Cinsel şiddet; kadına yönelik olarak herhangi bir ortamda, kadına karşı baskı, taciz veya herhangi bir cinsel eylem, cinsel eylem gerçekleştirme teşebbüsleri veya cinsel amaçlı ticarete yönelik eylemler olarak tanımlanmaktadır (Sen ve diğ. 2002). Cinsel şiddet içeren eylemler birçok farklı durumda ve ortamda gerçekleşir. Bunlar arasında; evlilik veya flört ilişkilerinde tecavüz, romantik olmayan tanıdıklara tecavüz (din adamları, tıp pratisyenleri veya öğretmenler gibi güven konumunda olanlar) hile, aldatma veya rıza gösterilemeyecek kadar sarhoş olmuş kişilerle cinsel temas, iş, okul notları veya iyilik karşılığında seks talep etme dahil cinsel taciz, istenmeyen cinsel dokunma, cezaevlerinde tecavüz, pornografiye istenmeyen şekilde maruz kalma, kadın sünneti, bekaret muayenesi, zorla anal muayene ve cinsel istismar amacıyla zorla kaçırılması dahil olmak üzere cinsel bütünlüğe karşı şiddet içeren eylemler olarak sıralanabilmektedir (Dartnall ve Jewkes 2013). Ensest ilişki ve aile içi tecavüzün ise aile içi mahremiyet olarak algılanmasından dolayı cinsel şiddetin en yaygın ve en gizli şekli olduğu vurgulanmaktadır (Solakoğlu ve diğ. 2008).

Psikolojik şiddet; zihinsel veya duygusal şiddet olarak kabul edilmekle birlikte bir kadının ailesini ve arkadaşlarını görmesini engelleme, aşağılama veya küfür etme, sevgi, onay, ilgi gibi ruhsal gereksinimlerin ihmal edilmesi, sevilen nesnelere yönelik şiddet veya tehditler ve diğer kontrol edici davranış biçimleri gibi eylemler olarak tanımlanmaktadır (Krantz ve Moreno 2005). Bu şiddet, kültürler ve ülkeler arasında farklı biçimler alabildiğinden dolayı tanımlamak oldukça zordur. Psikolojik şiddet fiziksel şiddetin etkilerini artırmakla birlikte, diğer şiddet türleri azalsa da psikolojik şiddet sürebilir ve diğer şiddet türlerinin hatırlatıcısı olabilmektedir (İlkkaracan ve Gülçür 1996).

Ekonomik şiddet; ekonomik kaynak ve gelirlerin kadın üzerinde baskı aracı olarak kullanılması, kadının aile gelirinden yeterince yararlanamaması, kadının hane halkından daha kötü beslenme ve sağlık koşullarına sahip olması, kadının ekonomik kaynaklarının kısıtlanması veya el konulması olarak tanımlanmaktadır. Kadına yönelik ekonomik şiddet, kadının zorla çalıştırılmasından kazandığı parayı özgür iradesi ile harcayamamasına kadar çok geniş yelpazede karşımıza çıkmaktadır (Gürkan ve Coşar 2009).

Bu şiddet türleri kadın yaşamının her anında meydana gelebilmektedir. Nitekim kadınlar henüz anne karnından itibaren bir dizi farklı şiddet döngüsüne maruz kalmaktadır (WHO 2019). Bu şiddet döngüsü doğum öncesi dönemde; kız cinsiyeti istememe, kız bebeklerin düşürülmek istenmesi, bebeklik döneminde; cinsiyeti kız olan bebeklerin öldürülmek istenmesi veya kabul edilmemesi, cinsel istismar, çocukluk döneminde; zorla evlendirmek isteme, zorla çalıştırma, cinsel istismar, çocuklarının pornografide kullanılması, ergen ve yetişkinlik döneminde ise

cinsel şiddet, ekonomik şiddet, partner şiddeti ve kadının evlendiği erkeğin soyadını taşıma zorunluluğu gibi birçok farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır (KSGM 2006; WHO 2019).

2.1.3. Kadına Yönelik Şiddet Yaygınlığı

Kadına yönelik şiddet yıllar boyu göz ardı edilmiş ve yeterince çalışılmamış en önemli insan hakkı ihlallerindendir. Kadına yönelik şiddet toplumsal, ailesel ve bireysel olarak farklı anlamlar yüklenebildiği için çalışılması ve saptanması oldukça güç bir alandır (Ellsberg ve diğ. 2005).

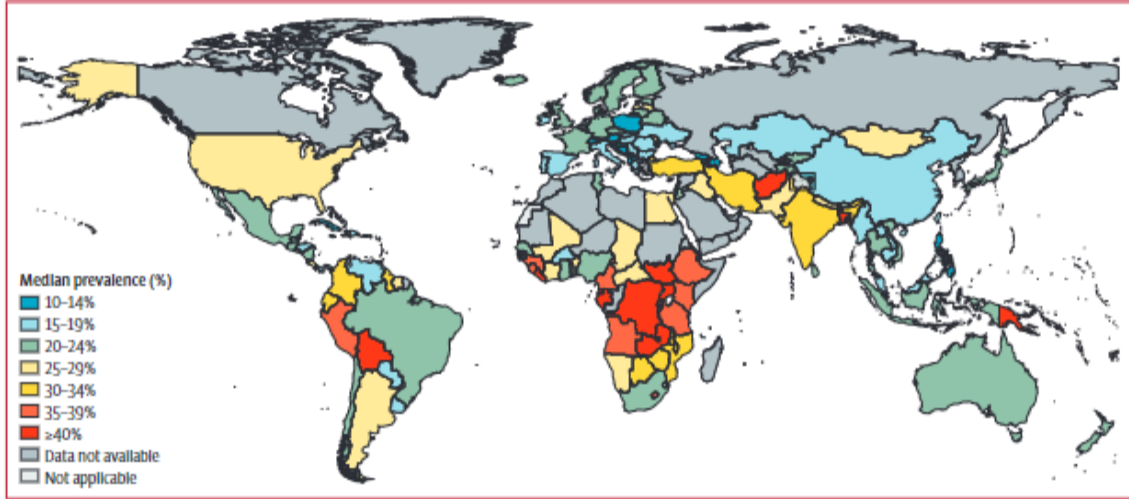
Dünyada Kadına Yönelik Şiddet Yaygınlığı

Kadına yönelik şiddetin dünyadaki yaygınlığı ile ilgili olarak, Dünya Sağlık Örgütü, Londra Hijyen ve Tropikal Tıp Okulu ve Güney Afrika Tıbbi Araştırma Konseyi tarafından bir rapor oluşturulmuştur. Bu raporda kadına yönelik şiddetin yaygınlığına ilişkin bilimsel verilerin küresel incelenmesi sunulmaktadır. İlk kez dünyanın her yerinden nüfus verileri kullanılarak oluşturulan bu rapor, dünyada kadına yönelik şiddetin küresel ve bölgesel yaygınlık tahminlerini göstermektedir. Aynı zamanda rapor, şiddetin kadınlar üzerindeki fiziksel, cinsel ve ruhsal sağlığı üzerindeki etkilerini de detaylandırmaktadır (WHO 2013). Söz konusu rapora göre;

- Genel olarak, dünya çapında kadınların %35'i fiziksel veya cinsel yakın partner şiddeti ya da partner dışı cinsel şiddet yaşamaktadır. Ayrıca kadınların maruz kalabileceği birçok başka şiddet türü olduğu da belirtilmiştir. Bu şiddetin çoğu yakın partner şiddetidir. Bazı bölgelerde, kadınların %38'i eş şiddetine maruz kalmıştır.
- Dünya çapında, tüm kadın cinayetlerinin %38 kadarı yakın partnerler tarafından işlenmektedir.
- Dünya genelinde, kadınların %7'si herhangi birisi tarafından cinsel saldırıya uğramıştır.

Tablo 2. 1: Dünyada bölgeler arası kadına şiddet yaygınlığı

Bölge	Yaygınlık %
Afrika	36.6
Amerika	29.8
Doğu Akdeniz	37.0
Avrupa	25.4
Güneydoğu Asya	37.7
Batı Pasifik	24.6
Yüksek gelir	23.2

Şekil 2. 1: 2018'de, 15-49 yaşları arasındaki kadınlar arasında yaşam boyu fiziksel veya cinsel ya da her ikisinin birlikte yaşadığı partner şiddetine ilişkin yaygınlık tahminlerinin haritası (Sardinha 2022)

Ayrıca Birleşmiş milletler raporuna göre kadına yönelik şiddet yaygınlığı; Belçika %25, ABD %28, Norveç % 17, Yeni Zelanda %38, Güney Kore %20, Kolombiya %58 ve Gine'de %67 olarak belirtilmiştir (Hajnasiri 2016).

Avrupa bölgesinde kadına yönelik şiddet yaygınlığının belirlenmesi amacıyla 5976 kadınla yapılan bir araştırmada, 18-29 yaş aralığında olan kadınların %5,7'si fiziksel, %1,4'ü cinsel şiddete maruz kaldığı bildirilmiştir. Ayrıca çalışmada 15 yaş sonrası psikolojik şiddet yaygınlığı ise %28,7 olarak belirtilmiştir. Bütün şiddet türleri ile birlikte ise psikolojik şiddet sıklığının %47,9'a ulaştığı bildirilmiştir (Sanz-Barbero 2018).

Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Yaygınlığı

Ülkemizde kadına yönelik şiddet yaygınlığını araştıran ilk kapsamlı çalışma 1993-1994 yılları arasında başbakanlık tarafından yapılmıştır. Söz konusu araştırmaya göre kadına yönelik şiddet yaygınlığı %35 olarak bildirilmiştir (BAAK 1995). TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından 2015 yılında yayınlanan başka bir rapora göre; Türkiye'de kadınların %35'i fiziksel şiddete, %43,9'u psikolojik şiddete, %30'u ekonomik şiddete (sıklıkla çalışmasının engellenmesi) ve %12'si istemsiz cinsel ilişkiye maruz kalmaktadır (HÜNEE 2015). Bir diğer kapsamlı çalışma ise yine başbakanlık tarafından kadının statüsü genel müdürlüğünce (KSGM) yapılan (2008) yılında 12000'den fazla kadınla yapılan çalışmada kadına yönelik şiddet yaygınlığı %39 olarak bulunmuş ve kadınların onda birinin gebelik döneminde dahi şiddete maruz kaldığı bildirilmiştir (HÜNEE 2014). Dünya ekonomik forumu tarafından her yıl yayınlanan Küresel Cinsiyet Eşitsizliği raporuna göre 2016 yılında Türkiye'deki kadınların fiziksel şiddetle karşılaşma olasılığı %42 olarak bildirilmiştir

(Gülseren 2017). Sen ve Bolsoy (2017) yılında 1760 kadınla yapmış oldukları çalışmasında Kadınların %30'unun şiddete maruz kaldığını bildirmişlerdir (Sen ve Bolsoy 2017). Altınay ve Arat tarafından (2007) yılında Türkiye'nin 56 farklı ilinden 1800 kadınla yaptıkları bir çalışmada; araştırmaya katılan kadınların üçte birinin şiddete maruz kaldığını bildirmişlerdir. Ayrıca çalışmada Türkiye'yi bölgelere ayırarak kadına şiddet oranları belirtilmiştir. Buna göre Doğu bölgelerinde yaşayan kadınların; %39'u fiziksel şiddete, Orta ve Batı bölgelerinde yaşayan kadınların ise %33'ünün fiziksel şiddete maruz kaldıkları bildirilmiştir. Yine aynı çalışmada kadınların eğitim düzeyi arttıkça maruz kalınan şiddetin azaldığı, yükseköğrenim görmüş kadınlarda ise şiddete maruz kalma oranının %12'lere düştüğü bildirilmiştir. Araştırmaya katılan kadınların %14'ün cinsel ilişkiye zorlandığı ve aynı zamanda bu kadınların %67'sinin fiziksel şiddete maruz kaldığı bildirilmiştir. Ayrıca eşinden boşanmaya çalışan veya boşanmış olan kadınların %78'in fiziksel şiddete uğradığı bildirilmiştir (Altınay ve Arat 2009).

Yanık ve ark. tarafından 2014 yılında 900 kadınla yapılan başka bir çalışmada, araştırmaya katılan kadınların %43'ünün en az bir şiddet türüne maruz kaldığı; %30,2'sinin sözel, %18,4'ünün fiziksel, %13'ünün duygusal, %8,9'unun ekonomik ve %2,9'ununda cinsel şiddete uğradığı bildirilmiştir. Ayrıca çalışmada kadınların %22'sinin ise şiddet karşısında sessiz kaldığı bildirilmiştir (Yanık 2014).

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2014 yılında yayımlanan rapora göre; Türkiye'deki kadınların %37,5'i hayatlarında en az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kaldığı bildirilmiştir (TÜİK 2014).

2.1.4. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri ve Risk Faktörleri

Kadına yönelik şiddetin birçok nedeni olduğu belirtilmekle birlikte genel anlamda 3 temel başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; biyolojik, psikolojik ve sosyal nedenler olarak sıralanabilir.

Biyolojik nedenler; kadına yönelik şiddet çoğunlukla erkekler tarafından uygulandığı için şiddetin sebebi testosteron ve bir takım biyolojik değişimlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Biyolojik nedenler arasında; madde kullanımı, antisosyal kişilik özellikleri ve bozukluğu ve şizofreni gibi bazı ruhsal bozukluklar da sayılmaktadır (Yetim ve Şahin 2008).

Psikolojik nedenler; erkekler ne zaman kendisini kadından üstün görmeye başlarsa o zaman şiddet uygulamak erkek için daha kolay olacaktır. Şiddet uygulayan erkekler kendilerini üstün gördükleri gibi bir de fiziksel gücü de yetmektedir. Bu durumda eğer kadını dövmenin mahiyeti erkeğin elde edeceği otoriter güçten daha az ise şiddet kolaylıkla gerçekleşmektedir

(Öztürk ve diğ. 2016; Page ve İnce 2008). Erkekler şiddet uygulayarak kendi fiziksel güç ve otoritenin kendisinde olduğunu kanıtlamış olurlar. Buda özgüveni düşük ve öz saygısı olmayan bireyler için bulunmaz bir fırsat olarak görülmektedir. Ayrıca çevresinde veya toplumsal alanlarda kadına şiddeti gören bireyler bir süre sonra şiddetin çözüm yolu olduğunu varsayıp uygulamaya geçer ve buda kadına şiddetin toplum tarafından benimsenmesine katkı sağlamaktadır (Page ve İnce 2008).

Toplumsal nedenler; şiddet doğumdan itibaren süregelen bir özellik değildir. Bireyler bu özelliği gerek içsel gerekse dışsal etkenlerle birlikte edinmektedir. Burada en önemli dışsal etken aile ve toplumsal çevredir (Razaghi ve diğ. 2013). Aile ortamında veya toplumsal alanlarda şiddet görmüş veya şiddete tanık olmuş bireyler bu şiddeti belleğine kazımaktadır. Bu bireylerin de ileriki süreçlerde şiddet uygulama olasılığı diğer bireylere oranla daha yüksektir. Aynı şekilde gerek medya gerekse akran ortamında kadına şiddete ilişkin söylem ve davranışları da bireyi olumsuz etkilemektedir (Vatandaş 2003). Kadına yönelik şiddetin bu şekilde devam ettiğini savunan en önemli kuram sosyal öğrenme kuramıdır. Bandura tarafından ortaya atılan bu kuram, bireylerin şiddeti taklit yoluyla öğrendiğini ve uyguladığını savunmaktadır. Şiddetin en önemli öğreticileri ise bireylerin kendi aileleri olduğu savunulmaktadır (Gök 2016). Sosyal Öğrenme Teorisine göre, çocuklarına şiddet uygulayan veya onları suiistimal eden ebeveynler bu davranışlarını çocukken kendilerine uygulanan şiddetten veya tanık olduğu şiddet davranışlarından edinmişlerdir. Şiddetin bu şekilde öğrenilip devam etmesinin 3 temel nedeni olduğu belirtilmektedir. Bunlar; modelleme, doğru sorun çözme tekniklerini öğrenememe ve şiddet kullanmaya teşviktir (Stith ve Farley 1993). Schlechter (1982) tarafından yapılan bir araştırmada, annesinin babası tarafından dövüldüğünü gören erkek çocukların kendi eşlerini dövme ihtimalinin yedi kat daha fazla olduğunu bildirmiştir (Schlechter 1982).

Risk Faktörleri

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2019'da yayınlanan kadına yönelik şiddeti önleme raporunda kadına yönelik şiddette risk faktörleri 4 temel başlık altında incelenmiştir. Bunlar tabloda belirtilmiştir (WHO 2019).

Tablo 2. 2: Kadına Yönelik Şiddet Risk Faktörleri Tablosu

Sosyal	Toplumsal	Kişilerarası	Bireysel
-Mülk sahipliği, boşanma ve çocuk velayeti ile ilgili kanunlar. -Düşük kadın istihdam	-Erkek ayrıcalığını destekleyen ve kadınların özerkliğini sınırlandıran normlar	-İlişkilerde yüksek düzeyde eşitsizlik / erkek kontrollü ilişkiler / partnere bağımlılık	-Çocukluk dönemlerinde aile içi şiddete tanık olma veya şiddete maruz kalma durumu

Tablo 2. 2 (devam):

ve eğitimi	-Yüksek düzeyde	-Erkeklerin çoklu cinsel	-Ruhsal bozukluklar
-Kadına yönelik	yoksulluk ve işsizlik	ilişkileri	-Şiddeti normal olarak kabul
şiddetle ilgili	-Yüksek şiddet ve suç	-Erkeklerin uyuşturucu	eden veya haklı gösteren
kanunların yokluğu	oranları	ve zararlı alkol	tutumlar
veya uygulanmaması	-Uyuşturucu, alkol ve	kullanımı	
-Kurumlarda cinsiyet	silahların mevcudiyeti		
ayrımcılığı (örneğin			
polis, sağlık gibi)			

Kadına yönelik şiddette bir diğer risk faktörü ise şiddet döngüsüdür. 'Şiddet Döngüsü' veya 'İstismar Döngüsü' kadına şiddetin nasıl devam ettiğini gösteren bir senaryodur. Walker (1979) şiddete maruz kalan kadınlarla ilgili çalışmasında, istismara uğramış kadınlar arasında bir davranış kalıbı keşfetmiş ve bu kalıbı tanımlamak için bir döngü geliştirmiştir. Walker'ın döngüsü üç aşamadan oluşmaktadır. Gerginlik oluşturma aşaması, akut patlama aşaması ve balayı aşaması. Gerginlik oluşturma aşaması, istismarcının olaya karşı daha eleştirel hale gelmesinden oluşur (Walker 1979). Walker bu aşamadaki istismarcıyı, küçük istismar biçimlerinin meydana gelmesiyle hızla kontrolünü kaybetmesi olarak tanımlar. Akut patlama aşaması, fiziksel veya cinsel olarak istismar noktasıdır. Bu aşama, en tehlikeli aşama olarak kabul edilir. İstismardan sonra, istismarcının tipik olarak pişmanlık duyduğu, eylemleri için özür dilediği ve olumlu değişim taahhüt ettiği balayı aşaması gelir. Bununla birlikte, gerilim oluşmaya başlar ve istismarcı saldırganlaşır, böylece gerilim oluşturma aşamasına geri döner (Walker 1979). Kadına şiddet döngüsü bu şekilde kendini tekrar ederek ilerler. Tekrar eden bu döngünün sürekli kendini pekiştirerek geliştirme ihtimali bulunmaktadır. Bu döngü, kadına şiddetin devamı ve normalize edilmesi açısından risk faktörü olarak görülmektedir (Walker 1979). Bu döngünün kırılabilmesi için erken müdahalenin önemine vurgu yapılmakta ve bireylerin tanık olduğu bu olumsuz şiddet tutumlarının değişimi desteklenmelidir. Ayrıca bu dönemde maruz kalınan veya tanık olunan şiddette aynı şekilde bu kısır döngüyü pekiştirmekte ve psikolojik sıkıntıları derinleştirmektedir (Runciman 2012).

2.1.5. Kadına Yönelik Şiddetin Sonuçları

Sosyal bir varlık olarak doğan insan beden, ruh ve sosyal çevre bütününde denge içerisinde yaşar. Bu dengeyi oluşturan unsurlar bozulur veya tehdit edilirse huzursuzluk ve bozulmalar meydana gelecektir. Bu dengeyi tehdit eden en önemli etkenlerden birisi de şiddettir (Dalal 2008; Sen ve Bolsoy 2017). Özellikle kadına şiddet, ne yazık ki sıklıkla karşılaştığımız önemli bir tehdit ve kadınları birçok yönden etkiler. Şiddetin sonuçları kısa, orta ve uzun vadeli olmakla birlikte bu etkiler doğrudan veya dolaylı olabilmektedir. Fiziksel

yaralanmalardan psikosomatik şikayetlere, psikolojik (zihinsel ve duygusal) rahatsızlıklardan ölümcül sonuçlara kadar değişebilmektedir (Dalal 2008). Kadına yönelik şiddetin sonuçlarını toplumsal/sosyal, ailesel ve bireysel olarak üç gruba ayırabiliriz.

Toplumsal/sosyal sonuçları; kadına yönelik şiddet kadını etkilediği kadar toplumu da derinden etkileyen ciddi bir sorundur. Şiddete maruz kalan kadınlar şiddete bağlı olarak gelişen olumsuzlukları (yara, morluk vb.) gizlemek durumunda kalmaktadır. Çünkü bu olumsuzlukların toplumsal alandaki konumuna zarar vereceğini düşünmektedir. Ancak bu gizleme eğilimi kadına daha çok zarar vermekle birlikte kadının sosyal alanlardan izole olarak yalnız kalmasına neden olmaktadır (Akkaş ve Uyanık 2016). Şiddetin sonucu olarak gelişen travmalar ve kadın bedenindeki izler gibi olumsuzlar kadında özgüven kaybı ve sosyal yaşamdan uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bütün bu olumsuzluklardan dolayı kadınlar iş bulmakta zorlanmakta veya sık sık iş değiştirmek durumunda kalmaktadır (Chrisler ve Ferguson 2006; Çalışkan ve Çevik 2018). Ayrıca maruz kaldığı şiddet nedeniyle iş verimliliğinde düşme, kendini vasıfsız görme, başı eğik yürüme ve toplumsal yargılamalara maruz kalabilmektedir. Şiddet nedeniyle toplumdan uzaklaşan kadınlar yasal, siyasi ve birçok ekonomik haklarından mahrum kalmaktadır (Çalışkan ve Çevik 2018; Öztürk ve diğ. 2016).

Ailesel sonuçları; kadına yönelik şiddet bütün alanlarda olumsuzluklara neden olduğu gibi aile ortamında da bozulmalara neden olmaktadır. Normal koşullarda her birey bir aile ortamında dünyaya gelir ve bu ortamın; sevmek, sevilme, ait olmak, güvenmek ve ihtiyaçların karşılanması gibi avantajlarından yararlanır. Ailenin bütünlüğü ve sıcak ortamı bu avantajların devamı ile ilişkilidir (Alokan 2013). Ancak yaşanacak herhangi bir şiddet türü bütün bu avantajları yok edebilmektedir. Nitekim ailede önemli roller üstlenen kadınların şiddete maruz kalması durumunda bütün bu avantajlar yok olacak ve aile yapısı bozulacaktır. Bu durumda kadın rol ve sorumluluklarını yerine getiremeyecek ve ailenin bozulan güven ortamında korku yaşayarak ya bastırma ya da uzaklaşma yoluna gidecektir (Razaghi ve diğ. 2013). Bunun sonucunda ise çocuklarına gerekli olan bakım ve eğitimi vermekte zorluk yaşayacaktır. Şiddete maruz kalan kadın sürekli şiddet endişesini taşıyacağı için kendisini aileye ait hissetmekte zorlanıp kaçınma davranışları sergileyebilmektedir. Ayrıca aile içinde şiddete tanık olan çocuklarda bu şiddeti içselleştirip normalize etme yoluna gitmektedir. Bu durumda ise gelecek kuşak ve ailelerin de aynı problemleri yaşama olasılığı artacaktır (Doğrucan ve Yıldırım 2020).

Bireysel sonuçları; kadına yönelik şiddetin belki de en görünür hali kadın üzerindeki bireysel sonuçlarıdır. Şiddet bir kadının sağlığını fiziksel, ruhsal ve psikososyal yönden etkiler. Bu etkiler doğrudan veya dolaylı olarak karşımıza çıkmaktadır (Flury ve Nyberg 2010).

Bizlerin doğrudan gördüğü sonuçlar fiziksel sonuçlarıdır. Bunlar arasında; bıçak yaraları, hırpalanma yaralanmaları, kırıklar, kafa yaralanmaları ve omurilik hasarları vardır. Sık görülen psikosomatik şikayetler ise baş, sırt, göğüs ve karın ağrılarının yanı sıra gastrointestinal bozuklukları, menstrüasyon ve üreme sağlığındaki bozuklukları içerir (Campbell 2002).

Kadına yönelik şiddetin psikolojik sonuçları; depresyon, anksiyete ve panik ataklar, sinirlilik, uykusuzluk, konsantrasyon sorunları, cinsel sorunlar, duygusal ve algısal bozukluklar, yakınlık korkusu ve öz saygı kaybı olarak tanımlanmıştır. Araştırmalar, şiddete maruz kalan kadınların %37'sinin depresyon, %46'sının anksiyete ve panik atak, %45'inin ise travma sonrası stres bozukluğuna sahip olduğunu göstermektedir (Flury ve Nyberg 2010).

2.1.6. Kadına Yönelik Şiddette Koruyucu Faktörler

Kadına yönelik şiddet uzun yıllardır yaşanmakta ve sürekli gündemde kalmaya devam etmektedir. Kadına şiddete tek bir faktörden ziyade suç işlemeye kadar giden birçok faktörün neden olduğu bilinmektedir. Nitekim şiddet, sosyal ekolojinin farklı düzeylerinde birbiriyle etkileşim halinde olan birden çok faktörün karşılıklı etkileşiminden ortaya çıkmaktadır (Burak ve diğ. 2018; Campbell 2002). Bunlar arasında; genetik, kişilik profili, ilişki dinamikleri, hane halkı, topluluk yapıları ve normları, kaynaklara erişim ve erkeklerin kadınlara karşı bakışını şekillendiren makro ve küresel düzeydeki etkenler bulunur. Bu denli çoklu faktörlerin etkili olduğu kadına yönelik şiddette, şiddet oranlarını düşürme ve mücadelede koruyucu faktörlerin önemli yer tuttuğu belirtilmektedir (Fulu ve diğ. 2014).

Bu bağlamda WHO tarafından kadına şiddet ile mücadele de önemli stratejiler belirlenmiştir. Bunlar;

- Cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi
- Okullarda kadına yönelik şiddeti önlemek için girişimler uygulanması
- Toplumsal alanlarda kadınların güçlendirilip erkeklerle iş birliği yapılması
- Medya aracılığı ile yanlış cinsiyet normlarının değiştirilerek kadın haklarını desteklenmesi
- Uygulanacak programlarda kadın ve erkekler işbirliği içinde olması (WHO 2009).

Yine WHO tarafından 2019 yılında kadına şiddette koruyucu faktörler raporu yayınlanmıştır.

Tablo 2. 3: Kadına Yönelik Şiddette Koruyucu Faktörler Tablosu

Sosyal	Toplumsal	Kişilerarası	Bireysel
-Cinsiyet eşitliğini teşvik etmek	Şiddetsizliği, cinsiyet eşitliğini ve kadınların	-Ortak karar alma ve ev sorumlulukları dahil olmak üzere cinsiyet eşitliği ile karakterize edilen samimi ilişkiler	-Ailede şiddete maruz kalmama
-Kadınların istihdam erişimini kolaylaştırmak			-Kadınlar ve erkekler arasında eğitim düzeylerinde daha az eşitsizlik

Tablo 2. 3 (devam):

-Kadına yönelik şiddeti ele alan kanunlar çıkarmak	Güçlendirilmesini destekleyen normlar	-Erkek ve erkek çocukları ile kadınlar ve kızlar sosyalleşmede cinsiyet eşitliği yaklaşımına sahip olma

DSÖ bu faktörler çerçevesinde kadınları şiddetten korumak adına (RESPECT) şeklinde kodlayarak 7 strateji belirlemiştir (WHO 2019).

R- (Relationship skills strengthened) İlişki becerilerin güçlendirilmesi: Kişiler arası iletişim, çatışma yönetimi ve ortak karar alma becerilerini geliştirmek için bireylere veya kadın gruplarına, erkeklere veya çiftlere yönelik stratejileri ifade eder.

E- (Empowerment of women) Kadınların güçlendirilmesi: Kalıtım ve varlık sahipliği, finansal güçlendirme, toplu eylem, güvenli alanlar oluşturma ve öz-yeterlik, girişkenlik, müzakere ve kendine güven konularındaki beceriler geliştirmek için mentorluk dahil olmak üzere hem ekonomik hem de sosyal güçlendirmeyi ifade eder.

S- (Services ensured) Hizmet sağlama: Kadınlara sağlanan polis, hukuk, sağlık ve sosyal hizmetleri içeren bir dizi hizmet anlamına gelir.

P- (Poverty reduced) Yoksulluğun azaltılması: Nakit transferleri, tasarruflar, finansal kredileri, işgücü müdahaleleri gibi birincil amacı yoksulluğu azaltmak olan kadınları veya hane halkını hedefleyen stratejileri ifade eder.

E- (Environments made safe) Güvenli çevre oluşturulması: Bunların yanı sıra güvenli okullar, kamusal alanlar ve çalışma ortamları yaratma çabalarını ifade eder.

C- (Child and adolescent abuse prevented) Çocuk ve ergen istismarının önlenmesi: WHO çocuklara yönelik şiddeti önleme stratejilerinde belirtildiği gibi aile ilişkilerini geliştirmeyi, bedensel cezayı yasaklamayı ve ebeveynlik programlarını uygulamayı ifade eder.

T- (Transformed attitudes, beliefs, and norms) Tutum, inanç ve normların dönüştürülmesi: Erkek ayrıcalığını ve kadının tabiiyetini destekleyen, kadına yönelik şiddeti meşrulaştıran ve kadınları damgalayan zararlı toplumsal cinsiyet tutumlarına, inançlarına, normlarına ve stereotiplerine meydan okuyan stratejileri ifade eder. Bunlar kamusal kampanyalardan grup eğitiminden toplumu seferber etme çabalarına kadar değişebilmektedir. Bu stratejiler kadına yönelik şiddetin önlenmesi girişimlerine temel teşkil etmektedir (WHO 2019).

2.1.7. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Çalışmaları

Kadına yönelik şiddet herhangi eğitim durumu ve gelişmişlik düzeyine bağlı kalmaksızın bütün kültürlerde görülmektedir. Kadına yönelik şiddet WHO tarafından (2002)

yılında yayınlanan rapora göre küresel ölçekte görülen en yaygın şiddet türü olarak bildirilmiştir (Krug ve diğ. 2002). Birçok dünya devleti kadına şiddetle mücadele etmek ve kadın haklarını korumak adına farklı girişimlerde bulunmuştur. Gerek WHO ve BM gerekse ulus devletleri mevzuatlar, sözleşmeler, sempozyumlar ve araştırmalar yapmıştır. Fakat bütün bu girişimlere rağmen kadına şiddetin tamamen engellendiğini söylemek mümkün değildir (Özkan 2017). Bu amaçla 1946 yılında ilk olarak BM tarafından Kadın Statüsü Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon cinsiyet eşitliği, kadınların hak ve hürriyetlerinin korunması üzerine çalışmalar yapmıştır. Ardından yine BM tarafından 1975-1985 yılları kadının on yılı ilan edilmiştir. Yine BM tarafından 1979 yılında Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (CEDAW) sözleşmesi kabul edilmiş ve halen 187 ülke bu anlaşmaya taraftır. Türkiye ise 1985 yılında bu sözleşmeyi imzalamıştır (KSGM 2007). Ayrıca bu sözleşme ‘‘Kadınların Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi’’ olarak da bilinmektedir. 1993 yılında ‘‘Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge’’ BM tarafından kabul edilmiş olup kadına yönelik şiddeti doğrudan ve dolaylı olarak ele alan ilk belge niteliği taşımaktadır (Güngör 2012; WHO 2019).

BM gibi Türkiye’nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi kadın hakları iyileştirilmesi amacıyla konferanslar ve seminerler gibi etkinliklerde bulunarak kadın haklarının iyileştirilmesi için aktif rol almaktadır (KSGM 2007; Rica 2014). Avrupa birliği ise kadınların iş gücüne ve siyasi alanlara katılımı artırmak ve kadın erkek eşitliğini sağlamak üzerine çalışmalar yürütmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede; Kadına Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, uygulamada yapılan düzenlemeler ve Dünya Kadın Konferansları önemli çalışmalar olarak göze çarpmaktadır (KSGM 2007).

Türkiye’de kadına yönelik şiddetin gündeme alınması uluslararası gelişmelere ile paralel olarak 1980’li yıllarda başlamıştır. Kadına yönelik şiddette yaşanan en önemli değişim ilk olarak 2004 yılında gerçekleşmiştir (Karal ve Aydemir 2012). Bu bağlamda anayasanın 10. Maddesine kadınların ve erkeklerin eşit olduğu ve devletin bu eşitliği hayata geçirmek ve sürdürmekle ilgili yükümlü olduğu ibaresi eklenmiştir. Buna ek olarak 2010 yılında bu kanuna yeni madde eklenmiş olup bu madde de devletin alacağı kararların eşitlik ilkesine aykırı olamayacağıdır (Moroğlu 2012). Anayasanın yanı sıra İş Kanunu, Medeni Kanun ve Ceza Kanunu gibi alanlarda eşitliği destekleyen değişikliklere gidilmiş kadına yönelik şiddete sıfır tolerans yaklaşımı benimsenmiştir. Bu bağlamda 2012 yılında nüfusu 100.000’ni geçen belediyelere kadın ve çocuk konukevi açma zorunluluğu getirilmiştir (KSGM 2021). Bu kanunların yanı sıra Türkiye’de aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddeti önlemeyi amaçlayan ilk hukuksal düzenleme ‘‘4320 sayılı Aile Korunmasına Dair Kanun’’ 1998 yılında

düzenlenmiş ve 2008 yılında ise uygulama yönetmeliğine girmiştir (Balo 2003). 11 Mayıs 2011 yılında ise kadına yönelik şiddetle mücadele de önemli bir dönüm noktası olabilecek İstanbul Sözleşmesi imzalanmıştır. Hazırlanması ve imzalanmasında ülkemizin de öncülerinden birisi olduğu bu sözleşme toplamda 46 ülke tarafından imzalanmıştır (Bakırcı 2015). Fakat Türkiye 19 Mart 2021 tarihinde tek taraflı olarak sözleşmeyi feshetme kararı almıştır.

Bu gelişmelerin ardından ülkemizde ilk olarak 2006 yılında başbakanlık genelgesi ile kadına yönelik şiddetle mücadele de önemli bir adım olan eylem planı hazırlanması istenmiştir. Söz konusu genelge kapsamında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından (2007) yılında ilk eylem planı yayınlanmıştır. Bu eylem planı daha sonra hazırlanan eylem planları için yol haritası oluşturmuştur. Ülkemizde kadına yönelik şiddete ilişkin sıfır tolerans ilkesi benimsenerek 4 ayrı eylem planı oluşturulmuştur. Bunlar;

- 1. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010) (KSGM 2007).
- 2. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015) (Tatlılıoğlu 2014).
- 3. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020) (BASAG 2019).
- 4. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2021-2025) (KSGM 2021).

Bu eylem planları kadına yönelik şiddetle daha hızlı daha etkin ve topyekûn mücadele etmek amacıyla oluşturulmuştur. Bu amaç kapsamında her bir eylem planında hedef ve stratejiler belirlenmiştir. Her bir eylem planı için belirlenen bu hedefler temelde 6 amacı temsil etmektedir. Bunlar;

- Kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin yasal düzenlemeler yapılması
- Kadına yönelik şiddete ilişkin zihinsel dönüşümün sağlanması
- Şiddet mağduru olan kadınların sosyal ve sağlık hizmetlere erişimini kolaylaştırılması
- Kadına yönelik şiddete ilişkin kurumlar arası iş birliğinin sağlanması
- Şiddette koruyu hizmet kapasitelerinin geliştirilmesi
- Gerek şiddet mağduru kadınlar gerekse şiddet uygulayanlar için gerekli rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanması (Dalkılıç 2021; Tatlılıoğlu 2014)

Bu eylem planlarının yanı sıra ülkemizde ‘‘Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı (2020-2021) (BASAG 2019), Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023) (BASAG 2018) gibi eylem planları hazırlanmıştır. Ancak bu eylem planları doğrultusunda belirtilen zihniyet dönüşümü hedefleri için herhangi bir kadın

derneğinden destek alınmamış, şiddet izleme ve değerlendirme birimleri standardize edilmemiştir. Bu bağlamda ilgili eylem planlarının kadına şiddetle mücadele de tam olarak etkin yer aldığını söylemek güçtür (Dalkılıç 2021). Ülkemizde kadına yönelik şiddetle mücadelede kurumsal politika ve yasal düzenlemelerin yanı sıra birçok proje ve araştırma da yürütülmüştür (Gürkan ve Kömürcü, 2017; Şentürk ve Tuncel, 2019; Üstünel 2020).

2.2. LİSE ÖĞRENCİLERİNDE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Eğitim alanlarındaki cinsiyete dayalı şiddet, dünya çapında bir endişe kaynağı olmakla birlikte hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerdeki okulları, kolejleri ve üniversiteleri etkilemektedir (Phipps ve Smith 2012). Bu alanlardaki kadına şiddet yıllardır araştırma konusu olmasına rağmen, sadece son zamanlarda halk sağlığı sorunu olarak dikkat çekmeye başlamıştır (CDCP 2014). Bu eğitim dönemleri arasında özellikle lise dönemleri (14-18 yaş) kadına yönelik şiddet açısından özellikle riskli bir dönemdir. Çünkü bu dönemde ergenliğin getirmiş olduğu değişimlerin yanı sıra bireyler karşı cinsle yakın ilişkiler kurma çabası içine girerek agresif davranışlar sergileyebilmektedir (Siller ve diğ. 2022). Bu agresif davranışlar çoğunlukla karşı cinsi kontrol etme ve isteğini gerçekleştirme üzerine odaklanarak birtakım şiddet davranışlarını tetikleyebilmektedir (Fitaw ve diğ. 2005; Russell ve diğ. 2014).

Lise ve kolejlerde meydana gelen kadına yönelik şiddet sıklıkla fiziksel, cinsel veya ikisi birlikte karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu ortamlardaki kadına yönelik şiddet sadece bunlardan ibaret değildir (Vivolo-Kantorve diğ. 2016). Hastalık Kontrol ve Önleme merkezleri, eğitim kurumlarında kadına şiddetin birçok farklı şeklini tanımlamışlardır. Bunlar; psikolojik şiddet, fiziksel şiddet, cinsel şiddet, alay etme, ısrarlı takip ve kontrol etme davranışları şeklinde sıralanmıştır (CDCP 2014); Vivolo-Kantor ve diğ. 2016). Yapılan bir çalışmada bu şiddet türlerinden en az birisine maruz kalan kız öğrencilerinin oranı %9 olarak bildirilmiştir (Ackard ve Sztainer 2002). Güney Karolina'da yapılan gençlik risk davranışı çalışmasında, 9 ila 12. sınıflardaki kızların %9.7'si bir erkek tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığı, %21.3'ünün ise cinsel saldırıya uğradığı bildirilmiştir (Coker ve diğ. 2000). Bu şiddet türleri sıklıkla erkekler tarafından uygulanmaktadır. Ancak yapılan bir çalışma bu şiddet türlerinin bazılarının kadınlar tarafından da uygulandığını göstermektedir (Öntaş ve Doğru 2015). Leblebicier tarafından (2020) yılında yapılan bir çalışmada gerek aile içinde gerekse eğitim ortamında kızların birbirlerine sözlü tacizden yaramaya kadar giden geniş bir yelpazede şiddet uygulayabildiği bildirilmiştir (Leblebicier 2020).

Lise dönemi aynı zamanda ergenlik dönemine de denk gelmektedir ki bu dönem beyin gelişimi ve kişilik gelişimi için önem arz etmektedir. Bu bağlamda bu dönem, şiddeti önleme ve şiddete yanıt verme bağlamında kilit bir dönem haline gelmektedir (Andersen ve diğ. 2008). Ergenlik dönemi, daha sonraki yetişkin ilişkilerinin temelini oluşturur (Altıparmak 2018). Bundan dolayı ergenlik döneminde sağlıklı ilişkiler kurmak kadına şiddet oranlarını ve tutumlarını değiştirebilmektedir. Ergenlik döneminde şahit olunan veya benimsenen şiddet davranışlarının pekiştirilerek döngüsel bir davranışa neden olabileceği belirtilmektedir. Özellikle bu dönemde kadına şiddet olgularında döngüsel davranışları anlamının şiddetinin önlenmesi için avantajlar sağlayacağı belirtilmektedir (Fehringer ve Hindin 2009).

Özellikle lise yıllarında kadına yönelik şiddetin birçok olumsuz etkileri bulunmaktadır. 18 yaşından önce deneyimlenen şiddet, depresyon, intihar girişimleri, düşük benlik saygısı, şiddete maruz kalma ve kötü eğitim sonuçları da dahil olmak üzere gelecekte bir dizi olumsuz sonuç riskinin artmasıyla ilişkilidir (Norman ve diğ. 2012).

Russell ve ark. Tarafından (2014) yılında ergen öğrenciler üzerinde yapılan bir çalışmada erkeklerin %10'dan fazlası bir partneri seks yapmaya zorladığını ve kızların %39'u fiziksel olarak yakın partner şiddeti mağduru olduğunu bildirmiştir. (Russell ve diğ. 2014). Benzer şekilde, Güney Afrika'da yapılan kesitsel bir okul temelli çalışmada, her 4 ergenden 1'i 18 yaşından önce cinsiyete dayalı şiddete maruz kalmıştır (Rasool 2017).

Çakır tarafından 2019 yılında Türkiye'nin Malatya ilinde yapılan bir çalışmada lise öğrencilerinin şiddet kaynağı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda ise lise öğrencilerinde şiddetin; öncelikle aileden öğrenildiği, okul ve sosyal çevre ile pekiştirildiği, önceki yaşam dönemlerinde ise şiddet görmenin şiddet davranışlarını körüklediği özellikle ailede kadına şiddet varlığının etkili olduğu belirtilmiştir (Çakır 2019). Fitaw ve ark. Tarafından 2005 yılında yapılan bir çalışmada lise öğrencilerinin %11,4'ünün cinsel ilişkiye başladığını ve bunların %33,3'ünün tecavüz vakası olduğunu bildirilmiştir. Toplam 367 öğrencinin %20,4'ünün ise tecavüz girişiminden kurtulduğu bildirilmiştir. Ayrıca öğrencilerin %44'ü cinsel tacize uğradığı ve öğrencilerin yaklaşık %8'inin kadın sünnetine maruz kaldığı bildirilmiştir (Fitaw ve diğ. 2005).

Güney Carolina'da 9 ila 12. sınıflardaki 5.414 lise öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada; vurma, tekmeleme, dövülme veya saldırıya uğrama olarak tanımlanan şiddetli flört şiddetini oranları incelenmiştir. Aynı çalışmada cinsel şiddet olarak tanımlanan zorla cinsel ilişkide ölçülmüş, çalışma sonucunda ise kadınların %14,4'ü ve erkeklerin %9,1'i bir tür ciddi

flört şiddeti (kurban ya da fail olarak) yaşadıklarını bildirmişlerdir. Cinsel olarak aktif kadınların (n=1510) %16,2'si zorla cinsel ilişkiye girdiğini bildirmiş (Coker ve diğ. 2000).

Letta ve ark. Tarafından 2014 yılında yapılan bir çalışmada lisede öğrenim gören kızların eğitimleri boyunca genel şiddet yüzdesi %62,20 olarak bulunmuştur. Ayrıca fiziksel şiddet %33,46, cinsel şiddet %28,46 ve psikolojik şiddet %40.20 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada şiddet ile ilişkili olan faktörler; öğrenci ve velilerin kullandığı alkol, anne-baba eğitimi, medeni durum ve anne-baba mesleği olarak bildirilmiştir. Son olarak şiddetin, öğrenciler üzerinde önemli fiziksel, cinsel ve psikolojik etkileri olan ve ekonomik büyümenin önündeki gizli engeli olan karmaşık ve geniş bir alana yayılan bir sorun olduğu bildirilmiştir (Letta ve diğ. 2014).

Kadına yönelik şiddet konusunda üniversitelerde birçok araştırma yapılmış fakat lise düzeyinde yapılan araştırmaların sayısının oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir (Erdol ve Gözütok 2017).

2.2.1. Lise Öğrencilerinin Kadına Yönelik Şiddet Tutumları

Ergenlik, dramatik gelişimsel ve kişilerarası değişikliklerin yanı sıra ilişkilerin ve toplumsal cinsiyet rollerinin keşfedildiği bir zamandır. Bu dönem, gelenekselci cinsiyet yaklaşımının öğrenildiği, toplumsal cinsiyetin yoğunlaştığı, okul gibi ortamlardaki akran ağları, kişisel tutum ve davranışların cinsiyet üzerinde daha büyük bir etki yaratmaya başladığı bir dönemdir (Katzve diğ. 2011). Bu nedenle bu dönem, kadına şiddet algısını anlamak ve ergenler arasında kadına şiddet kabulünü değiştirmek açısından önem taşımaktadır. Şiddeti kabullenmenin, geçmişte şiddete maruz kalma veya tanık olma, evde şiddet, ebeveynin sosyoekonomik zorlukları, eril ve dişil sosyal rollere ilişkin kültürel ve sosyal inançlar, iş fırsatlarının olmayışı gibi çeşitli faktörlerle ilişkili olduğu bilinmektedir (Çalışkan ve diğ. 2021). Lise öğrencilerinde yapılan çeşitli araştırmalar, ergenlerin cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutum ve deneyimlerini çeşitli yönleriyle ortaya çıkarmıştır. Bu araştırmalar neticesinde zararlı erkeklik ve erkek saldırganlığı kavramları yaygın olmakla birlikte kadına yönelik şiddet genellikle beklenmekte ve normalleştirilmektedir (Hines 2007). Dünyanın dört bir yanından yapılan araştırmalar, ergen erkeklerin yakın ilişkiler bağlamında agresif davranışlar sergileyebileceğini vurgulamaktadır. Bunun nedeni ise, ergen kız ve erkeklerin ihtiyaç ve arzularının genellikle farklı olduğu ve erkeklerin arzularının karşılanması noktasında ısrarcı davranışlar sergileyebildiği belirtilmektedir (Abbey ve McAuslan 2004; Das ve diğ. 2014). Ergenler arasındaki bu tür ısrarcı cinsiyet tutum ve davranışlarının, kadınlara ve

kız çocuklarına yönelik şiddetin uygulanması ve kabulü ile ilişkili olduğu bildirilmiştir (Das ve diğ. 2014). Dursun tarafından 2020 yılında 206 ergen ile yapılan bir çalışmada; kadına yönelik şiddetin, toplumsal cinsiyet ve kadına şiddet tutumu ile ilişkili olduğu bildirilmiştir (Dursun 2020).

Güney Asya'da yapılan bir popülasyon çalışmasında 15 ila 19 yaşları arasındaki ergen erkeklerin %51'inin eşini dövmeyle destekleyen tutumlara sahip olduğunu bildirilmiştir (Dalal ve diğ. 2012). Bilik ve ark. Tarafından 2019 yılında 1200 lise öğrencisi ile yapılan çalışmada çoğunluğu erkek öğrenciler olmak üzere öğrencilerin bazı durumlarda kadına şiddeti haklı buldukları bildirilmiştir (Bilik 2019). Öntaş ve Doğru tarafından 2015 yılında yapılan bir çalışmada lisede okuyan kız öğrenciler ile odak grup görüşmesi yapılmıştır. Çalışma sonucunda ise lisede okuyan kız öğrencilerinin, kadına yönelik şiddeti bazı durumlarda kadının hak ettiğini ve kabul edilebilir olduğunu belirtmişlerdir (Öntaş ve Doğru 2015). Bütün bu araştırmalar neticesinde sıklıkla erkek öğrencilerin kadına yönelik şiddeti benimsediği ve uyguladığı görülmektedir. Yapılan bazı araştırmalara bakıldığında da liselerde kadına yönelik kadın şiddetinin de uygulandığı görülmektedir. Polat ve ark. tarafından 2020 yılında yapılan bir araştırmada kız öğrencilerinin %39,1'inin diğer kızlara şiddet uyguladığı ve bu şiddetin %23,8'inin laf atma veya küfretme şeklinde olduğu bildirilmiştir. Aynı çalışmada okulda şiddete maruz kalan tüm kızların %33,2'sinin ise kızlar tarafından uygulanan şiddete maruz kaldığı bildirilmiştir (Polat ve Sohbət 2020).

Literatür incelendiğinde bazı çalışmalarda öğrencilerin kadına yönelik şiddet tutumlarının çağdaş ve modern görüşlere yakın olduğu da görülmektedir (Dikmen ve Marakoğlu 2019; Dursun 2020; Nkambule 2016; Ülker ve Tanrıseven 2019).

Bu bağlamda kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı tutumların artırılmasına ve kadına yönelik şiddetin kabulünün azaltılmasına dikkat edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

2.2.2. Lise Öğrencilerinde Kadına Yönelik Şiddet Tutumunu Etkileyen Faktörler

Ergenlik hızlı bir gelişim dönemidir. Bu dönemde bireylerde sorumluluk alma ve kimlik gelişimi ön plana çıkmaktadır. Bundan dolayı bireyler gerek aile gerekse toplumla çatışma halinde olabilmektedir. Toplumsallaşmanın önemli bir basamağı olan bu dönem de bireyler cinsiyet tutum ve rollerini de benimsemektedir (Özgür ve diğ. 2011). Bireylerin toplum tarafından kabul gören cinsiyet değerleri, çekirdek ailede gözlemlenen rol modelleme ile benlik kavramına dahil edilmektedir (Saeed Ali ve diğ. 2017). Bu dönemde gelişen sağlıklı cinsiyet

tutum ve rolleri ileriki yaşam dönemlerinde kadına şiddet ile ilişkilendirilmiştir (Phipps ve Smith 2012). Ergenlerde kadına yönelik şiddet birden çok faktörle ilişkilendirilmiştir. Bunlar; olumsuz çocukluk deneyimleri, çatışma çözme beceri eksiklikleri, çocukluk döneminde şiddete maruz kalma, iletişim becerilerinin sınırlı gelişimi, yaşam doyumu, yaşam kalitesi, bireysel, ailesel ve toplumsal birçok faktöre bağlanmıştır (Miller ve diğ. 2011; Miller ve diğ. 2014). Bu faktörler arasında toplumsal ve kültürel etmenler önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörler, erkek ve kızları farklı derecelerde etkilese de bazı kültürlerde kızlar sosyal hiyerarşide erkeklerden daha altta yer almaktadır. Bunun sonucu olarak kızlar daha fazla şiddete maruz kalmaktadır. Cinsiyet normları, geleneksel uygulamalar, yoksulluk ve şiddet kültürünün tümü ergenlerin şiddet tutumuna katkıda bulunmaktadır. Araştırmalar, ayrıca şiddetin kız öğrenciler arasında okullaşma, devam ve mezuniyet oranlarındaki düşüşün önemli bir nedeni olduğunu göstermiştir (Das ve diğ. 2014; Proulx ve Martinez 2013).

Ergenler çevrelerindeki sosyal tutum ve davranışlarını içselleştirir ve yeniden üretir. Okullar, ergen ve öğretmenlerin kendi toplum hiyerarşilerini yeniden üretebileceği mikro evrelerdir. Eğer bu evrede toplumsal cinsiyet açısından eşitsiz tutumlar benimsenir ve roller empoze edilirse ileriki süreçlerde kadınlar, şiddete maruz kalma açısından daha büyük risk yaşamaktadır (Saeed Ali ve diğ. 2017). Kültürel inançlar gençlerin cinsiyetleri hakkında ne yapmaları gerektiğini dikte ederken, katı toplumsal cinsiyet rolleri ise onları erkekler ve kadınlar arasındaki normal ilişkilerin cinsiyete dayalı şiddeti normalleştiren ve meşrulaştıran güçlü sosyal baskılara maruz bırakır (Baldasare 2012). Bunun sonucunda ise bireyler sıklıkla aile ve toplum ortamında kadına şiddete tanık olarak, şiddetin normal ve olağan bir durum olduğu benimsenmektedir (Finkelhorve diğ. 2009). Aile veya toplumda şiddetine tanık olma üzerine yapılan çalışmaların çoğu sosyal öğrenme teorisine dayanmaktadır ve sadece birkaç çalışma bu tür şiddetin eşitsiz toplumsal cinsiyet tutumlarıyla ilişkili olabileceğini vurgulamaktadır (Reed ve diğ. 2011). Hindistan bağlamındaki araştırmalar, adaletsiz cinsiyet tutumları ile kadınlara yönelik şiddet arasında güçlü ilişkiler olduğunu göstermiştir (Equality 2018).

Şiddet, bireylerin eğitim düzeyine, aile geçmişine, toplumun cinsiyet eşitliğine yönelik tutumuna, dini geçmişe ve diğer ortamlara bağlı olarak da gelişebilmektedir. Ataerkil ideoloji, erkeklerin alkolizm ve uyuşturucu kullanımı, şiddet içeren bir ailede büyümek bireylerin şiddete yönelimini artırdığı belirtilmektedir (Mullu ve diğ. 2015). Proulx tarafından (2012) yapılan bir araştırmada, okullardaki cinsiyete dayalı şiddet tutumunu besleyen faktörlerin; aile ve hükümet düzeylerinde kaynak eksikliği, aile, eğitim düzeyi, topluluk ve dinin geleneksel

değerleri hem cinsiyet hiyerarşilerine hem de kadınlara ve kızlara yönelik şiddete ilişkin toplumsal algılar olduğunu bildirmiştir. Çalışma sonucunda ise kadına yönelik şiddet algısını değiştirmenin yolu, bu faktörlerin altında toplumsal cinsiyete dayalı güç dinamikleri ve kız çocukları hakkındaki çarpık düşüncelerin eğitimle değiştirilmesi olarak gösterilmiştir (Proulx 2012).

Dalal ve diğ. (2012) Güney Asyalı ergen erkekler arasında eşini dövme hakkı çıkararak tutumların yordayıcıları üzerinde yaptıkları incelemede, ebeveyn şiddeti geçmişi olmayan bireylerin, karısını dövme hakkı çıkararak tutumlara sahip olma olasılığının %50 daha düşük olduğunu belirtmiştir (Dalal ve diğ. 2012).

2.2.3. Lise Öğrencilerinde Kadına Yönelik Şiddet Çalışmaları

Kadına yönelik şiddet; ciddi fiziksel, psikolojik ve sosyal sonuçlarının yanı sıra artan yaygınlığı nedeniyle dikkat çekmeye başlamıştır (Serrano ve diğ. 2020). Fiziksel, sözlü ve cinsel şiddeti içeren bu özel şiddet türü, yalnızca yetişkinlikte değil, aynı zamanda ergenlik döneminde de yaygın bir sorun haline gelmeye başlamıştır (Genç ve diğ. 2021). Özellikle ergenlik döneminde ortaya çıkan bazı zihinsel ve davranışsal değişikliklerin yanı sıra şiddet belirtilerinin yetişkinlikte de devam etme eğiliminde olduğu dikkate alındığında bu artan yaygınlık eğilimi endişe verici düzeylere ulaşmaktadır (Ortuño ve diğ. 2021).

Genel anlamda liselerde öğrenime devam eden öğrencilerin yaşları genelde 14-18 aralığında olmakta ve bu dönem ergenlik dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde ergenler yaşadığı toplumdaki sorunlardan hemen etkilenebilmektedir. Bu da ergenliği, şiddeti önleme ve şiddete yanıt verme konusunda önemli bir dönem haline getirmektedir (Andersen ve diğ. 2008; Devries ve diğ. 2019). Bu bağlamda kadına yönelik şiddetle mücadele de lise öğrencilerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Nitekim gerek ulusal gerekse uluslararası yapılan çalışma ve kadına yönelik şiddetle mücadele eylem planlarında zihniyet dönüşümüne vurgu yapılmaktadır (Çalışkan ve diğ. 2021; KSGM 2021; WHO 2019; Phipps ve Smith 2012). Özellikle şiddetin sürdürülmesi bağlamında çocuk ve ergenler için ciddi endişe yaratan durumlar göz önüne alındığında, bu ortamlarda kadına şiddeti ele almak için müdahalelerin geliştirilmesine ve uygulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Devries ve diğ. 2019; Mootz ve diğ. 2019). Lise öğrencilerinde yapılan araştırmalar çoğunlukla, zorbalığı önleme programları üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çalışmalar sonucunda geliştirilen müdahale programları, lise öğrencileri arasında zorbalık davranışını azalttığını göstermektedir (Polanin ve diğ. 2012). Ancak, zorbalığı önlemeye kıyasla lise öğrencileri arasında cinsiyete dayalı şiddet olarak ısrarlı

takip, cinsel taciz, cinsel saldırı ve flört şiddetini önlemek için daha az program geliştirilmiştir ve yalnızca bazı önleme programları ergenler arasında kadına şiddet oranlarında azalma olduğunu göstermiştir (DeGue ve diğ. 2014). Bu programlar; Güvenli Tarihler (Foshee ve Langwick 2004), Değişen sınırlar (Taylor ve diğ. 2013), Seyirci Müdahaleleri (Bush ve diğ. 2019), Yeşil nokta (Capilouto ve diğ. 2014) ve Erkekler için koçluk (Miller ve diğ. 2012) lise öğrencileri arasında bazı kişilerarası şiddet ve cinsiyete dayalı şiddet biçimlerini azaltmada başarı göstermişlerdir.

Literatürde, lise öğrencilerinde kadına şiddet üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, çoğu yakın partner şiddeti ve partner dışı cinsel saldırıyı önleme üzerine yapılan okul temelli grup eğitimi müdahaleleridir (Ellsberg ve diğ. 2015). Yapılan bu çalışmalar her ne kadar cinsiyete dayalı şiddeti azaltmış olsa da uzun vade de zihniyet dönüşümü ve şiddet döngüsünün kırılması konusunda yetersiz kalmaktadır (Cokerve diğ. 2020). Nitekim ABD'li lise hemşireleri tarafından yapılan bir araştırmada, lise öğrencilerinin %86,4'ünün flört şiddeti olaylarına nasıl müdahale edileceğine ilişkin bilgisinin olmadığını ve %88,1'inin önceki iki yıl içinde flört şiddetine nasıl yanıt verileceği konusunda eğitim almadığını ortaya koymuştur (Rothman ve Xuan 2014). Ülker ve Tanrıseven (2019) tarafından yapılan bir çalışmada lisede okuyan öğrencilere yaratıcı drama programı uygulanmış ve uygulama sonucunda öğrencilerin kadına yönelik şiddet tutumlarının pozitif yönde değişim gösterdiği bildirilmiştir (Ülker ve Tanrıseven 2019).

Bu bağlamda lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddet tutumunun değiştirilmesi amaçlanan bu çalışmanın, orta ve uzun vade de kadına yönelik şiddetin önlenmesinde önemli olduğu düşünülmektedir.

2.3. ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIM

Çözüm odaklı yaklaşım, 1970'li yıllarda Steve de Shazer ve Aile Terapisi Merkezinde çalışan ve eşi olan Insoo Kim Berg tarafından kurulmuştur (Visser 2013). Çözüm Odaklı Yaklaşım farklı çalışmalardan yararlanılarak elde edilmiştir. Bunlardan en önemlisi Milton H. Erickson'un çalışmalarıdır (De Shazer ve diğ. 1986). Erickson problemlerin çözülebilmesi için bireylerin kendi kaynaklarına ve hayatlarında neyin işe yaradığı üzerine odaklanması gerektiğini vurgulamaktadır. Steve de Shazer ve Insoo Kim Berg ise Kısa Süreli Aile Terapileri çalışmaları sırasında Erickson'un düşüncelerinden yola çıkarak çözüm odaklı yaklaşımın temellerini atmışlardır (De Shazer ve diğ. 1986; Nelson 2018). Bu model zaman içinde Aile

Terapilerinden uzaklaşarak sorunlar üzerine odaklanmaktan ziyade çözüme odaklanmaya başlamıştır (Visser 2013).

Çözüm odaklı yaklaşım geleneksel psikoterapi modellerinin aksine çözüme odaklanmaktadır. Çözüm odaklı yaklaşım, çözüm arayışında bireylerin geçmiş başarıları ve problemin olmadığı zamanlara odaklanır (Gündoğdu ve diğ. 2018). Bu yaklaşımla mevcut problem ortadan kaldırılmaya çalışılmaz, problemin üstesinden gelebilmek için kişinin yarar gördüğü deneyimler ortaya çıkarılır ve artırılır (Gündoğdu ve diğ. 2016). Çözüm odaklı yaklaşım bireylerin sorunla ilgili olan geçmişinden çok çözümün içinde olacağı gelecekle ilgilenmektedir. Bununla birlikte problemin olmadığı anlara odaklanarak bireylerin zayıf yönlerinden ziyade güçlü yönlerine dikkat çekmektedir. Bu yaklaşım kısa sürede de etkili olabildiği için kısa süreli terapi olarak ta tanımlanmaktadır (Güner 2010; McAllister 2003).

2.3.1. Çözüm Odaklı Yaklaşımın Temel İlke, Varsayım ve Felsefeleri

Çözüm Odaklı Yaklaşımın üç temel felsefesi vardır. Bunlar; bozulmamışsa onarma, işe yarıyorsa yapmaya devam et ve eğer yaptığınız şey işe yaramıyorsa farklı bir şey dene (Siyez ve diğ. 2016; Sklare 2010).

Bozulmamışsa Onarma: Bu ilke Çözüm Odaklı Yaklaşımın en temel ilkesidir. Bu ilke diğer ilkeleri kapsamakla birlikte çözüme ulaşmayı hızlandıracak en önemli ilkedir. Bu ilkeye göre eğer danışan herhangi bir durumu problem olarak görmüyorsa ya o problemi düzeltmiştir yada düzeltmeye uğraşıyordur (Connie ve Metcalf 2009).

İşe yarıyorsa yapmaya devam edin: Çözüm Odaklı Yaklaşımda; bütün bireylerin sorunu çözebilmek için bir şeyler yaptığı ya da sorunun kötüleşmesini engellemeye yönelik mücadele ettiği varsayılır. Bu durumda birey çözüme yönelik etkili bir şey yapmış ise danışman bireyi aynı davranışın tekrarı için teşvik eder (Connie ve Metcalf 2009; Sklare 2010).

Eğer yaptığınız şey işe yaramıyorsa farklı bir şey deneyin: Bütün bireylerin geçmişte işe yaramayan davranışları tekrar etme eğilimi vardır. Bu ilke çözüme katkı sağlamayan herhangi bir eylemin çözüm yolunda kullanılamayacağını savunur. Bu ilkeye göre eğer birey çözüme ulaşmak istiyorsa mutlaka farklı bir şeyler yapmalıdır (Connie ve Metcalf 2009).

Çözüm Odaklı Varsayımlar

Çözüm odaklı yaklaşımın birçok varsayımı bulunmaktadır. Bunlar;

- Çözüm gelecekte olacağı için geçmişten ziyade geleceğe odaklanılmalıdır.
- Çözüm için yararlı davranışların sıklığı artırılmalıdır.
- Problemlerin yaşanmadığı istisnai anlar ortaya çıkarılmalıdır.

- İşe yaramayan eylemler yerine alternatif eylemlere odaklanılmalıdır.
- Çözümler danışan ve danışman tarafından belirtilen herhangi bir problemle ilişkili değildir (Connie ve Metcalf 2009; Sklare 2010; Trepper ve diğ. 2010).
- Çözüm odaklı yaklaşımda sorunun nedenini araştırmak çözüm için gerekli değildir.
- Başarılı bir terapi süreci, danışanın nasıl bir sonuca ulaşmak istediğini bilmesine bağlıdır.
- Sorun ne kadar sabit görünürse görünsün, danışanın zaten bir çözüm inşa etmeye başladığı zamanlar vardır.
- Sorunlar, altta yatan herhangi bir patolojik kusuru temsil etmez.
- Bazı durumlarda sorunların çözümü yalnızca küçük değişikliklere gerçekleşebilir.
- Danışanların terapiye katılım sağlamalarını için gerekli olan adımları keşfetmek terapistlerin sorunluluğundadır.
- Direnç kavramının faydasız olduğu düşünülür (Lethem 2002).

2.3.2. Çözüm Odaklı Yaklaşımda Kullanılan Teknikler

Çözüm Odaklı Yaklaşım ortaya çıkışından bu yana de Shazer, Berg ve arkadaşların tarafından çok sayıda teknik geliştirilmiştir. Gingerich ve Eisengart'a göre çözüm odaklı yaklaşımda kullanılan başlıca teknikler; Mucize sorular, derecelendirme soruları, danışma amaçlı ara verme, gerçekçi övgü, ödev, çözüm için güçlü yönle odaklanma, amaçların belirlenmesi ve istisnai anlar olmak üzere 7 tanedir. Ayrıca empatik tepki, ortak dil kullanımı, pekiştirme, açık uçlu sorular, belirgin ve gerçekçi hedeflerin belirlenmesi de kullanılan teknikler arasındadır (Zengin 2021).

Mucize sorular; Mucize soru, danışanların kendilerini geleceğe yansıtmalarına ve bireyin bir şeylerin nasıl farklı olmasını istediğini ayrıntılı olarak görselleştirmesine ve tanımlamasına yardımcı olmak için kullanılır. Danışana sınırsız olasılıkları değerlendirme izni verir ve daha tatmin edici bir yaşam elde etmek için mevcut problemlerin ötesine geçmesine yardımcı olur. Mucize soru belirli bir formattan oluşur ve genellikle 'Size garip bir soru sorabilir miyim?' şeklinde başlar (Ferraz ve Wellman 2008).

Derecelendirme Soruları; Derecelendirme soruları, danışmanlar için en önemli tekniklerden birisidir. Danışanların göz korkutucu ve müdahale alanı dışındaki ilerlemelerini görmelerine yardımcı olur. Ölçekler, danışanların arzu edilen sonuca ne kadar yakın olduklarını veya istenmeyen bir durum veya eylemden ne kadar uzakta olduklarını ölçmelerine yardımcı

olur. Ölçekler ayrıca benlik saygısı, güven, motivasyon ve umudu değerlendirmek için de kullanılabilir (Murdock 2019).

Danışma Amaçlı Ara Verme ve Gerçekçi Övgü; Çözüm odaklı yaklaşımda ara verme tekniği, görüşme sırasında danışana verilecek olan geri bildirimleri düzenleme fırsatı sunmaktadır. Bu sayede danışmanın bireyle girdiği etkileşime biraz ara vererek dikkatini toplamasına ve bireyin aradan sonraki görüşme için merak uyandırmasına neden olmaktadır (Zengin 2021).

Çözüm odaklı yaklaşımda önemli olan diğer bir teknik ise övgüdür. Övgü, rutin olarak iltifatları bireylere karşı nazik olma arzusuyla değil, bireyin güçlü yönlerine ve mevcut hedeflere ulaşmada faydalı olabilecek geçmiş başarılarına dikkat çekmek için kullanılır. Övgüler sadece umut yaratmakla kalmaz, aynı zamanda danışan için neyin önemli olduğunu da teyit eder (De Jong ve Berg 2012). Övgüler ya doğrudandır "Ailenle olan ilişkini gerçekten önemsiyor gibisin?" ya da dolaylı "Bütün bir hafta boyunca kendine zarar vermemeyi nasıl başardın? Bu gerçekten zor olmalı mı?" Dolaylı iltifatlar tercih edilir çünkü bu format danışanları kendi güçlü yönleri ve kaynakları üzerinde düşünmeye ve tanımlamaya yönlendirir (De Jong ve Berg 2012; Wand 2010).

Ödev; Birçok psikolojik müdahale programında olduğu gibi Çözüm Odaklı Yaklaşımda da ev ödevleri önemlidir. Ev ödevleri programın işleyiş biçimini ifade ederek bireylere yaşamlarının bazı alanlarına dikkat çekmek açısından önemlidir. Özellikle de bireylerin olaylara karşı duygu, davranış ve düşüncelerinde meydana gelen farklılıkları görmelerini sağlamaktadır (Bulut 2010).

Çözüm için güçlü yönlere odaklanma; Güçlü yönlere odaklanmak için başa çıkma soruları kullanılmaktadır. Bu sorular, dikkati; korku, yalnızlık ve sefaletten uzaklaştırmak ve danışanın içinde bulunduğu durumdan kurtulabilmesi için tasarlanmıştır. Bu sorular, danışanın kendi kötü durumuyla mücadele ettiği zamanları ortaya çıkarmasına yardımcı olur (De Jong ve Berg 2012). Bazen danışanlar o kadar sıkıntılı olurlar ki, farklı bir şey hayal edemezler veya mevcut durumlarında herhangi bir umut göremezler. Bu nedenle bireyler, sorulara basitçe 'bilmiyorum' diyerek yanıt verebilirler. Bu durumda danışman "Şu anda uğraştığınız her şeyi bilmemenize şaşırmadım" diyerek bireyin karşılaştığı zorluğu kabul eder (Trepper diğ. 2010). Çözümü deneyimlemek için danışanın ileriye yönelik hareket etmesi gerekir. Bu ilerlemeyi oluşturan şey, soruna bir istisna yaratılması ve daha fazla değişimin meydana gelmesi için güçlü yönlere odaklanma tekniği kullanılmaktadır (Wand 2010).

Amaçların belirlenmesi; Çözüm odaklı yaklaşımda temel amaç bireylerin baş etmeye çalıştığı problemlere yönelik kendi çözümlerini üretmelerini sağlamak olduğu için amaç oldukça önemlidir. Amaç probleminden çok çözümü ön planda tutacağı için çözüme daha kolay erişme imkanı sunmaktadır (Siyez ve diğ. 2016). Amacın etkili ve gerçekçi olabilmesi için çekici, karmaşık olmayan, sınırları olan, somut ve belirgin biçimde yapılandırılması gerekmektedir. Çözüm Odaklı Yaklaşımda iyi yapılandırılmış amaçlar 4 gruba ayrılır. Bunlar; olumlu amaçlar, bilinmeyen amaçlar, zararlı amaçlar ve olumsuz amaçlardır (Çitemel 2014; Uysal 2014).

Olumlu amaçlar: Bu amaç türü ölçülebilir veya gözlemlenebilir olan davranışların ifadesi için kullanılmaktadır. Kısaca olumlu amaçlar, bireylerin başarıyı hedefledikleri durumların ifadesi için kullanılır. Danışman bireylerin amaçlarını desteklemeli ve geliştirmelerine yardımcı olmalıdır (Çitemel 2014).

Bilinmeyen amaçlar: Bu amaç türü bireylerin danışmana kendi isteği dışında ve zorla geldiği durumlardaki amacı ifade etmek için kullanılır. Örneğin; danışmana zorla gelen birey geliş amacını “Bilmiyorum” şeklinde ifade ettiği durumları ifade etmek için kullanılır. Danışman burada bireylerin isteklerine dikkat çekmeli ve bunlar üzerine odaklanılmasını sağlamalıdır (Uysal 2014).

Zararlı amaçlar: Bireyler bazen gerek kendisine gerekse yasalara aykırı amaçlar doğrultusunda danışmana ulaşabilmektedir. Kısaca bireyler bazen birisinin canına veya malına zarar verme amacı taşıyabilir. Okula gitmek istememe veya arkadaşlarına zarar vermek isteme gibi amaçları ifade etmek için kullanılmaktadır. Burada danışman bireylerin zarar verici davranışları etik ilkeler çerçevesinde engellemeye çalışmalıdır (Danış ve Büber 2018).

Olumsuz amaç: Bu tür amaçlar bireylerin eksik olduğunu düşündüğü konular üzerine kurulmuş amaçları ifade etmek için kullanılmaktadır. Örneğin; bağırarak istemiyorum, susmak istemiyorum gibi amaçlar olumsuz amaçlara örnek olarak gösterilebilir. Burada danışman, bireylerin olumsuz amaçlarını olumlu amaçlara çevirmeye çalışmalıdır (Danış ve Büber 2018; Uysal 2014).

İstisnai anlar; Çözüm odaklı yaklaşım, sorun ne kadar ciddi veya zorlu olursa olsun, her zaman istisnalar olduğunu ve bu istisnalarda bireylerin kendi çözümlerinin tohumlarını içerdiğini öne sürer (Wand 2010). Potansiyel çözümler için istisnalar toplanır ve bu aynı zamanda bireylerin geçmiş başarılarını hatırlatarak kendilerine daha iyimser bir bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olur. İstisnalar, sorunun meydana gelebileceği, ancak oluşmadığı veya en azından daha az şiddetli olduğu durumlardır (De Jong ve Berg 2012). Çözüm odaklı

yaklaşım bireylerin sorunlarını çözen veya azaltan stratejiler geliştirmelerine yardımcı olmak için istisna anları kullanır. Bireyden, problem ortaya çıkmadığında neyin farklı olduğunu veya neyi farklı şekilde yaptıklarını derinlemesine düşünmesi ve tanımlaması istenir (Ferraz ve Wellman 2008).

2.3.3. Çözüm Odaklı Yaklaşım Süreci

Çözüm Odaklı Yaklaşımda oturumlar, ilk oturum ve diğer oturumlar şeklinde iki oturuma ayrılmaktadır. İlk oturum; bütün terapi tekniklerinde olduğu gibi bireyle ilişki kurulması, süreç hakkında bilgilendirme yapılması ve bireylerin olumlu amaç geliştirmelerini kapsamaktadır. Çözüm Odaklı Yaklaşımda bireyi sorundan uzaklaştırıp çözüme odaklayabilmek için bütün teknikler ilk oturumda kullanılabilir (Kim ve diğ. 2017).

Sonraki oturumlar sürecin takip edilmesi ve eğer gerekli ise tekrardan Çözüm Odaklı Yaklaşım tekniklerinin uygulanmasını kapsamaktadır. Ayrıca bu oturumlarda (EARS) (Eliciting, Amplify, Reinforce, Start over) olarak kodlanan bir dizi uygulama rehberlik etmektedir. EARS olarak kodlanan bu uygulama bireylerin çözmüş oldukları sorunları gözden geçirerek amaçlarına ne denli yaklaştıklarını görmelerine yardımcı olmaktadır (Kim ve diğ. 2017; Çitemel 2014; Sklare 2010).

EARS'ın Açılımı;

- Elicit what is better: İyi giden şeyleri açığa çıkarma
- Amplify the effect of what's better: İyi giden şeylerin etki alanını artırma, güçlendirme
- Reinforce how these change were brought about: Değişim nedenlerini vurgulama
- Start over again, discovering additional successes: Ek başarılar keşfederek yeniden başlama, harekete geçme (Sklare 2010).

Açığa Çıkarma: Danışma süreci boyunca danışman, bireydeki meydana gelen değişiklikleri açığa çıkararak, bireyin motivasyon ve baş etme gücünü artırabilmektedir. Ayrıca danışman, bireylerin yaşadıkları olumsuzlara karşı bireylerin güçlü yönlerini açığa çıkararak vurgular (Sklare 2010).

Güçlendirme: Danışma sürecinde bireylerde meydana gelen küçük değişimlerin kartopu etkisi ile büyük değişimlere neden olabileceği için bu değişimler desteklenir (Sklare 2010).

Vurgulama: Bireyler çözüme yönelik istedik davranışlar sergilediklerinde bu davranışlar ön plana çıkarılarak baş etme güçlendirilir. Süreç boyunca bu davranışlardan övgü ile bahsedilerek bireyin davranışları desteklenmiş olur (Sklare 2010).

Harekete Geçme: Bireyler çözüme yönelik fark edilmeyen veya ilave davranış konusunda harekete geçirilir (Sklare 2010).

2.4. ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIM VE HEMŞİRELİK

Çözüm Odaklı Yaklaşım Modeli McAllister tarafından 2003 yılında hemşireliğe uyarlanarak Çözüm Odaklı Hemşirelik Yaklaşım Modeli oluşturulmuştur. Bu model hümanistik temele dayanarak bireylerin kendi potansiyeline inanan ve onlara saygı duyan bir inanışa sahiptir (McAllister ve diğ. 2006).

Günümüzde vurgulanan sağlığı geliştirme davranışları, teoride güçlü biçimde vurgulanırken ne yazık ki uygulama alanında kendine yer bulamamıştır (Irvine 2007). Halbuki hemşirelerin rolleri arasında, bireylerin kendi potansiyellerini kullanmasını desteklenmesi ve sağlığı geliştiren davranışların sürdürülmesi bulunmaktadır. Hemşirelerin bu rol ve sorumlulukları yerine getirirken çözüm odaklı yaklaşımı benimsemelerinin, sağlığı sürdürülmesi ve desteklenmesi açısından önemli olduğu belirtilmektedir (Ferraz ve Wellman, 2008; George 2011; Irvine 2007; McAllister 2003).

Bu yaklaşım modeli; hemşireliğin temel felsefelerinden olan yaratıcılık, empatik tepki ve yeni çözüm yolları geliştirme ilkelerini benimsemekle birlikte geleneksel hemşireliğe ek olarak bireylere alternatif düşünce ve yaklaşım sunmaktadır (Gündoğdu ve diğ. 2016; Smith ve Macduff 2017). Bu doğrultuda hemşireler gerekli olan psikososyal girişimleri planlayarak bireylerin sosyal becerilerini, sosyal katılımını, sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını ve kişiler arası problem çözme becerilerini artırabilmektedir (Videbeck 2010).

Çözüm odaklı hemşirelik modelinde hemşireler, bireylerin getirmiş olduğu problemlere odaklanmazlar, bunun yerine bireylerin baş etme mekanizmaları, çözüm becerileri ve alternatif davranış geliştirme girişimleri üzerine odaklanırlar (Ferraz ve Wellman 2008; Gündoğdu ve diğ. 2016; McAllister ve diğ. 2009). Çözüm odaklı hemşirelik, problem odaklı yaklaşımdan çözüm odaklı yaklaşıma geçiş amacı taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda bireylerle iş birliği yaparak bireyin toplum ile entegrasyonunu sağlaması gerekmektedir (Akbaş 2021). Bu yaklaşımla hemşireler, bireylerin duygu davranışlarını değiştirmeyi amaçlamazlar. Aksine bireyleri, kendi potansiyellerini ve işe yarar davranışlarını kullanmaya teşvik ederler (Gündoğdu diğ. 2018; Kvarme ve diğ. 2010). Hemşireler bütün bunları yaparken gerçek merak duygusunu kullanmalıdır. Bireyler samimi olmayan davranışları fark edebilir ve etkileşime son verebilir. Bu yaklaşımda hemşireler; bireylerin düşüncelerine değer veren, bireyin endişelerine

gerçek merak uyandıran ve bireyi yargılamadan dinleyen bir kimliğe sahip olmalıdır (Ferraz ve Wellman 2008; Gündoğdu ve diğ. 2016).

McAllister ve arkadaşlarına göre çözüm odaklı hemşireliğin temel 6 ilkesi bulunmaktadır. Bunlar;

- Hemşireliğin odak noktası problemden ziyade birey olmalıdır.
- Bireylerin problemlerinin yanı sıra güçlü yanları da vardır. Hemşire, bu güçlü yanları açığa çıkarmak ve bireylerin baş etme stratejilerini geliştirmeleri konusunda destek vermelidir.
- Bireylerin zayıf olduğu zamanlar kadar güçlü olduğu zamanlarda vardır.
- Hemşirelerin rolü sadece hasta bakımından ziyade iyileşme sürecine de katkı sağlamaktır.
- Çözüm odaklı hemşirelik temelde üç amaca hizmet etmektedir. Bunlar; Birey, toplum ve hemşiredir.
- Çözüm odaklı hemşirelikte bireye tanı koymaktan ziyade katılım, inşa ve sürdürme stratejileri kullanılır (Akbaş 2021; McAllister ve diğ. 2006).

Çözüm odaklı yaklaşım hemşireliği bireyle hastalık yerine sağlığa odaklandığından dolayı çözüme odaklı bir stratejiyi benimsemiştir. Bu bağlamda hemşireler uygulamalarını geliştirmek ve başarıya ulaştırmak isterlerse çözüm odaklı bir bakım planı geliştirmelidir (McAllister 2010). İstendik değişim ve başarıya ulaşabilmek için çözüm odaklı bakım stratejileri 3 tanedir. Bunlar; Katılım, İnşa ve sürdürmedir.

Katılım: Çözüm odaklı hemşirelikte bakımının temel unsuru katılımdır. Hemşire bakım planı esnasında bireyin katılımını sağlarsa hedefler doğrultusunda daha gerçekçi amaçlar belirleyebilir (McAllister 2003).

İnşa: Bu uygulama, bireylerin amaçlarına ulaşması ve etkin bir sosyal etkileşim kurmasına odaklanır. Hemşire burada çözüm odaklı yaklaşımın soru sorma tekniklerini kullanır. Bunlar; mucize soru, başka ne ve istisna sorular gibi. Yine burada hemşire, bireylerin etkin baş etmelerini destekler ve yeni baş etme yolları için bireye cesaret verir (Akbaş 2021; McAllister 2003).

Sürdürme: Burada bireyler keşfedilen veya var olan çözüm yollarını sürdürmeye teşvik edilir. Birey artık hemşireye daha az bağımlıdır (Akbaş 2021; McAllister 2010; McAllister ve diğ. 2009).

2.5. PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİNDE ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIM

Psikiyatri hemşireliğinde hasta bakım hedefi; bireylerin, bireysel ve toplumsal alanda bağımsız, kendini yöneten ve kendisiyle barışık rolleri üstlenmesine yardımcı olmaktır (Townsend ve Morgan 2017). Bu bağlamda psikiyatri hemşiresi bireyin karşılaştığı problemler baş edebilmesine destek vermeyi amaç edinmiştir (Townsend 2013). Bu doğrultuda, bireylere destek verirken çözüme odaklanmak bireylerin problemlerle daha etkin mücadele etmesine katkı sağlamaktadır (Bünyamin ve Gençdoğan 2017). Nitekim Çözüm odaklı yaklaşımın bütün bireyler değerlidir, problemin çözümü bireylerin kendisi potansiyelleri ile mümkündür, bireyler değişebilir, bireylerin kendisi ve sağlığı ile ilgili planlamalara katılma hakkı vardır gibi ilkeleri psikiyatri hemşireliği felsefeleri ile uyumluluk göstermektedir (Ferraz ve Wellman 2008; McAllister ve diğ. 2006).

McAllister, çözüm odaklı hemşirelik modelini geliştirmiş ve modelin temel prensiplerini belirlemiştir. Bunlar; görüşme birey merkezlidir, bireyin güçlü yönlerine odaklanılmalı ve baş etme kaynakları değerlendirilmeli ayrıca görüşmelerde psikolojik direnç kavramı da göz önünde bulundurulmalıdır (McAllister 2003; McAllister ve diğ. 2006). Bununla birlikte McAllister çözüm odaklı hemşirelik modelinin hemşirelerin gereksinim duyduğu bakım ilkelerini benimsediği özellikle psikiyatri hemşireliğinde etkin kullanılabileceğini belirtmiştir (McAllister 2003). Nitekim çözüm odaklı yaklaşım felsefelerinin psikiyatri hemşireliği ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Psikiyatri Hemşireliği Felsefesi (Townsend ve Morgan 2017)	Çözüm odaklı Yaklaşım Felsefesi (Ferraz ve Wellman 2008; McAllister ve diğ. 2006)

- Bütün bireyler değerlidir ve sağlığa ulaşmak istemektedir. - Bütün bireyler değişebilir. - Bireylerin sergiledikleri davranışların anlamı vardır. - Her bireyde problemler baş etme gücü vardır. - Her bireyin kendisi ve sağlığı ile ilgili kararlara katılma hakkı vardır. - Bireylerin potansiyelleri ilişkiler yoluyla artırılabilir.	- Bütün bireyle sorunlarla baş etme gücü mevcuttur. - Değişim kaçınılmazdır. - Her problemin bir çözümü vardır. - Karşılaşılan problemlere karşın bireyler sağlıksız olarak nitelendirilemez. - Küçük değişimler büyük değişimlere kartopu etkisi yapar. - Pozitif durumlara odaklanmak faydalı değişimleri getirmektedir.

(Akbaş 2021; Trepper ve diğ. 2010)

Yapılan çalışmalara bakıldığında çözüm odaklı yaklaşım felsefelerinin psikiyatri hemşireliği felsefesi ile uyumlu olduğu ve çözüm odaklı yaklaşımın hemşirelik bakımında kullanılmasının avantajlar sağladığı belirtilmektedir (Ferraz ve Wellman, 2008).

Psikiyatri hemşiresi girişimlerinde psikoterapötik teknikleri kullanarak bireylerin; baş etme becerilerinin gelişmesi, öz yeterliliklerinin artması ve sorunlara alternatif çözüm yolları

üretmelerine yardımcı olmaktadır (Kneisl ve Trigoboff 2004). Bu bağlamda Psikiyatri hemşiresi, bireylerin baş etme kaynaklarını belirlemede, bireylere yeni alternatifler üretmede ve bireylerin hemşirelik girişimlerine katılmasında kilit bir rol üstlenmektedir (Bag 2017). Psikiyatri hemşirelerinin bu rolleri yerine getirirken çözüm odaklı yaklaşımı kullanmaları hemşirelere avantaj sağlamaktadır. Çözüm odaklı psikiyatri hemşireliği de problemleri sürekli konuşulmasından ziyade baş etme kaynakları ve çözümlere odaklanılır. Ayrıca hemşire, bireylerin amaçlarına ulaşması konusunda bireyle işbirliği yapar (McAllister 2010; Wand 2010).

Psikiyatri hemşireliği müdahalelerinde bireyler ile empatiye dayalı terapötik ilişki kurulmaktadır. Buda bireylerin güven duygusunu geliştirerek bireylerin terapötik değişimine katkı sağlamaktadır (Videbeck 2020). Çözüm odaklı psikiyatri hemşireliğinde terapötik değişim bireylerin amacına ulaşması demektir. Bu bağlamda terapötik ilişkiden maksimum yarar sağlamak için göz önünde bulunması gereken 4 temel faktör vardır bunlar; birey faktörü, ilişki faktörü, umut faktörü (bireylerin yaşamlarının istendik düzeyde değişimine dair umut) ve uygulanan teknikleridir (Akbaş 2021; Murphy 2015).

Psikiyatri hemşireliği uygulamalarında bu çözüm odaklı yaklaşımın kullanımı konusunda problemlerde karşılaşılabilmektedir. Bireylerin klinik takibi ve ilaç uygulamaları gibi girişimler hemşirelerin çok zaman kaybetmesine neden olmaktadır. Bundan dolayı psikiyatri hemşireleri çözüm odaklı teknikleri kullanmakta veya çözüm odaklı bakım planlanmasına yeterli zamanı bulmakta güçlük çekmektedir (Wand 2010).

Çözüm odaklı yaklaşım felsefelerinin psikiyatri hemşireliği felsefeleri ile uyumlu olmasından dolayı çözüm odaklı psikiyatri hemşireliğine gün geçtikçe daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır (Ayar ve Sabanciogullari 2021; McAllister ve diğ. 2006). Çözüm odaklı psikiyatri hemşireliğinin kullanımı gerek bireylere gerekse psikiyatri hemşirelerine zaman ve bakım kalitesi açısından avantajlar sağlamaktadır (Aslan 2020; McAllister diğ. 2006; Wand 2010).

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma; çözüm odaklı yaklaşımın lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddet tutumları üzerine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN TÜRÜ

Ön test – son test ve test tekrar ölçümlü randomize kontrollü çalışmadır.

3.3. ARAŞTIRMANIN DEĞİŞKEN VE HİPOTEZLERİ

Araştırmada bağımlı değişken kadına yönelik şiddet tutumudur. Bağımsız değişken ise çözüm odaklı yaklaşım programıdır.

Araştırmanın hipotezleri;

H1: Çözüm odaklı yaklaşımın kadına yönelik şiddet tutumları üzerine etkisi vardır.

H1-1: Çözüm odaklı yaklaşım programına katılan öğrencilerin son test puanları, ön test puanlarına göre daha yüksek olacaktır.

H1-2: Çözüm odaklı yaklaşım programına katılan öğrencilerin 3 ay sonraki izlem testi puanları, son test puanlarına göre daha yüksek olacaktır.

H1-3: Çözüm odaklı yaklaşım programına katılan öğrencilerin puanları, programa katılmayan öğrencilere göre daha yüksek olacaktır.

H2: Çözüm odaklı yaklaşımın kadına yönelik şiddette bedene yönelik tutumlar üzerine etkisi vardır.

H2-1: Çözüm odaklı yaklaşım programına katılan öğrencilerin bedene yönelik tutum son test puanları, ön test puanlarına göre daha yüksek olacaktır.

H2-2: Çözüm odaklı yaklaşım programına katılan öğrencilerin bedene yönelik tutum 3 ay sonraki izlem testi puanları, son test puanlarına göre daha yüksek olacaktır.

H2-3: Çözüm odaklı yaklaşım programına katılan öğrencilerin bedene yönelik tutum puanları, programa katılmayan öğrencilere göre daha yüksek olacaktır.

H3: Çözüm odaklı yaklaşımın kadına yönelik şiddette kimliğe yönelik tutumlar üzerine etkisi vardır.

H3-1: Çözüm odaklı yaklaşım programına katılan öğrencilerin kimliğe yönelik tutum son test puanları, ön test puanlarına göre daha yüksek olacaktır.

H3-2: Çözüm odaklı yaklaşım programına katılan öğrencilerin kimliğe yönelik tutum 3 ay sonraki izlem testi puanları, son test puanlarına göre daha yüksek olacaktır.

H3-3: Çözüm odaklı yaklaşım programına katılan öğrencilerin kimliğe yönelik tutum alt boyut puanları, programa katılmayan öğrencilere göre daha yüksek olacaktır.

3.4. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE ZAMAN

Araştırmada lise öğrencilerine; Kasım 2021’de ön test, Kasım-Aralık 2021 tarihleri arasında çözüm odaklı yaklaşım programı, Aralık 2021 sonunda son test ve Mart 2022 tarihinde ise izlem testi uygulandı.

Araştırma, Muş İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı olan liselerde yapıldı. Muş merkezde toplamda 26 tane lise bulunmaktadır. Bu liselerden 2 tanesi özel eğitim lisesi olduğu için araştırma kapsamına alınmamıştır. Kalan 24 liseden rasgele seçilen 5 lise araştırmanın yapılacağı liseler olarak belirlenmiştir.

3.5. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmaya alınacak öğrencilerin sayısını belirlemek üzere güç (power) analizi yapılmıştır. Testin gücü, G*Power 3.1 programı ile hesaplanmıştır. Literatürde daha önce böyle bir çalışmaya rastlanılmadığı için örneklem büyüklüğü olarak Cohen’in önermiş olduğu büyük etki büyüklüğü (Effect size) 0.50 olarak hesaplanmıştır. Çalışmanın gücünün belirlenmesinde %95 değerini geçmesi için; %5 anlamlılık düzeyinde ve 0.50 etki büyüklüğünde gruplarda 37’şer öğrenci olmak üzere (deney grubu 37 öğrenci, kontrol grubu 37 öğrenci) toplam 74 kişi hesaplanmıştır. Fakat araştırma süresince olası kayıplar da göz önüne alınarak 90 kişiye ulaşılması hedeflenmiştir.

$$d = \frac{\bar{X}_{Grup1} - \bar{X}_{Grup2}}{\sqrt{(sd_{Grup1}^2 + sd_{Grup2}^2)/2}} \quad f = \sqrt{\frac{\sum_{j=1}^k (\mu_j - \mu)^2}{k\sigma_{hata}^2}} \quad w = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^k (P_{1i} - P_{0i})^2}{P_{0i}}}$$

Araştırmanın evrenini, Muş İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 24 liseden seçilen 5 lise ve buralarda okuyan 1307 öğrenci oluşturmuştur.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri aşağıdaki gibidir;

- 14-20 yaş aralığında olmak
- Lise öğrenimine devam etmek
- İşitme ve görme becerilerine ilişkin herhangi bir problemi bulunmamak

Muş İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde okuyan toplamda 13763 öğrenci bulunuyordu. Bu 13763 öğrencinin tamamının bilgilerine ulaşılmasında problem yaşandığı için Muş ilini temsilen 5 okul belirlendi. Bu okulların her biri diğer okul türlerini temsilen kura yöntemiyle seçildi. Bu liselerde öğrenci sayıları farklı olduğu için öğrencilerin seçilme olasılıklarının birbirlerine yakın olması adına sadece mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı liselerden iki tane seçilmesine karar verildi. Seçilen 5 lisede toplam 1473 öğrenci bulunmaktaydı. Bu öğrencilerden araştırmayı kabul etmeyen veya araştırma kriterlerini karşılamayan 166 öğrenci çıkartılarak kalan 1307 öğrencinin okul numaraları kız erkek ayrı olacak şekilde Excel’de numaralandırılıp toplamda 45 kız 45 erkek olacak şekilde basit randomizasyon uygulandı. Kız ve erkek öğrencilerinde randomizasyonun ayrı uygulanmasının amacı her iki grupta da cinsiyet faktörünün eşit dağılımının sağlanmasıdır. Ardından öğrenciler randomize bir şekilde 1. Grupta 23 kız 22 erkek, 2. Grupta ise 22 kız 23 erkek olacak şekilde iki gruba ayrıldı. Oluşturulan bu gruplar arasında yazı tura tekniği kullanılarak 1. Grup deney 2. Grup ise kontrol grubu olarak atandı.

Tablo 3. 1: Araştırma Grubu Seçilme Tablosu

Lise türü	Lise sayısı	Öğrenci Sayısı	Seçilen Lise Sayısı	Seçilen Liselerdeki Öğrenci Sayısı	Araştırma Seçilen Öğrenci Sayısı	Grubuna
Genel Ortaöğretim	6	3772	1	340		
Din Öğretimi Ağırlıklı	5	2995	1	308	45	
Mesleki ve Teknik Eğitim Ağırlıklı	10	4961	2	337+272	Kontrol 45	
Özel Ortaöğretim Kurumu	5	1967	1	355	Deney	
Toplam	26	13763	5	1307	90	

Araştırmada örneklem sayısı; %95 güven değerinde %5 anlamlılık düzeyinde ve 0.50 etki büyüklüğünde gruplarda 37’şer öğrenci olmak üzere (deney grubu 37 öğrenci, kontrol grubu 37 öğrenci) toplam 74 kişi hesaplandı. Fakat araştırma süresince olası kayıplar ve pandemi süreci göz önüne alınarak 90 öğrenci için ön test uygulaması yapıldı ve çözüm odaklı yaklaşım programına başlandı.

Çözüm odaklı yaklaşım programı başladıktan sonra, deney grubunda herhangi bir nedenden dolayı programa devam etmeyen öğrenciler olması durumunda, hedeflenen deney grubu sayısına ulaşılabilmesi için 3. bir grup oluşturulmuş olup çözüm odaklı yaklaşım programı için hazır durumda bekletildi. Ancak program hesaplanan örneklem sayısında uygulandığı için 3. grupta bulunan öğrenciler çalışmaya hiç dahil edilmedi.

3.6. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇÜM ARAÇLARI

Araştırma verilerinin toplanmasında; Kişisel Bilgi Formu ve Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (İSKEBE) kullanıldı. Kişisel Bilgi Formu ve İSKEBE; Çözüm Odaklı Yaklaşım Programına başlanmadan önce öğrenciler tarafından dolduruldu. Sonrasında deney grubuna program uygulanmaya başlandı ve uygulama bitiminde hem deney hem de kontrol grubu öğrencilerine İSKEBE tekrar uygulandı. Çözüm Odaklı Yaklaşım Programı bittikten 3 ay sonra da hem deney hem de kontrol grubu öğrencilerine tekrar İSKEBE izlem testi uygulandı. Her bir test uygulaması aşamasında testlerin karışmaması için her bir öğrenciye numara verildi.

3.6.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda oluşturulan ve uzman görüşleri alınan bu form iki bölüm ve 25 sorudan oluşmaktadır.

Birinci Bölüm: Bu bölümde öğrencilerin tanıtıcı özelliklerini içeren 12 sorudan oluşmaktadır.

İkinci Bölüm: Bu bölümde ise öğrencilerin kadına yönelik şiddete ilişkin bilgi ve deneyimlerini ölçmek amacıyla oluşturulan 13 sorudan oluşmaktadır (Form 1).

3.6.2. Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (İSKEBE)

Kanbay ve ark. tarafından 2017 yılında geliştirilen ölçek, isimlendirilebilen ve toplanabilen iki alt boyut ve 30 maddeden oluşmaktadır (Kanbay ve diğ. 2017). Ölçek maddeleri 5'li likert formatında olup 1 tamamen katılıyorum, 2 katılıyorum, 3 kararsızım, 4 katılmıyorum ve 5 hiç katılmıyorum şeklinde kodlanmaktadır. Ölçek fiziksel tutumlar ve kimliğe yönelik tutumlar olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır.

Bedene yönelik tutumlar (cinsel ve fiziksel şiddet): Bu alt boyutta 16 madde bulunmaktadır (3, 4, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 20, 22, 25, 26, 28 ve 30. maddeler).

Kimliğe yönelik tutumlar (Psikolojik ve ekonomik şiddet): Bu alt boyutta 14 madde bulunmaktadır. (1, 2, 5, 6, 7, 11, 13, 18, 19, 21, 23, 24, 27 ve 29. maddeler). Ölçekte 5. ve 24. maddeler ters kodlanmaktadır. Toplam ölçek puanı, iki alt boyut puanlarının toplanmasıyla elde edilmektedir. Toplam puanın yüksek olması; kadına yönelik şiddet tutumunun yüksek olduğunu, düşük olması ise kadına yönelik şiddet tutumunun düşük olduğunu göstermektedir (Kanbay et al., 2017).

Bedene yönelik şiddet tutumları alt boyutunda alınabilecek en düşük puan 16, en yüksek puan ise 80'dir. Kimliğe yönelik şiddet tutumları alt boyutunda ise alınabilecek en düşük puan 14, en yüksek puan 70'tir. Yüksek puanlar olumlu tutumları göstermektedir. Yani katılımcı kadına yönelik şiddeti onaylamamaktadır. Düşük puanlar ise katılımcının kadına yönelik şiddeti onayladığını göstermektedir. Yapılan bir çalışmada, 90'ın üzerinde puan alan katılımcıların kadına şiddete karşı olduğu, 90 puanın altında olanların ise kadına şiddete karşı olmadığı ve bu değerlerin ölçeğin kesme değeri olduğu belirtilmiştir (Erenoğlu 2020). Ölçeğin Cronbach alfa değerleri; kimliğe yönelik şiddet tutumları alt boyutunda 0.83, bedene yönelik şiddet tutumları alt boyutunda 0.80, ölçeğin genelinde ise 0.86 olarak bildirilmiştir (Kanbay ve diğ. 2017). Bu çalışmada ise Cronbach alfa değerleri; kimliğe yönelik şiddet tutumları alt boyutunda 0.90, bedene yönelik şiddet tutumları alt boyutunda 0.89, ölçeğin genelinde ise 0.92 olarak bulunmuştur.

3.7. ARAŞTIRMA SÜRECİ

Araştırma sürecine başlanmadan önce Muş İl Müdürlüğüne bağlı liselerin profilleri ve fiziki ortamları değerlendirilmiştir. Değerlendirme neticesinde merkezde bulunan bütün liselere ulaşım sağlanamadığı için her bir lise türünü temsilen kura yöntemiyle 5 lise belirlenmiştir. Araştırma kapsamına alınan 90 öğrenci gruplara randomize bir şekilde atanmış olup öğrencilerin kişisel özellikleri ve ölçeğin ön test uygulaması sonuçlarının homojen bir dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

Deney Grubuna Yönelik Girişimler

Araştırma kriterlerine uygun olarak belirlenen 45 öğrenciye Kişisel Bilgi Formu ve İSKEBE ölçeği verilerek doldurmaları istendi. O gün okula gelmeyen öğrenciler ile telefonla veya sonraki gün görüşülerek veriler toplandı.

Çözüm odaklı yaklaşım programı öncesi öğrenciler ile görüşme yapılarak program için uygun zaman ve saatler belirlendi. Ardından belirlenen saat ve günlerde 6 hafta süren online

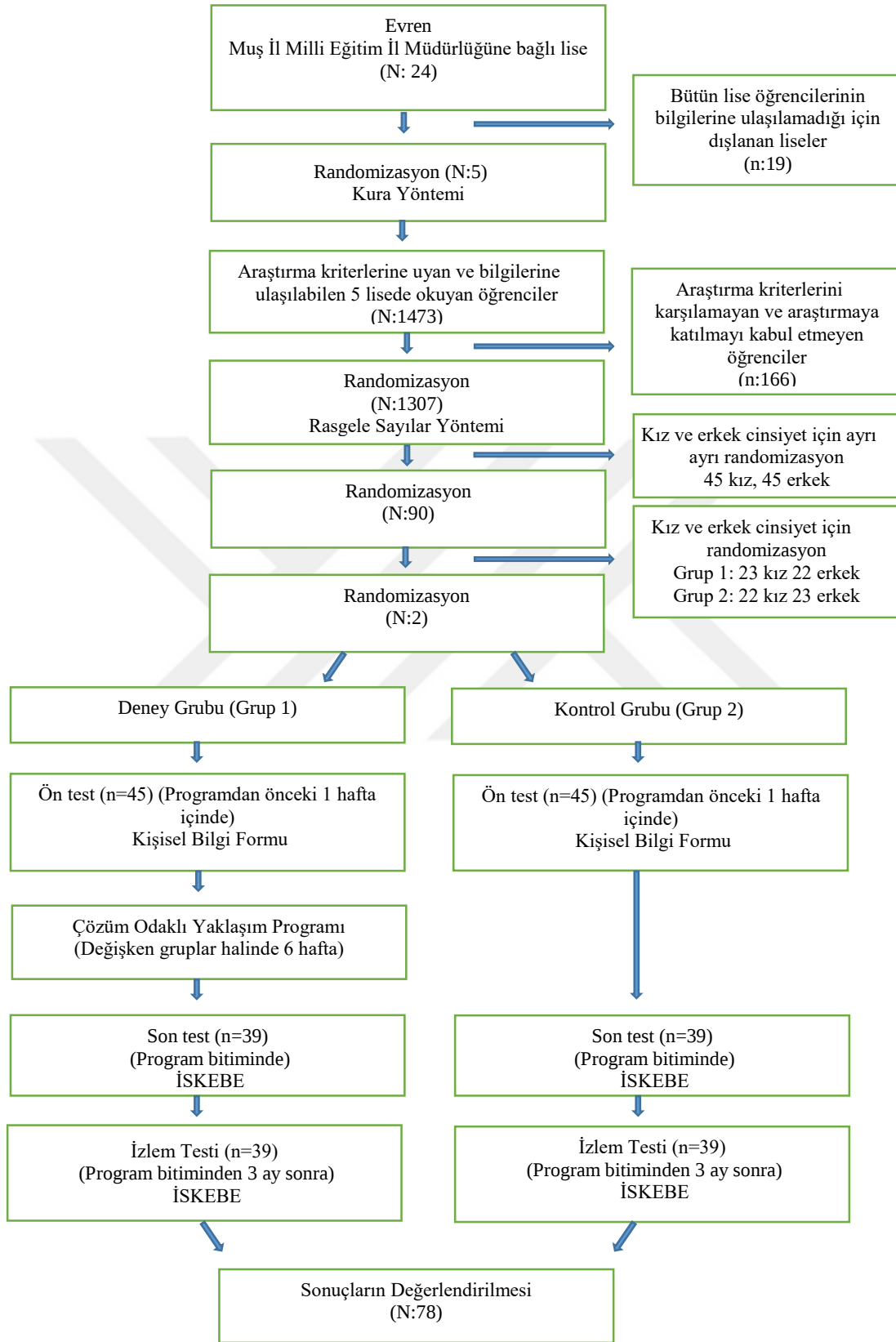
özüm odaklı yaklaşım programı uygulandı. Programın ilk haftasında öğrencilere uygulanacak programa ilişkin aktiviteleri içeren rehber formu dağıtıldı. Program bitiminde öğrencilere son test olarak İSKEBE ölçeği verilerek doldurmaları istendi. Program bitiminden 3 ay sonra ise izlem testi olarak İSKEBE ölçeğini tekrardan doldurmaları istendi. Deney grubunda bulunan öğrencilere yönelik uygulanan çözüm odaklı yaklaşım programı boyunca bireylerin mahremiyetine dikkat edildi. Mahremiyetin sağlanması için katılımcılar program boyunca kamera açıp açmamaları kendi isteklerine bırakıldı. Ayrıca katılımcıların programa katılım sağladıkları esnada odada yalnız olmaları ve bulundukları oda dışına ses çıkmaması için gerekli önlemlerin alınması sağlanmıştır.

Kontrol Grubuna Yönelik Girişimler

Araştırma kriterlerine uygun olarak belirlenen 45 öğrenciye Kişisel Bilgi Formu ve İSKEBE ölçeği verilerek doldurmaları istendi. O gün okula gelmeyen öğrenciler ile telefonla görüşülerek veya sonraki gün veriler toplandı. Ön test uygulamasından 6 hafta sonra öğrencilere son test olarak İSKEBE ölçeği verilerek doldurmaları istendi. Son test uygulamasından 3 ay sonra ise izlem testi olarak tekrardan İSKEBE ölçeğini doldurmaları istendi. İzlem testi bitiminde kontrol grubu öğrencilerine 45 dakikalık kadına şiddet eğitimi verildi.

Araştırmanın yürütülmesi sırasında hem kontrol hem de deney grubu öğrencileri okullarına rutin olarak devam ettiler. Ayrıca öğrencilerin günlük yaşam rutinlerinde herhangi bir değişiklik yapılmadı.

Araştırmanın süreç şeması aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 3. 1: Araştırma Akış Şeması

3.8. ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIM UYGULAMA İÇERİĞİ

Deney grubunu oluşturan 45 öğrenciye 3 grup halinde gerçekleştirilen uygulama, Kasım-Aralık 2021 tarihleri arasında yapıldı. Öğrencilerle ilk tanışma haftasında yapılan görüşmede 3 ayrı zaman belirlendi. Öğrencilerin müsait olduğu zamana göre araştırmacı tarafından belirlenen Salı, Çarşamba ve Cuma günlerinden herhangi birini seçmeleri istendi. Öğrencilerin müsaitlik durumuna göre belirlediği bu 3 günde, kimlerin hangi günü belirlediği not edildi. Belirlenen bu günlerde müsait olamayan öğrencilerin diğer günlerdeki programa katılmalarına izin verildi. 6 haftalık program süresince 5 kişinin programa düzensiz veya çoğunlukla katılmadığı ve katılanların ise en fazla 2 hafta devamsızlık yapıldığı tespit edildi. Her bir gruba ait katılım tablosu Tablo 3.2.'de verilmiştir.

Tablo 3. 2: Çözüm Odaklı Yaklaşım Programı Katılımcı Sayısı ve Günleri

Günlere Ait Katılımcı Sayısı						
Günler	1. Hafta	2. Hafta	3. Hafta	4. Hafta	5. Hafta	6. Hafta
Salı	14	13	15	16	15	12
Çarşamba	11	10	9	12	13	14
Cuma	16	14	17	13	8	11

3.8.1. Çözüm Odaklı Yaklaşım Programı

Çözüm Odaklı Yaklaşım Programı haftada 3 gün, 60 dakika olarak şekilde 6 hafta boyunca uygulandı. Programın her haftası; önceki haftanın değerlendirilmesi, ödevlerin incelenmesi, hedef ve amaçların açıklanması, aktivitelerin gerçekleştirilmesi ve ödevlerin verilmesi etkinlikleri ile tamamlandı. Çözüm Odaklı Yaklaşım Programı, ‘‘Kısa Süreli Çözüm Odaklı Yaklaşım Terapisi Uygulayıcı Eğitimi’’ kursunu tamamlayan ve Psikiyatri Hemşireliği alanında yüksek lisansını tamamlamış olan araştırmacı tarafından uygulandı.

Çözüm Odaklı Yaklaşım Programı rehberi, araştırmacı tarafından 2019 yılında alınan ‘‘Kısa Süreli Çözüm Odaklı Yaklaşım Terapisi Uygulayıcı Eğitimi’’, literatürde yer alan çözüm odaklı yaklaşım programları ve uzman değerlendirmeleri sonucunda araştırmacı tarafından hazırlandı.(Akbaş 2021; Bekce 2019; Dinmohammadi ve diğ. 2021; McGlone, 2005; Çopur 2019)

Çözüm odaklı programı online olarak 6 hafta boyunca uygulanmış olup, programın amaç ve kazanımları aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 3.3:).

Tablo 3. 3: Çözüm Odaklı Yaklaşım Programı Haftalık Amaç ve Kazanımları

Hafta	Amaçlar	Kazanımlar
1	- Grup lideri kendini tanıttacak - Her bir öğrenci kendini tanıttacak - Araştırmacı tarafından gruba süreç hakkında bilgi verilecek - Grup kurallarını oluşturulacak - Ön testler uygulanacak	- Grupla iletişimin başlatma - Programın amacının açıklama - Grup kurallarını oluşturma
2	Katılımcılar; - Kadına yönelik şiddeti tanıyacak - Kadına yönelik şiddetin etkilerini öğrenecek - Şiddete maruz kalan kadınların duygularını anlayabilecek ve empati yapabilecek	- Katılımcıların kadına yönelik şiddet türlerini tanıması - Katılımcıların kadına yönelik şiddetin psikososyal etkilerini tanımlaması - Katılımcıların şiddete maruz kalan kadınların neler yaşayabileceğini ifade tanıması - Katılımcıların şiddete maruz kalan kadınların neler hissedebileceğini tanıması
3	Katılımcılar; - Öfke duygusunu tanıyacak - Öfke anında, öncesinde ve sonrasında düşünce, duygu ve davranışlara dikkat edecek - Öfkenin farklı ifade ediliş biçimlerini tanıyacak ve öfke ile baş etmeyi öğrenecek	- Katılımcıların öfke duygusunu tanıması - Katılımcıların öfkenin sonuçlarını görmesi - Katılımcıların öfke davranışlarının farkına varması - Katılımcıların farklı öfke ifade tarzlarını öğrenmesi - Katılımcıların öfke ifade biçimlerinin kadınlar üzerindeki etkilerini tanımlaması
4	Katılımcılar; - İletişimin önemini anlayacak - İletişim becerileri öğelerinden etkin dinleme becerisini kullanabilecek - Empatik iletişim kurabilecek	- Katılımcıların iletişimin ne olduğunu tanımlaması - Katılımcıların kadına karşı öfke ve şiddet durumlarında iletişim becerilerini kullanması - Katılımcıların empati temelli iletişimi öğrenmesi - Katılımcıların etkin dinlemenin önemini kavraması
5	Katılımcılar; - Değişimin farkına varacak - Farkındalık kazanma ve çözüme odaklanma - Problem çözme becerileri kazandırma	- Katılımcıların problem çözme becerileri kazanması - Katılımcıların kendi çözüm yollarını geliştirmesi - Katılımcıların öfke kontrolü sorunu yaşadığı durumlarla nasıl baş edecekleri ve çözüm yolları hakkında farkındalık kazanmaları
6	- Program sonlandırılacak - Program değerlendirilecek - Kazanımların farkına varılacak - Son testler uygulanacak	- Geri bildirim alınması

Uygulamanın her oturumu tek bölümden oluşmaktadır. Her bir oturuma başlanmadan önce ödevler hakkında konuşulup önceki oturumun değerlendirmesi yapıldı. İlk oturumda programın amacı ve hedefleri hakkında genel bilgilendirme yapılmıştı. Buna ek olarak her bir oturumda da ilgili oturumun amacı hakkında bilgilendirmeler yapıldı. Her bir oturumda yer alan fotoğraf ve videolar ekran paylaşarak katılımcılara gösterildi. Ardından oturumlarda yer alan aktiviteler gerçekleştirildi her bir aktivite ortalama 10 dakika sürdü. Katılımcılar aktiviteler

katılması konusunda cesaretlendirildi. Yaklaşık 50 dakika süren son oturumda katılımcıların duygu ve düşünceleri dinlenerek geri bildirimler alındı ve program sonlandırıldı.

3.9. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmada elde edilen verilerin analizinde IBM SPSS Statistics Version 24 programı kullanıldı. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için birim sayıları dikkate alınarak Shapiro Wilk's kullanıldı. Sonuçların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılarak, $p < 0,05$ olduğu durumlarda anlamlı farklılığın olduğu, $p > 0,05$ olduğu durumlarda ise anlamlı bir farklılığın olmadığı şeklinde yorumlandı.

Gruplar arası farklılıkların incelenmesinde veriler normal dağılım göstermediği için Mann Whitney U ve Kruskal Wallis-H Testlerinden yararlanıldı. Kruskal Wallis-H Testi sonucunda anlamlı farklılık görülmesi durumunda ise Mann Whitney U Testi ile aralarında anlamlı farklılık olan gruplar belirlendi. İki'den fazla bağımlı değişkenlerin normal dağılım göstermemeleri nedeniyle Friedman's Two Way ANOVA testi kullanıldı. Anlamlı farklılık çıkması durumunda ise Çoklu Karşılaştırma kullanılarak farklılık gösteren değişkenler belirlendi. Programın göstermiş olduğu etkileri belirlemek amacıyla Wilcoxon Testi'nden yararlanıldı.

3.10. ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırmaya başlanmadan önce Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan (13.10.2020 tarihli ve 9-16 sayılı karar) ve Muş İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden (30.11.2020 tarihli ve 17407717 sayılı karar) yazılı izinler alındı (Ek-1). Ayrıca öğrenci ve velilerden yazılı onam formları alındı (Ek-2)

3.11. ARAŞTIRMANIN GÜÇLÜ VE SINIRLI YÖNLERİ

Araştırmanın güçlü yönleri

- Araştırmada ön test-son test ve test tekrar ölçümlü randomize deneysel çalışma tasarım tipi kullanıldı.
- Kadına yönelik şiddet tutumları üzerine lise öğrencilerinde çözüm odaklı yaklaşım ilk defa kullanıldı.

Araştırmanın Sınırlı Yönleri

- Araştırma örneklemini Muş merkezde bulunan bütün liselere ulaşamadığı için genellenemez.
- Araştırma süreci online olarak ilerlediği için bazı yüz yüze uygulanması gereken aktivitelerin uygulanmasında güçlükler yaşandı.

3.12. ARAŞTIRMANIN BÜTÇESİ

Araştırma sürecinde kullanılan her türlü materyal ve gereçler araştırmacı tarafından karşılanmıştır. Araştırmaya dahil edilen hiçbir katılımcıdan herhangi bir karşılık alınmadı.

4. BULGULAR

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular üç ayrı bölümde değerlendirildi;

Birinci bölümde kontrol ve deney gruplarının kişisel özelliklerinin dağılımı ve uygulanan program öncesi Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (İSKEBE) puan ortalamaları verildi (Tablo 4.1:, Tablo 4.2:).

İkinci bölümde deney ve kontrol grubu katılımcılarının Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (İSKEBE) ön test, son test ve 3 ay sonraki izlem testine ilişkin bulgular verildi (Tablo 4.3:).

Üçüncü bölümde ise deney grubuna uygulanan çözüm odaklı yaklaşımın etkililiğine ilişkin bulgular verildi (Tablo 4.4:, Tablo 4.5:).

Tablo 4. 1:Öğrencilerin demografik özelliklerinin dağılımı (N=78)

Özellikler		Deney (n=39)		Kontrol (n=39)		Anlamlılık	
		Ort. $\pm$ SS	Min- Max	Ort. $\pm$ SS	Min- Max	Test	p
Yaş		15,77 $\pm$ 0,71	15-17	15,54 $\pm$ 0,68	15-17	z=-1,532	,126
		n	%	n	%	χ^2	p
Yaşanılan Yer	Köy	9	23,1	8	20,5	1,084	,581
	Kasaba/ İlçe	8	20,5	5	12,8		
	Şehir	22	56,4	26	66,7		
Gelir Durumu	Kötü	5	12,8	7	17,9	2,333	,311
	Orta	32	82,1	32	82,1		
	İyi	2	5,1	0	0,0		
Cinsiyet	Erkek	19	48,7	21	53,8	0,205	,651
	Kız	20	51,3	18	46,2		
Kardeş Sayısı	1-2 Kardeş	3	7,7	3	7,7	2,006	,367
	3-5 Kardeş	22	56,4	16	41,0		
	6 ve üzeri	14	35,9	20	51,3		
Anne Mesleği	Ev Hanımı	38	97,4	37	94,9	0,347	,556
	Diğer	1	2,6	2	5,1		
Baba Mesleği	İşsiz	2	5,1	9	23,1	5,913	,206
	Memur	4	10,3	5	12,8		
	Serbest Meslek	22	56,4	16	41,0		
	İşçi	5	12,8	5	12,8		
	Esnaf	6	15,4	4	10,3		
Anne EĞİTİM Düzeyi	Okur Yazar	4	10,3	7	17,9	1,714	,634
	Okur Yazar Değil	16	41,0	18	46,2		
	İlköğretim	14	35,9	10	25,6		
	Lise ve üzeri	4	10,3	4	10,3		
Baba EĞİTİM Düzeyi	Okur Yazar	7	17,9	7	17,9	2,333	,506
	Okur Yazar Değil	0	0,0	1	2,6		
	İlköğretim	15	38,5	19	48,7		
	Lise ve üzeri	17	43,6	12	30,8		
Aile Tipi	Çekirdek	28	71,8	26	66,7	0,241	,624
	Geniş	11	28,2	13	33,3		
Anne Baba Akrabalık Durumu	Var	13	33,3	8	20,5	1,629	,202
	Yok	26	66,7	31	79,5		
Kadına Şiddet Eğitimi Alma Durumu	Evet	1	2,6	5	12,8	2,889	,089
	Hayır	38	97,4	34	87,2		
Kadına Şiddet Uygulama Durumu	Evet	4	10,3	4	10,3	0,000	1,00
	Hayır	35	89,7	35	89,7		
Kadına Şiddete Tanık Olma Durumu	Evet	24	61,5	22	56,4	0,212	,645
	Hayır	15	38,5	17	43,6		
Tanık Olunan Şiddetin Türü	Vurma	11	28,2	14	35,9	3,142	,370
	Taciz	11	28,2	11	28,2		
	Hakaret	4	10,3	1	2,6		
	Hepsi	1	2,6	0	0,0		
Tanık Olunan Şiddetin Sıklığı	Haftada en az 1-2	4	10,3	3	7,7	0,281	,869
	Ayda en az 1-2	8	20,5	7	17,9		
	Yılda en az 1-2	27	69,2	29	74,4		
Aile İçi Şiddete Tanıklık Durumu	Evet	11	28,2	28	71,8	14,821	,000
	Hayır	28	71,8	11	28,2		

Tablo 4. 1 (devam):

Tanık Olunan Aile İçi Şiddetin Nedeni	Ekonomik Neden	1	2,6	1	2,6	0,841	,657
	Aile İçi Anlaşmazlık	10	25,6	23	59,0		
	Namus	0	0,0	1	2,6		
Aile Tanık Olunan Fiziksel Şiddet	Hiçbir Zaman	30	76,9	17	43,6	9,423	,009
	Bazen	8	20,5	21	53,8		
	Çok Sık	1	2,6	1	2,6		
Aile İçinde Tanık Olunan Psikolojik Şiddet	Hiçbir Zaman	25	64,1	19	48,7	2,018	,365
	Bazen	12	30,8	18	46,2		
	Çok Sık	2	5,1	2	5,1		
Aile İçinde Tanık Olunan Ekonomik Şiddet	Hiçbir Zaman	30	76,9	24	61,5	2,303	,316
	Bazen	8	20,5	14	35,9		
	Çok Sık	1	2,6	1	2,6		
Kadına Şiddet Uygulama Hakkı	Hiç Kimse	32	82,1	33	84,6	0,013	,902
	Anne, Baba veya Koca	5	12,8	5	12,8		
	Hepsi	2	5,1	1	2,6		
Şiddete Maruz Kalan Kadınların Görüldüğünde Verilen Tepki	Aile Meselesi Derim	4	10,3	3	7,7	2,190	,701
	Karışmam	4	10,3	6	15,4		
	Şiddete Karşılık Veririm	6	15,4	8	20,5		
	Kadına yardım ederim	8	20,5	4	10,3		
	Polisi Ararım	17	43,6	18	46,2		
Kadına Yönelik Şiddetin Çözümleme Durumu	Evet	20	51,3	19	48,7	0,295	,863
	Hayır	11	28,2	10	25,6		
	Bazen	8	20,5	10	25,6		
Kadına Yönelik Atasözü Deyim Bilme	Evet	18	46,2	13	33,3	1,338	,247
	Hayır	21	53,8	26	66,7		

*P<0,05; Z: Man Whitney U

Tablo 4. 1'i incelediğinde, deney grubundaki öğrencilerin yaş ortalamasının $15,7 \pm 0,71$ olduğu, %56,4'ünün şehirde yaşadığı, %82,1'inin orta gelir grubunda olduğu, %51,3'ünün kız, %56,4'ünün 3-5 arası kardeşi olduğu, %97,4'ünün annesinin ev hanımı, %56,4'ünün babasının serbest meslek çalışanı, %41'inin annesinin okuryazar olmadığı, %38,5'inin babasının ilköğretim mezunu olduğu, %71,8'inin çekirdek ailede yaşamını sürdürdüğü, %66,7'sinin anne babasının akraba olmadığı, %97,4'ünün daha önce kadına yönelik şiddet eğitimi almadığı, %89,7'sinin kadına şiddet uygulamadığı, %61,5'inin kadına

yönelik şiddete tanık olduğu, %28,2'sinin vurma ve taciz şeklinde kadına şiddete tanık olduğu, %69,2'sinin yılda en az 1-2 defa kadına yönelik şiddete tanıklık ettiği, %71,8'inin aile içi şiddete tanık olmadığı, %25,6'sının aile içi şiddetin nedeni olarak aile içi anlaşmazlıkları gösterdiği, %76,9'unun tanık olunan aile içi şiddetin hiçbir zaman fiziksel şiddet boyutuna gelmediği, % 64,1'inin tanık olunan aile içi şiddetin hiçbir zaman psikolojik şiddet şeklinde gerçekleşmediği, %76,9'unun tanık olunan aile içi şiddetin hiçbir zaman ekonomik şiddet olarak yansımadığı, %82,1'inin kadına yönelik şiddete kimsenin hakkı olmadığı, %43,6'sının şiddete maruz kalan bir kadın gördüğünde polisi arayacağını beyan ettiği, %51,3'ünün kadına yönelik şiddeti çözümlenebilir bir sorun olarak gördüğü, %53,8'inin, kadına yönelik bir atasözü veya deyim bilgisine sahip olmadığı belirlendi.

Kontrol grubundaki öğrencilerin yaş ortalamasının $15,54 \pm 0,68$ olduğu, %66,7'sinin şehirde yaşadığı, %82,1'inin orta gelir grubunda olduğu, %53,8'inin erkek, %51,3'ünün 6 ve üzeri kardeşe sahip olduğu, %94,9'unun annesinin ev hanımı, %41'inin babasının serbest meslek çalışanı, %46,2'sinin annesinin okuryazar olmadığı, %48,7'sinin babasının ilköğretim mezunu olduğu, %66,7'sinin çekirdek ailede yaşamını sürdürdüğü, %79,5'inin anne babasının akraba olmadığı, %87,2'sinin daha önce kadına yönelik şiddet eğitimi almadığı, %89,7'sinin kadına şiddet uygulamadığı, %56,4'ünün kadına yönelik şiddete tanık olduğu, %35,9'unun vurma şeklinde kadına şiddete tanık olduğu, %74,4'ünün yılda en az 1-2 defa kadına yönelik şiddete tanıklık ettiği, %71,8'inin aile içi şiddete tanık olduğu, %59'unun aile içi şiddetin nedeni olarak aile içi anlaşmazlıkları gösterdiği, %53,8'inin tanık olunan aile içi şiddetin bazen fiziksel şiddet şeklinde gerçekleştiği, %48,7'sinin tanık olunan aile içi şiddetin hiçbir zaman psikolojik şiddet şeklinde gerçekleşmediği, %61,5'inin tanık olunan aile içi şiddetin hiçbir zaman ekonomik şiddet olarak yansımadığı, %84,6'sının kadına yönelik şiddetin kimsenin hakkı olmadığı, %46,2'sinin şiddete maruz kalan bir kadın gördüğünde polisi arayacağını söylediği, %48,7'sinin kadına yönelik şiddeti çözümlenebilir bir sorun olarak gördüğü, %66,7'sinin kadına yönelik bir atasözü veya deyim bilgisine sahip olmadığı saptandı.

Deney ve kontrol grubunun demografik özellikleri kıyaslandığında, aile içi şiddete tanıklık durumu ve aile içinde tanık olunan fiziksel şiddet bakımından grupların homojen dağılım göstermediği ve aralarında anlamlı farklılığın olduğu ($p < 0,05$) tespit edilirken, diğer değişkenler açısından ise, grupların homojen dağılım gösterdiği ve aralarında anlamlı fark olmadığı tespit edildi ($p > 0,05$, Tablo 4.1:).

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin çözüm odaklı yaklaşım programı öncesi bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE ölçeği toplam puanlarına

ait bulgular Tablo 4.2.'de sunuldu.

Tablo 4. 2: Öğrencilerin çözüm odaklı yaklaşım programı öncesi bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE ölçek puanları (N=78)

Ölçek ve Alt Ölçekler	Deney (n=39)		Kontrol (n=39)		Anlamlılık	
	Ort. $\pm$ SS	Min- Max	Ort. $\pm$ SS	Min- Max	Z	p
Bedene Yönelik Tutum	72,15 $\pm$ 7,47	48-80	73,28 $\pm$ 9,17	38-80	-1,282	0,200
Kimliğe Yönelik Tutum	46,18 $\pm$ 10,83	23-65	45,33 $\pm$ 13,85	18-68	-0,090	0,928
İSKEBE Toplam Puan	116,59 $\pm$ 16,47	84-146	118,05 $\pm$ 20,95	56-148	-0,695	0,487

*P<0,05; Z: Man Whitney U

Kesme Noktasına Göre İSKEBE	Deney (n:39)		Kontrol (n:39)	
	Sayı	%	Sayı	%
90 ve altı puan	4	10,3	5	13
90 ve üzeri puan	35	89,7	34	87
İSKEBE Toplam	Sayı		%	
90 ve altı puan	9		13,04	
90 ve üzeri puan	69		86,96	

Öğrencilerin bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE ölçeği ön test, son test ve 3 ay sonraki izlem testi puanlarına ilişkin karşılaştırma sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 4.3.'te sunuldu.

Çözüm odaklı yaklaşım programı öncesi bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE ölçeği toplam puanlarına göre deney grubu ile kontrol grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı saptandı ($p>0,05$, Tablo 2). Grupların bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam ölçek puanları açısından homojen dağılım gösterdiği belirlendi. Ayrıca öğrencilerin; deney grubunda %10,3'ünün, kontrol grubunda %13'ünün toplamda ise %13,04'ünün ölçek toplam puanlarının 90 altında olduğu ve kadına yönelik şiddeti benimsediği tespit edildi.

Tablo 4. 3: Öğrencilerin bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam aldıkları ön test, son test ve 3 ay sonraki izlem testi puanlarının karşılaştırılması (N=78)

Ölçek ve Alt Ölçekler		Deney (n=39)		Kontrol (n=39)		Anlamlılık	
		Ort. $\pm$ SS	Min- Max	Ort. $\pm$ SS	Min- Max	Z	p
Bedene Yönelik Tutum	Ön test	72,15 $\pm$ 7,47	48-80	73,28 $\pm$ 9,17	38-80	-1,282	0,200
	Son test	76,15 $\pm$ 4,48	62-80	72,28 $\pm$ 10,91	30-80	-0,719	0,472
	3 ay sonraki izlem	73,46 $\pm$ 5,43	49-80	71,26 $\pm$ 13,26	24-80	-1,155	0,248
		$\chi^2:11,871$ p=0,003		$\chi^2:0,068$, p=0,967			

Tablo 4. 3 (devam):

		Çoklu karşılaştırma: 1-2, 2-3		Çoklu karşılaştırma:			
Kimliğe Yönelik Tutum	Ön test	46,18 ± 10,83	23-65	45,33 ± 13,85	18-68	-0,090	0,928
	Son test	59,67 ± 7,87	31-68	48,36 ± 12,96	21-70	-4,211	0,001
	3 ay sonraki izlem	58,10 ± 6,61	40-68	45,15 ± 12,07	20-67	-4,990	0,001
		$\chi^2:54,526, p=0,001$		$\chi^2:9,060, p=0,011$			
		Çoklu karşılaştırma: 1-2, 1-3		Çoklu karşılaştırma: 1-2			
İSKEBE Toplam Puan	Ön test	116,59 ± 16,47	84-146	118,05 ± 20,95	56-148	-0,695	0,487
	Son test	133,13 ± 12,08	90-147	117,79 ± 22,34	48-149	-3,745	0,001
	3 ay sonraki izlem	131,56 ± 9,47	89-146	116,41 ± 22,24	55-147	-3,711	0,001
		$\chi^2:31,276, p=0,001$		$\chi^2:1,013, p=0,603$			
		Çoklu karşılaştırma: 1-2, 1-3		Çoklu karşılaştırma:			

*P<0,05; Z: Man Whitney U, Ki-KARE: Friedman's Two Way ANOVA

Çözüm odaklı yaklaşım programı sonrası, bedene yönelik tutum alt ölçeği son test puanları bakımından deney grubu ile kontrol grubu arasında ($p>0.05$), istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamazken, çözüm odaklı yaklaşım programı sonrası, kimliğe yönelik tutum alt ölçeği ve İSKEBE toplam ölçek son test puanları bakımından deney grubu ile kontrol grubu arasında ($p<0.05$), istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu.

Deney grubunun çözüm odaklı yaklaşım programı sonrası kimliğe yönelik tutum alt ölçeği ve İSKEBE toplam ölçek son test puanlarının, kontrol grubunun son test puanlarına oranla anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi.

Çözüm odaklı yaklaşım programı sonrası, bedene yönelik tutum alt ölçeği 3 aylık izlem test puanları bakımından deney grubu ile kontrol grubu arasında ($p>0.05$), istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanamazken, çözüm odaklı yaklaşım eğitimi sonrası, kimliğe yönelik tutum alt ölçeği ve İSKEBE toplam ölçek 3 aylık izlem test puanları bakımından deney grubu ile kontrol grubu arasında ($p<0.05$), istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu saptandı.

Deney grubunun çözüm odaklı yaklaşım programı, sonrası kimliğe yönelik tutum alt ölçeği ve İSKEBE toplam ölçek 3 aylık izlem test puanlarının, kontrol grubunun 3 aylık izlem test puanlarına kıyasla, anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edildi.

Deney grubunun, bedene yönelik tutum alt ölçeği puanları bakımından ölçüm zamanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlendi ($p<0.05$). Anlamlı farklılığın hangi ölçüm zamanlarındaki testler arasında olduğunu tespit etmek için yapılan ikili karşılaştırmalar neticesinde, bedene yönelik tutum alt ölçeği son test puanı ile ön test puanı ve

3 aylık izlem testi puanı arasında anlamlı farklılık olduğu, ön test puanı ile 3 aylık izlem testi puanı arasında ise anlamlı farklılık olmadığı saptandı. Çözüm odaklı yaklaşım programı sonrası ve 3 ay sonraki elde edilen, bedene yönelik tutum alt ölçeği puanı, program öncesi bedene yönelik tutum alt ölçeği puanına kıyasla, program sonrası bedene yönelik tutum alt ölçeği puanının ise, 3 ay sonraki bedene yönelik tutum alt ölçeği puanına kıyasla, anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi.

Kontrol grubunun bedene yönelik tutum alt ölçeği puanları bakımından ölçüm zamanları arasında ise, istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilemedi ($p>0.05$).

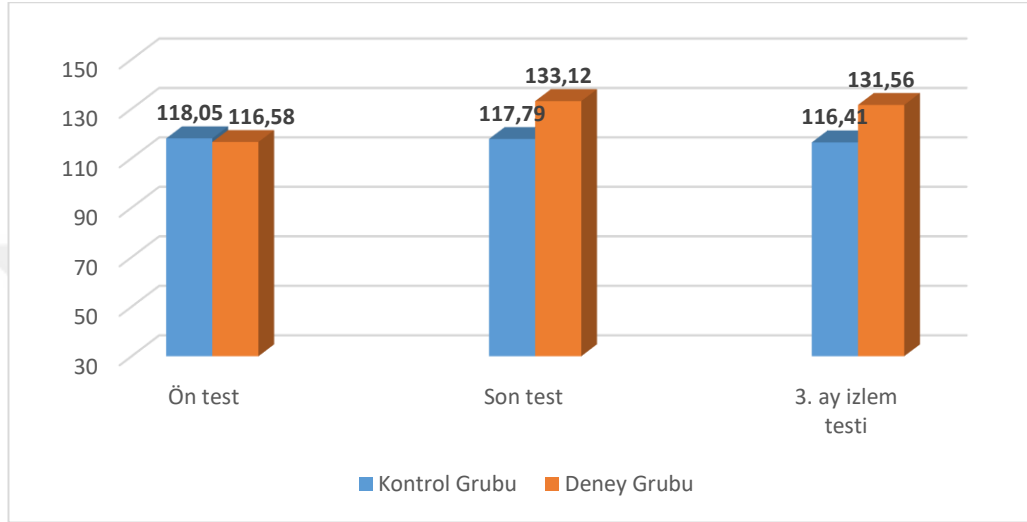
Deney grubunun, kimliğe yönelik tutum alt ölçeği puanları bakımından ölçüm zamanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlendi ($p<0.05$). Anlamlı farklılığın hangi ölçüm zamanlarındaki testler arasında olduğunu tespit etmek için yapılan ikili karşılaştırmalar neticesinde, kimliğe yönelik tutum alt ölçeği ön test puanı ile son test puanı ve 3 aylık izlem testi puanı arasında anlamlı farklılık bulunduğu, son test puanı ile 3 aylık izlem testi puanı arasında ise, anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edildi. Çözüm odaklı yaklaşım programı sonrası ve 3 ay sonraki elde edilen, kimliğe yönelik tutum alt ölçeği puanı, program öncesi kimliğe yönelik tutum alt ölçeği puanına göre, program sonrası kimliğe yönelik tutum alt ölçeği puanının ise, eğitimden 3 ay sonraki kimliğe yönelik tutum alt ölçeği puanına göre, anlamlı derecede yüksek olduğu saptandı.

Kontrol grubunun kimliğe yönelik tutum alt ölçeği puanları bakımından ölçüm zamanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p<0.05$). Anlamlı farklılığın hangi ölçüm zamanlarındaki testler arasında olduğunu tespit etmek için yapılan ikili karşılaştırmalar neticesinde, kimliğe yönelik tutum alt ölçeği ön test puanı ile son test puanı arasında anlamlı farklılık olduğu, ön test puanı ile 3 aylık izlem testi puanı ve son test puanı ile 3 aylık izlem testi puanı arasında ise, anlamlı farklılık olmadığı belirlendi. Çözüm odaklı yaklaşım programı sonrası ve öncesi elde edilen, kimliğe yönelik tutum alt ölçeği puanı, programdan 3 ay sonraki kimliğe yönelik tutum alt ölçeği puanına göre, program sonrası kimliğe yönelik tutum alt ölçeği puanının ise, programdan 3 ay sonraki kimliğe yönelik tutum alt ölçeği puanına göre anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi.

Deney grubunun, İSKEBE toplam ölçek puanları bakımından ölçüm zamanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edildi ($p<0.05$). Anlamlı farklılığın hangi ölçüm zamanlarındaki testler arasında olduğunu tespit etmek için yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda İSKEBE toplam ölçek ön test puanı ile son test puanı ve 3 aylık izlem testi puanı arasında anlamlı farklılık bulunduğu, son test puanı ile 3 aylık izlem testi puanı arasında ise,

anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edildi. Çözüm odaklı yaklaşım programı sonrası ve 3 ay sonraki elde edilen, İSKEBE toplam ölçek puanı, program öncesi İSKEBE toplam ölçek puanına kıyasla, program sonrası İSKEBE toplam ölçek puanının ise, 3 ay sonraki İSKEBE toplam ölçek puanına kıyasla, anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi.

Kontrol grubunun İSKEBE toplam ölçek puanları bakımından ölçüm zamanları arasında ise, istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı saptandı ($p>0.05$).

Şekil 4. 1: Deney ve Kontrol Grubu İSKEBE Toplam puanları

Deney grubunda yer alan öğrencilerin bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE ölçeği çözüm odaklı yaklaşım program öncesi ve sonrasında, programın öğrenciler üzerindeki etkililiğini ortaya koyan sonuçlar Tablo 4.4:'te sunuldu.

Tablo 4. 4: Deney grubunun bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam ölçek üzerinde yapılan programının ön test ve son test puanları bakımından etkililiği (N=39)

	Değişimin Yönü	N	Ort.	SS	z	p
Bedene Yönelik Tutum Son Test	Negatif sıra	6	76,15	4,48		
Bedene Yönelik Tutum Ön Test	Pozitif sıra	27	72,15	7,47	-3,704	0,001
	Eşit	6				
Kimliğe Yönelik Tutum Son Test	Negatif sıra	1	59,67	7,87		
Kimliğe Yönelik Tutum Ön Test	Pozitif sıra	38	46,18	10,83	-5,424	0,001
	Eşit	0				
İSKEBE Toplam Puan Son Test	Negatif sıra	5	133,13	12,08		
İSKEBE Toplam Puan Ön Test	Pozitif sıra	33	116,59	16,47	-5,005	0,001
	Eşit	1				

*P<0,05; Wilcoxon Testi

Deney grubunda yer alan öğrencilerin bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE ölçeği çözüm odaklı yaklaşım eğitimi sonrası ve eğitimden 3 ay sonraki, öğrenciler üzerindeki etkililiğini ortaya koyan bulgular Tablo 4.5.'te sunuldu.

Deney grubundaki öğrencilerin, bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam ölçek puanlarındaki değişim incelendiğinde, programdan sonra yapılan son test puanlarının program öncesi yapılan ön test puanlarından anlamlı derecede farklılaştığı saptandı ($p<0.05$). Çözüm odaklı yaklaşım programı sonrasında, 6 öğrencinin bedene yönelik tutum puanının gerilediği, 6 öğrencinin bedene yönelik tutum puanının değişmediği ve 27 öğrencinin ise bedene yönelik tutum puanının arttığı görüldü. Öğrencilerin kimliğe yönelik tutum puanlarındaki değişime bakıldığında, 1 öğrencinin kimliğe yönelik tutum puanının gerilediği, 38 öğrencinin kimliğe yönelik tutum puanının ise arttığı tespit edildi. Öğrencilerin İSKEBE toplam ölçek puanlarındaki değişim ise, 5 öğrencinin İSKEBE toplam ölçek puanının gerilediğini, 1 öğrencinin İSKEBE toplam ölçek puanının değişmediğini, 33 öğrencinin İSKEBE toplam ölçek puanının ise arttığını gösterdi.

Tablo 4. 5: Deney grubunun bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam ölçek üzerinde yapılan eğitim programının son test ve 3 aylık izlem test puanları bakımından etkililiği (N=39)

	Değişimin Yönü	N	Ort.	SS	z	p
Bedene Yönelik Tutum 3 aylık izlem	Negatif sıra	22	73,46	5,43		
Bedene Yönelik Tutum Son Test	Pozitif sıra	12	76,15	4,48	-2,510	0,012
	Eşit	5				
Kimliğe Yönelik Tutum 3 aylık izlem	Negatif sıra	26	58,10	6,61		
Kimliğe Yönelik Tutum Son Test	Pozitif sıra	11	59,67	7,87	-1,813	0,070
	Eşit	2				
İskebe Toplam Puan 3 aylık izlem	Negatif sıra	21	131,56	9,47		
İSKEBE Toplam Puan Son Test	Pozitif sıra	16	133,13	12,08	-1,353	0,176
	Eşit	2				

* $P<0,05$; Wilcoxon Testi

Deney grubundaki öğrencilerin, bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam ölçek puanlarındaki değişim incelendiğinde, eğitimden 3 ay sonra yapılan izlem test puanlarının eğitim sonrası yapılan son test puanlarından sadece bedene yönelik tutum alt ölçeğinde anlamlı derecede farklılaştığı ($p<0.05$), kimliğe yönelik tutum alt ölçeği ve İSKEBE toplam ölçek bakımından ise farklılaşmadığı belirlendi ($p>0.05$). Çözüm odaklı yaklaşım eğitiminden 3 ay sonra yapılan izlem testi sonuçları, son test puanlarına göre,

22 öğrencinin bedene yönelik tutum puanının gerilediğini, 5 öğrencinin bedene yönelik tutum puanının değişmediği ve 12 öğrencinin bedene yönelik tutum puanının ise arttığını gösterdi.

5. TARTIŞMA

Çözüm odaklı yaklaşımın lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddet tutumları üzerine etkisini incelemek amacıyla yapılan ön test, son test kontrol gruplu ve test tekrar ölçümlü olarak tasarlanan bu araştırmanın bulguları literatür doğrultusunda üç bölümde tartışıldı;

Birinci bölümde deney ve kontrol gruplarının kişisel özelliklerinin dağılımı ve uygulanan program öncesi Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (İSKEBE) puanla ilişkin bulgular tartışıldı.

İkinci bölümde deney ve kontrol grubu katılımcılarının Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (İSKEBE) ön test, son test ve 3 ay sonraki izlem testine ilişkin bulgular tartışıldı.

Üçüncü bölümde ise deney grubuna uygulanan çözüm odaklı yaklaşımın etkililiğine ilişkin bulgular tartışıldı.

5.1. KATILIMCILARIN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİ VE PROGRAM ÖNCESİ İSKEBE PUANLARINA İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Toplam örneklemin 78 olduğu bu çalışmada; deney grubunun yaş ortalaması $15,77 \pm 0,71$, kontrol grubunun yaş ortalaması $15,54 \pm 0,68$ olduğu ayrıca katılımcıların çoğunluğunun şehirde yaşadığı ve orta düzey gelire sahip olduğu belirlendi.

Lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddet tutumuna ilişkin yapılan çalışmalarda (Beyene ve diğ. 2021; Das ve diğ. 2014; Mennicke ve diğ. 2021; Santhya ve diğ. 2019). Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 14-16 arasında olduğu, çoğunluğunun şehir merkezinde yaşadığı ve orta düzey gelire sahip olduğu belirtilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin kişisel özellikleri, literatürdeki yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Nitekim literatür incelendiğinde liselerde okuyan öğrencilerin yaş ortalamalarının 15-16 olduğu bildirilmiştir (Turan ve Geçit 2010).

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında kız ve erkek öğrenci sayılarının neredeyse eşit olduğu belirlendi. Lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddeti engellemeye yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında kız ve erkek sayılarının birbirlerine çok yakın olduğu görülmektedir (Debowska ve diğ. 2021; Mennicke ve diğ. 2021; Miller ve diğ. 2014; Ülker ve Tanrıseven 2019). Araştırmada gerek kontrol gerekse deney grubuna ait cinsiyet dağılımlarının birbirine yakın olmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü kadına yönelik şiddet tutum puanları cinsiyetler arasında farklılık göstermekte bundan dolayı araştırma sonucunu etkileyebilmektedir. Nitekim yapılan çalışmalara bakıldığında, kız ve erkeklerin ölçek puan ortalamalarının cinsiyet faktöründen etkilendiği görülmektedir (Bilik 2019; Dikmen ve Marakoğlu 2019; Erenoğlu ve Rana 2020). Bu bağlamda cinsiyet oranlarının eşit olması, uygulanan programın etkinliğinin ölçülmesinde daha objektif sonuçlara etki edeceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunun 3-5 kardeşe sahip olduğu, anne mesleğinin ev hanımı olduğu ve baba mesleğinin serbest meslek olduğu belirlendi. Yapılan bir çalışma ve TÜİK 6 Mayıs 2021 tarihli hane halkı büyüklüğü raporu incelendiğinde, Muş ili hane halkının 4.11'den büyük olduğu bildirilmiştir (Güzel 2016; TÜİK 2014). Yapılan çalışmalarda öğrenci annelerinin çoğunun ev hanımı olduğu, babalarının ise serbest meslek sahibi olduğu bildirilmiştir (Bilik 2019; Burak ve diğ. 2018; Dinmohammadi ve diğ. 2021; Özgür ve diğ. 2011). Bu sonuçlar mevcut çalışma ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılan çoğu öğrenci annelerinin okur yazar olmadığı, babalarının ise deney grubunda çoğunun lise ve üzeri, kontrol grubunda ilköğretim mezunu olduğu belirlendi. Yapılan araştırmalar incelendiğinde katılımcıların babalarının eğitim düzeyinin annelerin eğitim düzeyinden yüksek olduğu görülmektedir (Çalışkan ve diğ. 2021; Gençoğlu ve diğ. 2014; Güzel 2016). Araştırmada bu sonuçların çıkması, ülkemizin doğu bölgelerinde özellikle kadınların okuma yazma oranlarının düşük olması ile açıklanabilir (TÜİK 2014). Yapılan bazı çalışmalarda anne baba eğitim düzeylerinin eşit veya anne eğitim düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir (Delibaş ve diğ. 2020; Nkambule 2016). Araştırma sonuçları arasındaki bu farklılığın, araştırmanın yapıldığı bölgeler arasındaki farklılıklardan kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunun çekirdek ailede yaşadığı, anne baba arasında akrabalık durumu olmadığı ve kadına yönelik şiddet eğitimi almadığı belirlendi. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde, öğrencilerin çoğunun çekirdek ailede yaşadığı, kadına yönelik şiddete ilişkin bilgilerin olmadığı ve nasıl müdahale edecekleri hakkında bilgi sahibi olmadığı bildirilmiştir (Güzel, 2016; Karlsson ve diğ. 2016; Rothman ve Xuan 2014). Öğrencilerin kadına yönelik şiddete ilişkin eğitim, bilgi ve deneyimlerinin olmaması, ülkemizde ulusal anlamda uygulanan etkin bir kadına şiddet eğitim programı olmayışı ile açıklanabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunun; kadına şiddet uygulamadığı, kadına şiddete şahit olduğu, şahit olunan şiddet türünün vurma ve taciz şeklinde olduğu ayrıca bu şiddet türlerine ise yılda en az bir iki kere şahit olduğu belirlendi. Öğrencilerin sıklıkla fiziksel şiddete tanıklık etmesi günümüz dünyasında diğer şiddet türlerinin gizli kalması ve fiziksel şiddetin görünür olması ile açıklanabilir. Öğrencilerin çoğunun kadına şiddete tanıklık etmesi küresel ölçekte kadına şiddet oranının %35 olduğu göz önüne alındığında olağan bir durum olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmalara bakıldığında da benzer sonuçlar görülmektedir (Akbaşlı ve diğ. 2017; Büyüktopaç 2019; Çalışkan ve diğ. 2021; Das ve diğ. 2014; Güzel 2016; Kubar ve Kırıl 2019).

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunun; aile içinde hiçbir şiddet türüne (fiziksel, psikolojik, ekonomik) tanık olmadığı, tanık olanların ise sıklıkla aile içi anlaşmazlık kaynaklı şiddete tanık olduğu belirlendi. Elde edilen bulgular literatürle benzerlik göstermektedir (Ayhan ve Özkan 2016; Burak ve diğ. 2018; Das ve diğ. 2014; Duran ve Ünsal 2014; Pınar ve Sabancıoğulları 2019).

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunun; kimsenin kadına şiddet uygulama hakkına sahip olmadığı, kadına şiddete tanık olursa polisi arayacağı ve kadına yönelik şiddetin çözümlenebilir bir problem olarak gördüğü belirlendi. Araştırmada bu sonuçların çıkması; ülkemiz medyasına yansıyan kadına şiddet haberleri göz önüne alındığında, toplum vicdanını yaralayan şiddet vakalarının toplumsal sorundan çok kriminal bir suç olarak gösterilmesi ile açıklanabilir. Bu medyatik söylemlerin kadına şiddet konusunda bireylerin ezber tutum geliştirmesine ve bireysel sorumluktan kaçmasına neden olduğu düşünülebilir. Nitekim medya bağlamında yapılan kadına şiddet araştırmaları incelendiğinde; medyanın kadına şiddeti toplumsal sorumluluktan ziyade devletin suç-ceza mekanizması içerisinde değerlendirildiği görülmektedir (Boztepe 2017). Elde edilen bulgular literatür ile benzerlik göstermektedir (Bilik 2019; Öntaş ve Doğru 2015; Akbaş 2018; Sommer ve diğ. 2018).

Araştırmada öğrencilerin çoğunun; kadına yönelik atasözü ve deyim bilmediği ancak önemli bir kısmının ise atasözü veya deyim bildiği belirlendi. Yapılan çalışmalar incelendiğinde şiddetin nesiller arası aktarımı gerçekleşmekte bu döngü sayesinde kadına şiddet oranı azalmaktan uzaklaşmaktadır (Altıparmak 2018; Fehring ve Hindin 2009; Özgentürk ve diğ. 2012). Ergen bireylerin kadına şiddete tanık olması şiddeti normalleştirmelerine katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra kültür ve değerler bağlamında ergenlere aktarılan deyim, atasözü ve geleneksel ifadeler kadına yönelik şiddetin nesiller arası canlı kalmasına olanak sağlamaktadır. Bu etkiler göz önüne alındığında henüz ergenlik döneminde olan öğrencilerin cinsiyetçi tutumlar edinmesi ve kadına şiddeti normalize etmesinin öngörülebilir bir sonuç olduğu söylenebilir.

Araştırmada deney ve kontrol grubu bireysel özellikleri karşılaştırıldığında iki özellik dışında (aile içi şiddete tanıklık durumu, aile içinde tanık olunan fiziksel şiddet) diğer bütün özelliklerin gruplar arası homojen dağılım gösterdiği ve aralarında anlamlı farklılık bulunmadığı belirlendi. Gruplar arasındaki bu homojenlik, araştırmanın deneysel araştırma tasarımına uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu homojenlik gruplar arası istatistiki karşılaştırma ve randomizasyonun sağlanması açısından önemlidir. Homojenliğin en önemli özelliği ise uygulanan program haricindeki diğer özelliklerin grupta benzerlik göstermesi, programın etkinliğini daha doğru ölçülmesine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda gruplar arası homojenlik önemli bir gerekliliktir (Belgin ve Koçoğlu 2017).

Literatürde yapılmış olan randomize kontrollü çalışmalar incelendiğinde gruplar arası dağılımın homojen olduğu ve kişisel özellikler arasında anlamlı farklılık bulunmadığı

görülmektedir (Coker ve diğ. 2020; Coker ve diğ. 2017; Edwards ve diğ. 2019; Mennicke ve diğ. 2021).

Ergenlik, sağlıklı ve istikrarlı ilişkilerin ve genel olarak kadın sağlığı ve esenliğinin temellerinin atılmasında önemli bir dönemdir. Ergen kız ve erkeklerin sağlıklı tutum ve şiddet içermeyen ilişkiler benimsemeleri gelecek için önemli bir yatırımdır (Stöckl ve diğ. 2014). Aynı zamanda, ergenlik ve erken yetişkinlik, psikolojik olarak zorlayıcı ve çoğu zaman bunaltıcı olabilen hızlı fiziksel, psikolojik ve bilişsel değişimler, stres ve deneyimlerin olduğu bir dönemdir (Roman ve Frantz 2013). Hayatın bu döneminde ergenlerin kadınlara ilişkin olumsuz tutum ve deneyimler edinmesi gelecekte fiziksel ve psikolojik sorunların yanı sıra ekonomik refahını da etkilemesi muhtemeldir (Chandra 2012). Bu nedenle ergenler ve genç kadınlar için şiddet davranışlarından arınmış bir hayata yatırım yapmak gelecek için önemli bir yatırım olarak görülebilir. Ne yazık ki bu günümüzde hiç de kolay değildir. Medya ve toplumsal alanlar göz önüne alındığında ergenlerin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarını olumsuz etkilenmekte ve körüklemektedir (Arslan 2017). Lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddete ilişkin yapılan çalışmalara bakıldığında; lise öğrencilerin çoğunluğunun kadına yönelik şiddet tutumlarının çağdaş düzede olduğu, öğrencilerin %10-20'sinin kadına yönelik şiddeti benimsediği belirtilmiştir (Bilik 2019; Dalal ve diğ. 2012; Delibaş ve diğ. 2020; Dursun 2020; Santhya ve diğ. 2019).

Mevcut çalışmada da öğrencilerin toplam İSKEBE puanı, deney grubu öğrencilerinde $116,59 \pm 16,47$ olduğu, kontrol grubu öğrencilerinde ise $118,05 \pm 20,95$ olduğu bulunmuştur. Ölçeğin kesme noktasının da 90 puan olduğu göz önüne alındığında lise öğrencilerinin çoğunun kadına yönelik şiddet tutumlarının çağdaş düzeyde olduğu, öğrencilerin %13,04'ünün ise 90 puanın altında olduğu ve kadına yönelik şiddeti benimsediği bulunmuştur.

Güzel (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyete ilişkin tutumları ölçülmüş ve araştırma sonucunda ise öğrencilerin toplumsal cinsiyete ilişkin bakış açılarının çağdaş düzeyde olduğu bildirilmiştir. Araştırmada cinsiyet tutumlarını etkileyen faktörlerin ise cinsiyet, baba mesleği ve kardeş sayısı olduğu belirtilmiştir (Güzel 2016).

Das ve diğ. (2014) tarafından 10-16 yaş arası ergen erkekler üzerinde toplumsal cinsiyet ve şiddet tutumları ölçülmeye çalışılmış, çalışma sonucunda ise öğrencilerin %20'sinin kadına yönelik şiddeti benimseyen tutumlar sergilediği bildirilmiştir (Das ve diğ. 2014).

Nkambule (2016) tarafından bir okulundaki 10. sınıf erkek öğrencilerin cinsiyete dayalı şiddete yönelik tutumlarını incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, çoğunluğun kadına yönelik şiddeti benimsemediğini bildirmiştir (Nkambule 2016).

Bütün bu bulgular ışığında mevcut çalışmada, öğrencilerin çözüm odaklı yaklaşım programı öncesi kadına yönelik şiddet tutumlarının literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

5.2. DENEY VE KONTROL GRUBU KATILIMCILARININ İSKEBE ÖN TEST, SON TEST VE 3 AY SONRAKİ İZLEM TESTİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Lise yılları bilişsel ve davranışsal kazanım ve değişikliklerin üst düzeyde olduğu ergenlik dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde ergenlerin edindiği kazanım ve deneyimler çevresel faktörlerden etkilenmektedir (Andersen ve diğ. 2008; Devries ve diğ. 2019; Ortuño ve diğ. 2021). Bu da ergenlik dönemini kadına şiddeti önleme ve bilinç kazandırma açısından önemli bir dönem haline getirmektedir. Nitekim kadına şiddetin sürdürülmesi ve normalize edilmesi bugünün çocuk ve ergenleri ile ilişkilendirilmiştir (Fehringer ve Hindin 2009; Mootz ve diğ. 2019). Bu bağlamda kadına yönelik şiddet söylem ve tutumlarının değiştirilmesinde ergenlik dönemi olan lise yılları avantajlı bir grup olarak görülmektedir (Andersen ve diğ. 2008; Devries ve diğ. 2019).

Literatürde yapılmış olan çalışmalara bakıldığında, çoğunlukla liselerde zorbalığı önleme ve flört şiddeti üzerine yoğunlaştığı görülmektedir (Polanin ve diğ. 2012). Ancak liselerde zorbalığı önleme çalışmalarına kıyasla, kadına yönelik şiddet tutumları üzerine daha az sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Liselerde kadına yönelik şiddet çalışmaları incelendiğinde ise çoğunlukla yakın partner şiddeti üzerine yoğunlaştığı görülmektedir (DeGue ve diğ. 2014; Edwards ve diğ. 2019). Bu bağlamda lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddet tutumunu değiştirmeye yönelik çalışmalar tartışılmaya çalışılmıştır.

Literatürde, lise öğrencilerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde direkt olarak çözüm odaklı yaklaşım tekniği kullanılan çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak çalışmalarda kullanılan tekniklerin, çözüm odaklı yaklaşım programı teknik ve hedefleri ile benzer olduğu görülmüştür. Çalışma sonuçlarında ise kullanılan tekniklerin lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddet tutum ve davranışları üzerine pozitif etkileri olduğu bildirilmiştir (Adler ve diğ. 2007; Antle ve diğ. 2011; Ball ve diğ. 2009; Coker ve diğ. 2020; Josephson ve Proulx, 2008; Miller ve diğ. 2012; Taylor ve diğ. 2013). Bu sonuçlar mevcut çalışma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Foshee ve Langwick (2004) tarafından yapılan bir çalışmada, liseli ergenlerin flört istismarı ve şiddetine ilişkin tutumlarına engellemek için “Safe Dates” güvenli günler programı uygulanmış ve çalışma sonucunda öğrencilerin flört şiddetine ilişkin tutumlarının pozitif yönde değiştiği bildirilmiştir. Çalışmada “Safe Dates” 14 okul belirlenmiş olup öntest-sontest uygulaması yapılmış. Program amaçları; sağlıklı flört ilişkilerini geliştirmek, öğrencilerin flört istismarının nedenleri ve sonuçları hakkında farkındalık kazandırmak, olumlu iletişim, öfke yönetimi ve çatışma çözümü dahil olmak üzere sağlıklı ilişki geliştirme becerileriyle donatmak olarak belirlenmiştir (Foshee ve Langwick 2004; Foshee ve diğ. 1998).

Mennicke ve diğ. (2021) tarafından 13 kontrol 13 deney olmak üzere toplam 26 okul ve 71.797 öğrenci ile yapılan 5 yıllık bir küme randomize kontrollü çalışmada, ebeveyn partner şiddetine tanık olan ve olmayan lise öğrencilerine seyirci müdahale programı uygulanmış ve program sonucunda ise şiddete tanık olan ve olmayan deney grubu öğrencilerinin, kontrol grubuna göre kadına şiddeti kabullenme düzeyinin önemli ölçüde azaldığı bildirilmiştir. İlgili program hedefleri; öğrencilerin kadına ve partner şiddetine ilişkin farkındalık kazanması, şiddet kabullerinin azalması ve şiddete ilişkin sorumluluk davranışları edinmesi olarak belirtilmiştir (Mennickeve diğ. 2021).

Bush ve diğ. (2019) tarafından liselerde kadına yönelik şiddetin kabulüne ilişkin 26 genel liseyi temsil eden veri toplama süreci 5 yıl süren çalışmada, ergenlere uygulanan yeşil nokta tabanlı önleme programı sonrası ve 5 yıllık izlem sonucunda deney grubu öğrencilerinin kontrol grubuna kıyasla kadına yönelik şiddet kabulünün önemli ölçüde azaldığı bildirilmiştir. Yeşil Nokta (Green dot) programı incelendiğinde; okulun bir görüntüsünün kırmızı noktalı olarak hayal edilmesine temellendirilmiştir. Görünen her kırmızı nokta, kadına şiddet anını temsil etmektedir. Bu kırmızı noktalarla savaşıma şeklimizi ise yeşil noktalar oluşturmaktır. Yeşil nokta oluşturma; doğrudan müdahale, bir arkadaşına veya bir otoriteden yardım isteme, kişilerin iyi olup olmadıklarını sorma ve bir dikkat dağıtma yaratılması şeklinde tanımlanmıştır. Amaç; etkinliği kesintiye uğratmak, kırmızı noktanın oluşmasını engellemek ve bunun yerine yeşil bir nokta oluşturmaktır. Her birey bir veya daha fazla yeşil nokta eklerse, her seferinde bir yeşil nokta olmak üzere şiddete son verilebileceği belirtilmektedir (Bush ve diğ. 2021).

Antler ve diğ. (2011) tarafından yapılan bir araştırmada, 233 ergene sağlıklı ilişkiler eğitimi verilmiş olup eğitim sonucunda öğrencilerin kadına yönelik şiddet tutumlarının pozitif yönde değişim gösterdiği bildirilmiştir. İlgili eğitim programının hedefleri; ilişki bilgi düzeyinin artması, özyeterlilik artması, öfke kontrolü, çatışma çözümü ve etkili iletişim becerileri kazanımı olarak belirtilmiştir (Antle ve diğ. 2011).

Sutton (2002) tarafından 13 deney 13 kontrol grubu oluşturularak yapılan çalışmada, aile içi şiddeti engellemek için grupla çözüm odaklı teknikler kullanılmıştır. Çalışma sonucunda ise aile içi şiddet uygulayanların çözüm odaklı eğitim müdahalesi sonrası şiddet uygulama oranlarında %84,62 oranında düşüş olduğu bildirilmiştir (Sutton 2002).

Lee ve diğ. (2004) tarafından aile içi şiddet uygulayan 90 birey ile yapılan çalışmada, bireylere çözüm odaklı yaklaşım uygulanmış, program sonrası ve 6 aylık izlem sonrasında şiddet uygulama oranları ve iletişim becerilerinin pozitif yönde değişim gösterdiği bildirilmiştir (Lee ve diğ. 2004).

Yukarıdaki çalışmalar incelendiğinde mevcut çalışma ile benzer sonuçları olduğu görülmektedir. İlgili çalışmalarda uygulanan eğitim ve müdahalelerin hedef ve çıktıları incelendiğinde mevcut çalışma ile benzer amaç ve uygulamaları içermektedir. Bu bulgular neticesinde H1, H1-1, H1-2, H1-3 hipotezleri doğrulanmıştır.

Literatürde lise öğrencilerin kadına yönelik şiddet tutumları üzerine yapılan farklı desenlerde tasarlanan araştırmalar incelendiğinde, müdahale sonrası öğrenci ve ergen bireylerin bedene ve kimliğe yönelik tutumlarında iyileşmeler olduğu bildirilmiştir (Caraballo 2017; Josephson ve Proulx 2008; Mennicke ve diğ 2021; Roberts 2009).

Roberst (2009) yaptığı çalışmasında, 143 lise öğrencisine flört şiddetini önleme programı uygulamış ve program sonucunda ise öğrencilerin gerek fiziksel gerekse sözel şiddet tutumlarında iyileşmeler olduğu bildirilmiştir (Roberts 2009).

Mennicke ve diğ. (2021) tarafından ebeveyn şiddetine tanık olan ve tanık olmayan liseli gençler arasında flört şiddetini azaltmada seyirci müdahalesinin etkinliğini değerlendirmiştir. Yapılan randomize kontrollü çalışma sonucunda ise deney grubu öğrencilerinin uygulanan program sonrası psikolojik ve fiziksel şiddete ilişkin tutumlarında pozitif yönde değişimler meydana geldiği bildirilmiştir (Mennicke diğ, 2021).

Josephson ve Proulx (2008) yaptıkları çalışmasında lisede okuyan 290 öğrenciye flört şiddetini önlemeye yönelik program uygulanmıştır. Uygulanan program sonrasında ise araştırmaya katılan öğrencilerin gerek fiziksel şiddet tutumlarında gerekse psikolojik ve sözel şiddet tutumlarının olumlu yönde değişim gösterdiği bildirilmiştir (Josephson ve Proulx 2008).

Mevcut çalışmada deney grubu öğrencilerinin; bedene yönelik tutumlarında sadece ön test son test puanlarında son test lehine pozitif puan farkı oluşmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda H2, H2-1 ve H2-3 doğrulanmış olup H2-2 doğrulanamamıştır. Kimliğe yönelik tutumlarının çözüm odaklı yaklaşım programı öncesi, sonrası ve 3 aylık izlem testi arasında pozitif yönde puan farkı oluşmuştur. Bedene yönelik tutumlar, bireylerin kadına yönelik

fiziksel ve cinsel şiddet tutum ve davranışlarını ifade etmektedir. Kimliğe yönelik tutumlar ise psikolojik ve ekonomik şiddet tutum ve davranışlarını ifade etmektedir. Bedene ve kimliğe yönelik tutum puanlarının yüksek olması bireylerin fiziksel ve psikolojik şiddete ilişkin tutumlarının daha çağdaş olduğunu göstermektedir. Çalışmada deney grubunun kontrol grubuna göre bedene ve kimliğe yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yani deney grubu öğrencilerinin fiziksel ve psikolojik şiddete ilişkin tutumlarının kontrol grubuna göre daha çağdaş düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ancak oluşan bu puan farkı deney ve kontrol grupları arasında bedene yönelik tutumlarında istatistiki olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Bu bulgular neticesinde, araştırma hipotezlerinden olan H3, H3-1, H3-2, H3-3 hipotezleri doğrulanmıştır.

5.3. DENEY GRUBUNA UYGULANAN ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIMIN ETKİLİLİĞİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Lise öğrencilerinde şiddeti kabul edici tutumların yaşamın ileriki dönemlerinde kadına şiddet uygulama ile ilişkili olduğu bilinmektedir (Karlsson ve diğ. 2018). Bu bağlamda düşünüldüğünde liseler, kadına şiddet döngüsünü kırmak için önemli bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır (Fehringer ve Hindin, 2009). Nitekim yapılan çalışmalarda kadına şiddeti önlemek için bu ergen grubun önemine dikkat çekilmekte büyük ölçekte proje ve çalışmalar hazırlanmaktadır (Capilouto ve diğ. 2014; Foshee ve diğ. 1998; Hautala 2014).

Lee ve diğ. (2004) tarafından yapılan bir çalışmada, kadına şiddet uygulayan bireylere çözüm odaklı yaklaşım uygulanmış uygulama sonrası ise bireylerin kadına şiddet uygulama oranlarının %83.1 oranında azaldığı bildirilmiştir (Lee ve diğ. 2004).

Sutton (2002) tarafından aile içi şiddet uygulayan bireylere yönelik çözüm odaklı yaklaşım uygulanmış ve program sonucunda ise şiddet uygulama oranının %84,2 oranında azaldığını bildirmiştir (Sutton 2002).

Antle ve diğ. (2011) tarafından ergenlere flört şiddeti engellemek amacıyla yaptıkları çalışmada, ergenlere sağlıklı ilişkiler eğitimi vermiş ve çalışma sonucunda ergenlerin flört şiddetine ilişkin tutumlarında %74 oranında pozitif değişimler meydana geldiğini bildirmiştir (Antle ve diğ. 2011).

Lee ve Rheinscheld (1999) tarafından yapılan bir çalışmada, aile içi şiddet uygulayanlara yönelik grupla çözüm odaklı yaklaşım programı uygulanmış, program

sonucunda ise şiddet uygulamaya ilişkin tutumların %93 oranında değişim gösterdiği bildirilmiştir (Lee ve Rheinscheld 1999).

Josephson ve Proulx (2008) tarafından yapılan bir araştırmada, genç ergenlere yönelik şiddeti önleme programı uygulanmış program sonucunda ise ergenlerin flört şiddeti tutumlarının %66 oranında azaldığını bildirmiştir (Josephson ve Proulx 2008).

Caraballo (2017) yılında yapmış olduğu çalışmada, lise öğrencilerine şiddet önleme programı uygulanmış program sonucunda ise öğrencilerin %81'inin şiddete ilişkin inançlarının pozitif yönde değiştiği bildirilmiştir (Caraballo 2017).

Mevcut çalışmada, lise öğrencilerinin kadına şiddet tutumlarını değiştirmek amacıyla çözüm odaklı yaklaşım uygulanmış ve deney grubu öğrencilerinin öntest ve sontest değerlendirmesi sonucunda, bedene yönelik tutumlar alt boyutunda 27 (%69,2), kimliğe yönelik tutumlar alt boyutunda 38 (%97,4) ve toplam puanda ise 33 (%84,6) öğrenci programdan pozitif etkilendi. Bu sonuçlar doğrultusunda mevcut çalışma literatürle benzer sonuçlar göstermektedir.

Lee ve diğ. (2004) tarafından yapılan bir çalışmada, kadına şiddet uygulayan bireylere çözüm odaklı yaklaşım uygulanmış uygulama sonrası ile 6 aylık bireylerin kadına şiddet uygulama oranlarının %55 oranında azaldığı bildirilmiştir (Lee ve diğ. 2004).

Lise öğrencilerinde yapılan mevcut çalışmada da deney grubu öğrencilerinin kadına yönelik şiddet tutumlarının sontest ve izlem testi değerlendirmesi sonucunda, bedene yönelik tutumlar alt boyutunda 12 (%30,7), kimliğe yönelik tutumlar alt boyutunda 11 (%28,2) ve toplam puanda ise 16 (%41) öğrenci programdan pozitif etkilendi. Bu sonuçlar doğrultusunda çözüm odaklı yaklaşım programının lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddet tutumlarını değiştirmede etkili olduğu söylenebilir. Nitekim program sonrası 3 aylık izlem testinde dahi 39 öğrenciden 16'sında programın etkilerinin devam etmesi önemli bir sonuçtur.

Kadına yönelik şiddet günümüzde her ne kadar öncelikli gündem olarak değerlendirilse de ne yazık ki etkin bir şekilde mücadele sürdürülememektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadele çalışmalarında, tutum ve davranış değişikliklerinin nispeten daha kalıcı olabileceği ergenlik dönemine vurgu yapılmaktadır (Fehringer ve Hindin 2009). Bu bağlamda liselerde yapılan çalışmalara bakıldığında çoğunlukla yakın partner şiddeti veya yakın ilişkiler üzerine programlara odaklanılmıştır (Adler ve diğ. 2007; Bush ve diğ. 2019; Karlsson ve diğ. 2018). Mevcut çalışmada lise öğrencilerine uygulanan çözüm odaklı yaklaşım programının, öğrencilerin kadına şiddet tutumlarının yanı sıra ilişki yönetimi, çatışma çözme becerileri ve öfke kontrolü alanlarında da fayda sağladığı düşünülmektedir.

Literatürde çözüm odaklı yaklaşımın kadına şiddette kullanımına ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde, şiddetin tekrarını önlemek için kullanıldığı görülmektedir (Dinmohammadi ve diğ. 2021; Lee ve diğ. 1999; Lee ve diğ. 2004). Yapılan çalışmalarda program içeriğinin (öfke yönetimi, iletişim becerileri, farkındalık ve baş etme becerileri) ve aktivitelerinin liselerde uygulandığı görülmektedir (Antle ve diğ. 2011; Bush ve diğ. 2021; Foshee ve Langwick 2004; Foshee ve diğ. 1998).

Mevcut çalışma ve literatürde benzer içerikli çalışmalar incelendiğinde, çözüm odaklı yaklaşımın lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddet tutumları üzerine pozitif etkisi olduğu bulunmuştur. Kadına yönelik şiddet tutumlarının, kimliğe yönelik tutum ve bedene yönelik tutum alt boyutlarında ise nispeten artış görülmüştür. Dolayısıyla bu durum çözüm odaklı yaklaşımın lise öğrencilerinde uygulanabilir bir program olduğunu göstermiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. SONUÇLAR

Lise öğrencilerine uygulanan çözüm odaklı yaklaşımın kadına yönelik şiddet tutumları üzerine etkisini incelemek amacıyla yapılan, öntest, sontest kontrol gruplu tekrarlı ölçümlü olarak tasarlanan randomize kontrollü deneysel çalışmanın bulguları;

- ✓ Deney grubundaki öğrencilerin yaş ortalamasının $15,77 \pm 0,71$ olduğu, %56,4'ünün şehirde yaşadığı, %82,1'inin orta gelir grubunda olduğu, %51,3'ünün kız, %56,4'ünün 3-5 arası kardeşi olduğu, %97,4'ünün annesinin ev hanımı, %56,4'ünün babasının serbest meslek çalışanı, %41'inin annesinin okuryazar olmadığı, %38,5'inin babasının ilköğretim mezunu olduğu, %71,8'inin çekirdek ailede yaşamını sürdürdüğü, %66,7'sinin anne babasının akraba olmadığı, %97,4'ünün daha önce kadına yönelik şiddet eğitimi almadığı, %89,7'sinin kadına şiddet uygulamadığı, %61,5'inin kadına yönelik şiddete tanık olduğu, %28,2'sinin vurma ve taciz şeklinde kadına şiddete tanık olduğu, %69,2'sinin yılda en az 1-2 defa kadına yönelik şiddete tanıklık ettiği, %71,8'inin aile içi şiddete tanık olmadığı, %25,6'sının aile içi şiddetin nedeni olarak aile içi anlaşmazlıkları gösterdiği, %76,9'unun tanık olunan aile içi şiddetin hiçbir zaman fiziksel şiddet boyutuna gelmediği, %64,1'inin tanık olunan aile içi şiddetin hiçbir zaman psikolojik şiddet şeklinde gerçekleşmediği, %76,9'unun tanık olunan aile içi şiddetin hiçbir zaman ekonomik şiddet olarak yansımadığı, %82,1'inin kadına yönelik şiddetin kimsenin hakkı olmadığı, %43,6'sının şiddete maruz kalan bir kadın gördüğünde polisi arayacağını beyan ettiği, %51,3'ünün, kadına yönelik şiddeti çözümlenebilir bir sorun olarak gördüğü, %53,8'inin, kadına yönelik bir atasözü veya deyim bilgisine sahip olmadığı belirlendi.
- ✓ Kontrol grubundaki öğrencilerin yaş ortalamasının $15,54 \pm 0,68$ olduğu, %66,7'sinin şehirde yaşadığı, %82,1'inin orta gelir grubunda olduğu, %53,8'inin erkek, %51,3'ünün 6 ve üzeri kardeşe sahip olduğu, %94,9'unun annesinin ev hanımı, %41'inin babasının serbest meslek çalışanı, %46,2'sinin annesinin okuryazar olmadığı, %48,7'sinin babasının ilköğretim mezunu olduğu, %66,7'sinin çekirdek

ailede yaşamını sürdürdüğü, %79,5'inin anne babasının akraba olmadığı, %87,2'sinin daha 4 önce kadına yönelik şiddet eğitimi almadığı, %89,7'sinin kadına şiddet uygulamadığı, %56,4'ünün kadına yönelik şiddete tanık olduğu, %35,9'unun vurma şeklinde kadına şiddete tanık olduğu, %74,4'ünün yılda en az 1-2 defa kadına yönelik şiddete tanıklık ettiği, %71,8'inin aile içi şiddete tanık olduğu, %59'unun aile içi şiddetin nedeni olarak aile içi anlaşmazlıkları gösterdiği, %53,8'inin tanık olunan aile içi şiddetin bazen fiziksel şiddet şeklinde gerçekleştiği, %48,7'sinin tanık olunan aile içi şiddetin hiçbir zaman psikolojik şiddet şeklinde gerçekleşmediği, %61,5'inin tanık olunan aile içi şiddetin hiçbir zaman ekonomik şiddet olarak yansımadığı, %84,6'sının kadına yönelik şiddetin kimsenin hakkı olmadığı, %46,2'sinin şiddete maruz kalan bir kadın gördüğünde polisi arayacağını söylediği, %48,7'sinin, kadına yönelik şiddeti çözümlenebilir bir sorun olarak gördüğü, %66,7'sinin, kadına yönelik bir atasözü veya deyim bilgisine sahip olmadığı saptandı.

- ✓ Çözüm odaklı yaklaşım öncesi deney grubu İSKEBE toplam puanı $116,59 \pm 16,47$, kontrol grubu İSKEBE toplam puanı $118,05 \pm 20,95$, deney grubu bedene yönelik tutum alt ölçeği $72,15 \pm 7,47$, kontrol grubu bedene yönelik tutum alt ölçeği $73,28 \pm 9,17$, deney grubu kimliğe yönelik tutum alt ölçeği $46,18 \pm 10,83$, kontrol grubu kimliğe yönelik tutum alt ölçeği $45,33 \pm 13,85$ olarak belirlendi.
- ✓ Deney ve kontrol grubunun demografik özellikleri kıyaslandığında, sadece aile içi şiddete tanıklık durumu ve aile içinde tanık olunan fiziksel şiddet değişkenleri bakımından grupların homojen dağılım göstermediği ve aralarında anlamlı farklılığın olduğu belirlendi.
- ✓ Çözüm odaklı yaklaşım programı sonrası bedene yönelik tutum alt ölçeği son test puanları bakımından deney grubu ile kontrol grubu arasında ($p > 0,05$), istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamazken, kimliğe yönelik tutum alt ölçeği ve İSKEBE toplam ölçek son test puanları bakımından deney grubu lehine kontrol grubu ile arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p < 0,05$).
- ✓ Çözüm odaklı yaklaşım programı 3 ay sonrası, bedene yönelik tutum alt ölçeği puanları bakımından deney grubu ile kontrol grubu arasında ($p > 0,05$), istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanamazken, kimliğe yönelik tutum alt ölçeği ve İSKEBE toplam puanları bakımından deney grubu ile kontrol grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu saptandı ($p < 0,05$). Deney grubunun kimliğe yönelik

tutum alt ölçeği ve İSKEBE toplam puanlarının, kontrol grubunun puanlarına kıyasla, anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi.

- ✓ Deney grubunun, bedene yönelik tutum alt ölçeği puanları bakımından ölçüm zamanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlendi ($p<0,05$). Çözüm odaklı yaklaşım programı sonrası ve programdan 3 ay sonraki elde edilen, bedene yönelik tutum alt ölçeği puanı, eğitim öncesi bedene yönelik tutum alt ölçeği puanına nazaran, eğitim sonrası bedene yönelik tutum alt ölçeği puanının ise, eğitimden 3 ay sonraki bedene yönelik tutum alt ölçeği puanına nazaran, anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi.
- ✓ Kontrol grubunun bedene yönelik tutum alt ölçeği puanları bakımından ölçüm zamanları arasında ise, istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilemedi ($p>0,05$).
- ✓ Deney grubunun, kimliğe yönelik tutum alt ölçeği puanları bakımından ölçüm zamanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlendi ($p<0,05$). Kimliğe yönelik tutum alt ölçeği ön test puanı ile son test puanı ve 3 aylık izlem testi puanı arasında anlamlı farklılık bulunduğu, son test puanı ile 3 aylık izlem testi puanı arasında ise, anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edildi.
- ✓ Kontrol grubunun kimliğe yönelik tutum alt ölçeği puanları bakımından ölçüm zamanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulundu ($p<0,05$). Kimliğe yönelik tutum alt ölçeği ön test puanı ile son test puanı arasında anlamlı farklılık olduğu, ön test puanı ile 3 aylık izlem testi puanı ve son test puanı ile 3 aylık izlem testi puanı arasında ise, anlamlı farklılık olmadığı belirlendi.
- ✓ Deney grubunun, İSKEBE toplam ölçek puanları bakımından ölçüm zamanları arasında, istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edildi ($p<0,05$). İSKEBE toplam ölçek ön test puanı ile son test puanı ve 3 aylık izlem testi puanı arasında anlamlı farklılık bulunduğu, son test puanı ile 3 aylık izlem testi puanı arasında ise, anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edildi. Ancak çözüm odaklı yaklaşım programı sonrası İSKEBE toplam ölçek puanı, program öncesi İSKEBE toplam ölçek puanına nazaran anlamlı derecede yüksek olduğu belirlendi.
- ✓ Kontrol grubunun İSKEBE toplam ölçek puanları bakımından ölçüm zamanları arasında ise, istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı saptandı ($p>0,05$).
- ✓ Deney grubundaki öğrencilerin, bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam ölçek puanlarındaki değişim incelendiğinde, programdan sonra yapılan son test puanlarının program öncesi yapılan ön test

puanlarından anlamlı derecede farklılaştığı saptandı ($p<0,05$). Çözüm odaklı yaklaşım programı sonrasında, 27 öğrencinin ise bedene yönelik tutum puanının arttığı görüldü. Öğrencilerin kimliğe yönelik tutum puanlarındaki değişime bakıldığında, 38 öğrencinin kimliğe yönelik tutum puanının ise arttığı tespit edildi. Öğrencilerin İSKEBE toplam ölçek puanlarındaki değişim ise, 33 öğrencinin İSKEBE toplam ölçek puanının ise arttığını gösterdi.

- ✓ Deney grubundaki öğrencilerin, bedene yönelik tutum, kimliğe yönelik tutum alt ölçekleri ve İSKEBE toplam ölçek puanlarındaki değişim incelendiğinde, programdan 3 ay sonra yapılan izlem test puanlarının eğitim sonrası yapılan son test puanlarından sadece bedene yönelik tutum alt ölçeğinde anlamlı derecede farklılaştığı ($p<0,05$). Çözüm odaklı yaklaşım programı 3 ay sonra yapılan izlem testi sonuçları son test puanlarına göre, 12 öğrencinin bedene yönelik tutum puanının ise arttığını gösterdi.

6.2. ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda;

- ✓ Psikiyatri ve okul sağlığı hemşirelerinin çözüm odaklı yaklaşım konusunda eğitimler almasının desteklenmesi,
- ✓ Liselere daha önce uygulanan eğitimlere çözüm odaklı yaklaşımında ilave edilmesini,
- ✓ Çözüm odaklı yaklaşımın kadına yönelik şiddet tutumuna etkisinin erkekler üzerinde ayrıca çalışılması,
- ✓ Çözüm odaklı yaklaşımın lise öğrencilerinde farklı çalışmalarda etkinliğini değerlendirilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Abbey, A., Mcauslan, P., 2004, A Longitudinal Examination Of Male College Students' Perpetration Of Sexual Assault, *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, 72 (5), 747-756.
- Ackard, D.M., Neumark S.D., 2002, Date Violence And Date Rape Among Adolescents: Associations With Disordered Eating Behaviors And Psychological Health, *Child Abuse & Neglect*, 26 (5), 455-473.
- Adler B.F., Kerpelman, J.L., Schramm, D.G., Higginbotham, B., Paulk, A., 2007, The Impact Of Relationship Education On Adolescents Of Diverse Backgrounds, *Family Relations*, 56 (3), 291-303.
- Akbaş, E., 2021, *Çözüm Odaklı Yaklaşımın Adölesanlarda Öfke Yönetimine Ve Şiddet Davranışına Etkisi*, Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi.
- Akbaş, G.E., 2018, *Şiddete Tanıklık Etmek: Kadın Cinayetleri Sonrası Geride Kalanlar*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Akbaşlı, S., Üredi, L., Özmen, G., 2017, Ortaöğretim Öğrencilerinin Şiddet Algılarını İncelemeye Yönelik Bir Araştırma (Mersin İli Örneği), *International Journal Of Eurasian Education And Culture*, 2 (3), 143-168.
- Akkaş, İ., Uyanık, Z., 2016, Kadına Yönelik Şiddet, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sbe Dergisi*, 6 (1), 32-42.
- Alokan, F.B., 2013, Domestic Violence Against Women: A Family Menace, *1st Annual International Interdisciplinary Conference*, 24-26 April 2013, Azores, Portugal, European Scientific Journal, 100-107.
- Altınay, A.G., Arat, Y., 2009. *Violence Against Women In Turkey: A Nationwide Survey*, 1nd Ed., Punto Yayınevi, İstanbul, ISBN: 978-975-01103-7-5
- Altıparmak, İ.B., 2018, Sosyal Öğrenmenin Aile İçi Şiddete Etkisi, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (34), 233-262.
- Andersen, S.L., Tomada, A., Vincow, E.S., Valente, E., Polcari, A., Teicher, M.H., 2008, Preliminary Evidence For Sensitive Periods In The Effect Of Childhood Sexual Abuse On Regional Brain Development, *The Journal Of Neuropsychiatry And Clinical Neurosciences*, 20 (3), 292-301.
- Antle, B.F., Sullivan, D.J., Dryden, A., Karam, E.A., Barbee, A.P., 2011, Healthy Relationship Education For Dating Violence Prevention Among High-Risk Youth, *Children And Youth Services Review*, 33 (1), 173-179.
- Arslan, M., 2017, İktidar ve Medyatik Şiddet: Özgecan Aslan ve Şefika Etik Cinayetleri Analizi, *Marmara İletişim Dergisi* 27, 135-160.
- Aslan, F., 2020, Sağlığı Geliştirme Uygulamalarında Çözüm Odaklı Yaklaşım Ve Hemşirelik, *Sağlık ve Toplum*, 30 (1), 3-8.
- Ayar, D., Sabancıoğulları, S., 2021, The Effect Of A Solution-Oriented Approach İn Depressive Patients On Social Functioning Levels And Suicide Probability, *Perspectives İn Psychiatric Care*, 57 (1), 235-245.
- Ayhan, F., Özkan, B., 2016, Domestic Violence Impact On Adolescents Aile İçi Şiddetin Ergenler Üzerindeki Etkisi, *Journal Of Human Sciences*, 13 (3), 3753-3767.
- Bag, B., 2017, Ruh Sağlığı Ve Psikiyatri Hemşireliğinde Salutogenez Modeli, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9 (3), 284-300.

- Bakırcı, K., 2015, İstanbul Sözleşmesi, *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 133-204.
- Baldasare, A., 2012, Gender-Based Violence: Focus On Africa, *Sai From Vision To Result*, 3, 1-12
- Ball, B., Kerig, P.K., Rosenbluth, B., 2009, Like A Family But Better Because You Can Actually Trust Each Other, *Health Promotion Practice*, 10 (1), 45-58.
- Balo, Y.S., 2003, Ailenin Korunmasına Dair Kanun Ve Uygulanması, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 1-10
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, (BAAK)., 1995, *Aile İçi Şiddetin Sebepleri Ve Sonuçları*, 1. Basım, Bizim Büro Yayıncılık, Ankara, ISBN: 975-19-1229-6.
- Bekce, F.Ö.Ç., 2019, *Yıkıcı Davranışlar Gösteren İlkokul Öğrencilerine Yönelik Çözüm Odaklı Yaklaşım Dayalı Grupla Okul Sosyal Hizmet Müdahalesi Etkililiğinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Belgin, A., Koçoğlu, D., 2017, Randomize Kontrollü Deneyler, *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 73-92.
- Beyene, A.S., Chojenta, C.L., Loxton, D.J., 2021, Consequences Of Gender-Based Violence On Female High School Students In Eastern Ethiopia, *African Journal of Reproductive Health*, 25 (4), 22-33.
- Bilik, M.B., 2019, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Lise Öğrencilerinin Tutumları, *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, 143-160.
- Boztepe, V., 2017, Televizyon Haberlerinde Kadınlara Yönelik Şiddetin Temsili: Özgecan Aslan Cinayeti Üzerinden Bir İnceleme, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 52, 39-66.
- Bulut, S.S., 2010, İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sınav Kaygıları, Saldırganlık Eğilimleri Ve Problem Çözme Becerilerindeki Yetersizliklerin Sağaltımında Grupla Çözüm Odaklı Kısa Terapinin Etkileri, *Gazi University Journal Of Gazi Educational Faculty*, 30 (2), 325-356
- Burak, M., Pehlivan, E., Bektaş, D., Tekin, Ç., Çakmak, E., 2018, Malatya Kent Merkezinde Yaşayan Yetişkin Kadınlarda Aile İçi Şiddet Sıklığı ve Etkileyen Faktörler, *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 27 (5), 297-304.
- Bush, H.M., Coker, A.L., Degue, S., Clear, E.R., Brancato, C.J., Fisher, B.S., 2019, Do Violence Acceptance And Bystander Actions Explain The Effects Of Green Dot On Reducing Violence Perpetration In High Schools?, *Journal Of Interpersonal Violence*, 36 (21), 10753-10774
- Bünyamin, A., Gençdoğan, B., 2017, Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Fobi İle Başa Çıkmalarında Çözüm Odaklı Grupla Psikolojik Danışmanın Etkisinin İncelenmesi, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 188-203.
- Büyüktopaç, H., 2019, *Ergenlerin Şiddet Eğilimleri İle Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Campbell, J.C., 2002, Health Consequences Of Intimate Partner Violence, *The Lancet*, 359 (9314), 1331-1336.
- Can G.Ö., Coşar, F., 2009, Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi*, 2 (3), 124-129.
- Capilouto, E.I., Beshear, J., Henry, R., Recktenwald, E., Follingstad, D., Coker, A.L., 2014, "Green Dot" Effective At Reducing Sexual Violence, https://uknowledge.uky.edu/crvaw_present/2/, [Ziyaret Tarihi: 8 Şubat 2022].
- Caraballo, N., 2017, *Exploratory Evaluation Of The Extended Effectiveness Of The Mentors In Violence Prevention Program On High School Students' Beliefs And Willingness To Intervene*, Thesis (Phd), William James College.

- Centers For Disease Control And Prevention., 2014, *Understanding Teen Dating Violence. Fact Sheet*, [Http:// Wwww.Cdc.Gov/Violenceprevention/Pdf/Teen-Datingviolence-Fact Sheet-A.Pdf](http://www.Cdc.Gov/Violenceprevention/Pdf/Teen-Datingviolence-Fact-Sheet-A.Pdf), [Ziyaret Tarihi: 10 Mart 2022].
- Chandra M.V., 2012, Interrupting İntimate Partner Violence İn Developing Countries, *Journal Of Adolescent Health*, 50 (5), 427-428.
- Chrisler, J.C., Ferguson, S., 2006, Violence Against Women As A Public Health İssue, *Annals Of The New York Academy Of Sciences*, 1087 (1), 235-249.
- Coker, A.L., Bush, H.M., Clear, E.R., Brancato, C.J., Mccauley, H.L., 2020, Bystander Program Effectiveness To Reduce Violence And Violence Acceptance Within Sexual Minority Male And Female High School Students Using A Cluster RCTt, *Prevention Science*, 21 (3), 434-444.
- Coker, A.L., Bush, H.M., Cookcraig, P.G., Degue, S.A., Clear, E.R., Brancato, C.J., Bonnie S.F., Eilen A.R., Recktenwald, E.A., 2017, Rct Testing Bystander Effectiveness To Reduce Violence, *American Journal Of Preventive Medicine*, 52 (5), 566-578.
- Coker, A.L., Mckeown, R.E., Sanderson, M., Davis, K.E., Valois, R.F., Huebner, E.S., 2000, Severe Dating Violence And Quality Of Life Among South Carolina High School Students, *American Journal Of Preventive Medicine*, 19 (4), 220-227.
- Connie, E., Metcalf, L. 2009, *The Art Of Solution Focused Therapy*, Springer Publishing Company, USA, ISBN: 978-0-8261-1738-0.
- Çakır, R., 2019, Lise Öğrencilerinin Aile ve Arkadaşlarına Yönelik Şiddet Kaynağı (Malatya Örneği), *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 17 (43), 186-202.
- Çalışkan, H., Çevik, E.İ. 2018, Kadına Yönelik Şiddetin Belirleyicileri: Türkiye Örneği, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (14), 218-233.
- Çalışkan, T., Kendir, C., Akyol, G., Kjaer, N., Güldal, A., 2021, Tendency Towards Violence and Social Roles: A Descriptive Study Among High School Students İn Turkey, *Eastern Mediterranean Health Journal*, 27 (6), 563-570
- Çam, O., Engin, E., 2014, *Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği Bakım Sanatı*, İstanbul Tıp Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, ISBN: 6054499920
- Çinkır, Ş., Okullarda Zorbalık: Türleri, Etkileri Ve Önleme Stratejileri, 1. *Şiddet Ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet Ve Alınabilecek Tedbirler Uluslararası Katılımlı Sempozyumu*, 28-31 Mart 2006, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı, 1-12.
- Çitemel N., 2014, *Akran Zorbalığını Azaltmaya Yönelik Çözüm Odaklı Kısa Süreli Grupla Psikolojik Danışma Programı*, Çözüm Odaklı Kısa Süreli Grupla Psikolojik Danışma Uygulamaları: Teori Ve Grupla Danışma Programları, İçinde: Akın Ü., Akın A., 1. Bakı, 6. Bölüm, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, ISBN: 6051338179, 167-200.
- Çopur, Ö.E., 2019, *Çözüm Odaklı Kısa Süreli Yaklaşımın Akran Zorbalığı İle Baş Etme Becerileri Üzerine Etkisinin Belirlenmesi*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi.
- Dalal, K., 2008, *Causes And Consequences Of Violence Against Child Labour And Women İn Developing Countries*, Thesis (Phd), Karolinska Institutet.
- Dalal, K., Lee, M.S., Gifford, M., 2012, Male Adolescents' Attitudes Toward Wife Beating: A Multi-Country Study İn South Asia, *Journal Of Adolescent Health*, 50 (5), 437-442.
- Dalkılıç, R.A., 2021, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele: Kamu Politikası Süreç Analizi, *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1), 61-82.
- Danış, M.Z., Büber, Ö., Sosyal Hizmet Müdahalesinde Çözüm Odaklı Yaklaşım, *Kesit Akademi Dergisi*, 14 (31), 31-49.
- Dartnall, E., Jewkes, R., 2013, Sexual Violence Against Women: The Scope Of The Problem, *Best Practice & Research Clinical Obstetrics & Gynaecology*, 27 (1), 3-13.

- Das, M., Ghosh, S., Verma, R., O'connor, B., Fewer, S., Virata, M.C., Miller, E., 2014, Gender Attitudes And Violence Among Urban Adolescent Boys In India. *International Journal Of Adolescence And Youth*, 19 (1), 99-112.
- De Jong, P., Berg, I.K., 2012, *Interviewing For Solutions*, Cengage Learning, 4th Ed. Belmont, USA, ISBN: 978-1-111-72222-3.
- De Shazer, S., Berg, I.K., Lipchik, E., Nunnally, E., Molnar, A., Gingerich, W., Weiner D.M., 1986, Brief Therapy: Focused Solution Development, *Family Process*, 25 (2), 207-221.
- Debowska, A., Boduszek, D., Jones, A.D., Willmott, D., Sherretts, N., 2021, Gender-Based Violence-Supportive Cognitions In Adolescent Girls And Boys: The Function Of Violence Exposure And Victimization, *Journal Of Interpersonal Violence*, 36 (4), 1233-1255.
- Degue, S., Valle, L.A., Holt, M.K., Massetti, G.M., Matjasko, J.L., Tharp, A.T., 2014, A Systematic Review Of Primary Prevention Strategies For Sexual Violence Perpetration, *Aggression And Violent Behavior*, 19 (4), 346-362.
- Delibaş, L., Polat, F., Bilir, İ., Ekren, A., Çelikli, S., 2020, Eğitimli Gençlerin Benlik Saygısı İle Kadına Yönelik Şiddete Karşı Tutumları Arasındaki İlişki, *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 10 (2), 222-230.
- Devries, K.M., Fabbri, C., Allen, E., Barongo, V., Shayo, E., Greco, G., Kaemingk M., Qiu M., Steinacher R., Tol, W., 2019, Preventing Violence Against Children In Schools (Pvacs): Protocol For A Cluster Randomised Controlled Trial Of The Empateach Behavioural Intervention In Nyarugusu Refugee Camp, *BMC Public Health*, 19 (1), 1-10.
- Dikmen, H.A., Marakoğlu, K., 2019, Hemşirelik Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İle Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlarının İncelenmesi, *Genel Tıp Dergisi*, 29 (2), 73-79
- Dinmohammadi, S., Dadashi, M., Ahmadian, E., Janani, L., Kharaghani, R., 2021, The Effect Of Solution-Focused Counseling On Violence Rate And Quality Of Life Of Pregnant Women At Risk Of Domestic Violence: A Randomized Controlled Trial, *Bmc Pregnancy And Childbirth*, 21 (1), 1-9.
- Doğrucan, A., Yıldırım, Z., 2020, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Üzerine Bir İnceleme, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2), 122-138.
- Duran, S., Ünsal, G., 2014, Öğrencilerin Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Oranı İle Başkalarına Karşı Şiddet Kullanımı Ve Saldırganlık Eğilimleri Arasındaki İlişki, *Literatür Sempozyum Psikiyatri Nöroloji Davranış Bilimleri Dergisi*, 1, 2-8.
- Dursun, A., 2020, Kadına Yönelik Şiddet: Ergenlerin Toplumsal Cinsiyet Algılarının Yordayıcılığı, *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 3 (6), 33-44.
- Edwards, K.M., Banyard, V.L., Sessarego, S.N., Waterman, E.A., Mitchell, K.J., Chang, H., 2019, Evaluation Of A Bystander-Focused Interpersonal Violence Prevention Program With High School Students, *Prevention Science*, 20 (4), 488-498.
- Efe, Ş.Y., Ayaz, S., 2010, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Ve Kadınların Aile İçi Şiddete Bakışı, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11 (1), 23-29.
- Ellsberg, M., Arango, D.J., Morton, M., Gennari, F., Kiplesund, S., Contreras, M., Watts, C., 2015, Prevention Of Violence Against Women And Girls: What Does The Evidence Say?, *The Lancet*, 385 (9977), 1555-1566.
- Ellsberg, M., Heise, L., 2005, *Researching Violence Against Women: A Practical Guide For Researchers And Activists*, Who Library Cataloguing-In-Publication Data, Washington Dc, USA, ISBN: 92-4-154647-6.
- Equality, P.G., 2018, Building Support For Gender Equality Among Young Adolescents In School: Findings From Mumbai, India,

- [Http://Www.Ungei.Org/Infobycountry/Files/Gems_Building_Support_For_Gender_Equalityadolescents.Pdf](http://www.ungei.org/infobycountry/files/gems_Building_Support_For_Gender_Equalityadolescents.Pdf), [Ziyaret Tarihi: 12 Aralık 2021].
- Erdol, T.A., Gözütok, F.D., 2017, Ortaöğretim Öğrencileri İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Öğretim Programı İhtiyaç Analizi:(Bir Anadolu Lisesi Örneği), *Eğitim Ve Bilim*, 42 (190), 39-65
- Erenoğlu, R., 2020, Views And Attitudes About Violence Against Women: A Village Example, *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 197-206.
- Erenoğlu, R., Rana, C., 2020, Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Kadına Yönelik Şiddete Ve Şiddette Mesleki Role İlişkin Tutumları Ve Etkileyen Faktörler, *Van Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13 (2), 31-40.
- Fehringer, J.A., Hindin, M.J., 2009, Like Parent, Like Child: Intergenerational Transmission Of Partner Violence In Cebu, The Philippines, *Journal Of Adolescent Health*, 44 (4), 363-371.
- Ferraz, H., Wellman, N., 2008, The Integration Of Solution-Focused Brief Therapy Principles In Nursing: A Literature Review, *Journal Of Psychiatric And Mental Health Nursing*, 15 (1), 37-44.
- Finkelhor, D., Turner, H., Ormrod, R., Hamby, S.L., 2009, Violence, Abuse, And Crime Exposure In A National Sample Of Children and Youth, *Pediatrics*, 124 (5), 1411-1423.
- Fitaw, Y., Haddis, K., Million, F., Delil, M., Yohannes, M., Bekele, N., 2005, Gender-Based Violence Among High School Students In North West Ethiopia, *Ethiopian Medical Journal*, 43 (4), 215-221.
- Flury, M., Nyberg, E., 2010, Domestic Violence Against Women: Definitions, Epidemiology, Risk Factors And Consequences, *Swiss Medical Weekly*, 140 (3536), 1-6
- Foshee, V., Langwick, S.A., 2004, *Safe Dates: An Adolescent Dating Abuse Prevention Curriculum*, http://www.hazelden.org/web/public/document/safe_dates_scope_sequence.pdf, [Ziyaret Tarihi: 12 Aralık 2021].
- Foshee, V.A., Bauman, K.E., Arriaga, X.B., Helms, R.W., Koch, G.G., Linder, G.F., 1998, An Evaluation Of Safe Dates, An Adolescent Dating Violence Prevention Program, *American Journal Of Public Health*, 88 (1), 45-50.
- Fulu, E., Kerr W.A., Lang, J., 2014, What Works To Prevent Violence Against Women And Girls, Evidence Review Of Interventions To Prevent Violence Against Women And Girls Pretoria, *Medical Research Council*.
- Genç, E., Su, Y., Durtshi, J., 2021, Moderating Factors Associated With Interrupting The Transmission Of Domestic Violence Among Adolescents, *Journal Of Interpersonal Violence*, 36 (9), 5427-5446.
- Gençoğlu, C., Kumcağız, H., Ersanlı, K., 2014, Ergenlerin Şiddet Eğilimine Etki Eden Ailevi Faktörler, *Electronic Turkish Studies*, 9 (2), 639-652.
- George J.B., 1995, *Nursing Theories: The Base For Professional Nursing Practice*. 4th Edn. Prentice-Hall International, London.
- Gök, M., 2016, Kadına Yönelik Şiddetin Kuramsal Temelleri ve Çözüm Önerileri, *Electronic Turkish Studies*, 11 (2), 451-472.
- Gülseren, L., 2017, *Gündelik Yaşamdan Kliniğe Şiddet Ve Psikiyatri*, 1. Baskı, Petek Yayıncılık Kurulu, Yenimahalle, Ankara,
- Gündoğdu, N.A., Sevig, E.U., Guler, N., 2018, The Effect Of The Solution-Focused Approach On Nutrition-Exercise Attitudes And Behaviours Of Overweight And Obese Adolescents: Randomised Controlled Trial, *Journal Of Clinical Nursing*, 27 (7), 1660-1672.
- Gündoğdu, N.A., Zincir, H., Güler, N., 2016, Çözüm Odaklı Yaklaşım ve Hemşirelikte Kullanımı, *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Ve Araştırmalar Dergisi*, 5 (3), 145-152.

- Güner, O., 2010, *Çözüm Bende Saklı*, Eflatun Basım Dağıtım Yayıncılık, Ankara,Türkiye, ISBN: 978-605-4334-49-0
- Güngör, A., 2012, *Kadın Haklarına İlişkin Uluslararası Hukuk Düzenlemeleri*, Ankara Barosu Yayını, Ankara.
- Gürkan, Ö.C., Kömürcü, N., 2017, The Effect Of A Peer Education Program On Combating Violence Against Women: A Randomized Controlled Study, *Nurse Education Today*, 57 (17), 47-53.
- Güzel, A., 2016, Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları Ve İlişkili Faktörler, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(4), 1-11.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, (HÜNEE) 2015, *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması* (2015), [Http://Ceidizleme.Org/Ekutuphaneresim/Dosya/31_1.Pdf](http://Ceidizleme.Org/Ekutuphaneresim/Dosya/31_1.Pdf), [Ziyaret Tarihi: 12 Aralık 2021].
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, (HÜNEE), 2014, *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (Özet Rapor 2014)*, [Http://www.Openaccess.Hacettepe.Edu.Tr:8080/Xmlui/Bitstream/Handle/11655/23341/Ozetraporturkceweb.Pdf?Sequence=2&Isallowed=Y](http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/23341/Ozetraporturkceweb.pdf?sequence=2&isAllowed=Y), [Ziyaret Tarihi: 12 Aralık 2021].
- Hajnasiri, H., Gheshlagh, R.G., Sayehmiri, K., Moafi, F., Farajzadeh, M., 2016, Domestic Violence Among Iranian Women: A Systematic Review And Meta-Analysis, *Iranian Red Crescent Medical Journal*, 18 (6), 349-371
- Hautala, K., 2014, *Green Dot'effective At Reducing Sexual Violence*, [https://Uknow.Uky.Edu/Research/Green-Dot-Effective-Reducing-Sexual-Violence](https://uknow.uky.edu/research/green-dot-effective-reducing-sexual-violence), [Ziyaret Tarihi: 4 Mart 2022].
- Hines, D.A., 2007, Predictors Of Sexual Coercion Against Women And Men: A Multilevel, Multinational Study Of University Students, *Archives Of Sexual Behavior*, 36 (3), 403-422.
- Irvine, F., 2007, Examining The Correspondence Of Theoretical And Real Interpretations Of Health Promotion, *Journal Of Clinical Nursing*, 16 (3), 593-602.
- İlkkaracan, P., Gülçür, L., 1996, *Aile İçi Şiddet Ve Cinsel Taciz*, Sıcak Yuva Masalı, (İçinde) İlkkaracan P, Gülçür L (Editörler), Bölüm 2, Metis Yayınları, İstanbul, 25-35.
- Josephson, W.L., Proulx, J.B., 2008, Violence İn Young Adolescents' Relationships: A Path Model, *Journal Of Interpersonal Violence*, 23 (2), 189-208.
- Kanbay, Y., Aslan, Ö., Işık, E., Tektaş, P., 2017, İskebe Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (İskebe Tutum Ölçeği) Geliştirme Çalışması, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18 (5), 453-459.
- Kapısız Ö., Karaca S., 2018, Erken Çocukluk Döneminde Görülen Davranışsal Sorunlar Ve Psikiyatri Hemşiresinin Rolü, *Taksim Eğitim Araştırma Hastanesi Dergisi*, 4 (2):112-119
- Karal, D., Aydemir, E., (2012), *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*, Usak Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, ISBN: 978-605-4030-64-4.
- Karlsson, M.E., Calvert, M., Rodriguez, J.H., Weston, R., Temple, J.R., 2018, Changes İn Acceptance Of Dating Violence And Physical Dating Violence Victimization İn A Longitudinal Study With Teens, *Child Abuse & Neglect*, 86 (2018), 123-135.
- Karlsson, M.E., Temple, J.R., Weston, R., Le, V.D., 2016, Witnessing İnterparental Violence And Acceptance Of Dating Violence As Predictors For Teen Dating Violence Victimization, *Violence Against Women*, 22 (5), 625-646.
- Katz, J., Heisterkamp, H.A., Fleming, W.M., 2011, The Social Justice Roots Of The Mentors İn Violence Prevention Model And İts Application İn A High School Setting, *Violence*

- Against Women*, 17 (6), 684-702.
- Kim, J., Kelly, M., Franklin, C., (2017). *Solution-Focused Brief Therapy In Schools: A 360-Degree View Of The Research And Practice Principles*, Oxford University Press, New York, ISBN: 978-0-19-536629-7
- Kneisl, C.R., Trigoboff, E., 2004, *Contemporary Psychiatric-Mental Health Nursing*: Pearson/Prentice Hall, 2. Baskı, London, ISBN: 9780132434898.
- Koştu, N., Toraman, A.U., 2021, Hemşire ve Ebelerin Kadına Yönelik Eş Şiddeti Olgularını Bildirme Durumları Ve İlişkili Faktörler, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10 (1), 11-20.
- Krantz, G., Garcia M.C., 2005, Violence Against Women, *Journal Of Epidemiology & Community Health*, 59 (10), 818-821.
- Krug, E.G., Mercy, J.A., Dahlberg, L.L., Zwi, A.B., 2002, The World Report On Violence And Health, *The Lancet*, 360 (9339), 1083-1088.
- Kubar, Y., Kırıl, G., 2019, Lise Öğrencilerinin Şiddet Algısı Üzerine Bir Araştırma: Elazığ Merkez İlçe Örneği, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28 (2), 354-374.
- Kvarme, L.G., Helseth, S., Sørum, R., Luth H.V., Haugland, S., Natvig, G.K., 2010, The Effect Of A Solution-Focused Approach To Improve Self-Efficacy In Socially Withdrawn School Children: A Non-Randomized Controlled Trial, *International Journal Of Nursing Studies*, 47(11), 1389-1396.
- Leblebici, A.N., 2020, *Şiddetin Görünmeyen Yüzü: Kadının Kadına Şiddeti*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Lee, M.Y., Greene, G.J., Rheinscheld J., 1999, A Model For Short-Term Solution-Focused Group Treatment Of Male Domestic Violence Offenders, *Journal Of Family Social Work*, 3 (2), 39-57.
- Lee, M.Y., Uken, A., Sebold, J., 2004, Accountability For Change: Solution-Focused Treatment With Domestic Violence Offenders, *Families In Society*, 85 (4), 463-476.
- Lethem, J., 2002, Brief Solution Focused Therapy, *Child And Adolescent Mental Health*, 7 (4), 189-192.
- Letta, T., Feleke, A., Derseh, L., 2014, Assessment Of Violence And Associated Factors Among Rural High School Female Students, In Hadiya Zone, Southern Nation And Nationalities Peoples' Region, Ethiopia, 2013, *Open Access Library Journal*, 1 (3), 1-14
- Mcallister, M., 2003, Doing Practice Differently: Solution-Focused Nursing, *Journal Of Advanced Nursing*, 41 (6), 528-535.
- Mcallister, M., 2010, Solution Focused Nursing: A Fitting Model For Mental Health Nurses Working In A Public Health Paradigm, *Contemporary Nurse*, 34 (2), 149-157.
- Mcallister, M., Billett, S., Moyle, W., Zimmer, G.M., 2009, Use Of A Think-Aloud Procedure To Explore The Relationship Between Clinical Reasoning And Solution-Focused Training In Self-Harm For Emergency Nurses, *Journal Of Psychiatric And Mental Health Nursing*, 16 (2), 121-128.
- Mcallister, M., Moyle, W., Iselin, G., 2006, Solution Focused Nursing: An Evaluation Of Current Practice, *Nurse Education Today*, 26 (5), 439-447.
- Mcglone, C., 2005, *Children Assessed With Behavioural Difficulties: An Investigation Into The Effectiveness Of A Solution Oriented Approach*, Thesis (Phd), University Of Glasgow
- Mennicke, A., Bush, H.M., Brancato, C.J., Coker, A.L., 2021, Bystander Intervention Efficacy To Reduce Teen Dating Violence Among High School Youth Who Did And Did Not Witness Parental Partner Violence: A Path Analysis Of A Cluster RCT, *Journal Of Family Violence*, 36 (7), 755-771.

- Miller, E., Breslau, J., Chung, W.J., Green, J.G., Mclaughlin, K.A., Kessler, R.C., 2011, Adverse Childhood Experiences And Risk Of Physical Violence In Adolescent Dating Relationships, *Journal Epidemiol Community Health*, 65 (11), 1006-1013.
- Miller, E., Das, M., Tancredi, D.J., Mccauley, H.L., Virata, M.C.D., Nettiksimmons, J., Brian, O.M.S., Sancheeta, G., Verma, R. (2014). Evaluation Of A Gender-Based Violence Prevention Program For Student Athletes In Mumbai, India. *Journal Of Interpersonal Violence*, 29 (4), 758-778.
- Miller, E., Tancredi, D.J., Mccauley, H.L., Decker, M.R., Virata, M.C D., Anderson, H.A., Stetkevich, N., Brown, E.W., Silverman, J. G. (2012). "Coaching Boys Into Men": A Cluster-Randomized Controlled Trial Of A Dating Violence Prevention Program. *Journal Of Adolescent Health*, 51 (5), 431-438.
- Mootz, J.J., Stark, L., Meyer, E., Asghar, K., Roa, A.H., Potts, A., Poulton, C., Marsh M., Ritterbusch A., Bennouna, C., 2019, Examining Intersections Between Violence Against Women And Violence Against Children: Perspectives Of Adolescents And Adults In Displaced Colombian Communities, *Conflict And Health*, 13 (1), 1-12.
- Moreno G.C., Jansen, H.A., Ellsberg, M., Heise, L., Watts, C., 2005, *Who Multi-Country Study On Women's Health And Domestic Violence Against Women: World Health Organization Who Library Cataloguing-In-Publication Data*, Washington, USA, ISBN: 92-4-154647-6.
- Moroğlu, N., 2012, Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa Ve İstanbul Sözleşmesi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99, 357-380.
- Mullu, G., Gizachew, A., Amare, D., Alebel, A., Wagnaw, F., Tiruneh, C., Demsie, T., 2015, Prevalence Of Gender Based Violence and Associated Factors Among Female Students Of Menkorer High School In Debre Markos Town, Northwest Ethiopia, *Science*, 3 (1), 67-74.
- Murdock, N.L., 2019, *Psikolojik Danisma Ve Psikoterapi Kuramlari: Olgu Sunumu Yaklasimiyla*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, ISBN: 6051332855.
- Murphy, J.J., 2015, *Solution-Focused Counseling In Schools*, John Wiley & Sons, 4th Ed., Washington, USA, ISBN: 978-1-55620-324-4.
- Müller, U., Schröttle, M.L., & Glammeyer, S. L., 2004, Sicherheit Und Gesundheit Von Frauen In Deutschland, *Zeitschrift Des Interdisziplinären Zentrums Für Frauen- Und Geschlechterforschung*, 21 (28): 95-114.
- Nelson, T.S., 2018, *Solution-Focused Brief Therapy With Families*, 1st Ed., Routledge, New York, ISBN: 9781351011778.
- Nkambule, L.K., 2016, *Attitudes Of Adolescent Grade 10 Boys In A Mpumalanga School Towards Gender-Based Violence*, Thesis (Phd), University Of Johannesburg (South Africa).
- Norman, R.E., Byambaa, M., De, R., Butchart, A., Scott, J., Vos, T., 2012, The Long-Term Health Consequences Of Child Physical Abuse, Emotional Abuse, And Neglect: A Systematic Review And Meta-Analysis, *Plos Medicine*, 9 (11), 1-31
- Ortuño, S.J., García, A.G., Chocarro, L.E., Pérez, S.J., Aritio S.R., 2021, Attitudes Towards Violence In Adolescents And Youth Intimate Partner Relationships: Validation Of The Spanish Version Of The Eav, *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 18 (2), 566-576
- Öntaş Ö.C., Doğru, E.S., 2015, Lisede Okuyan Kız Öğrencilerin Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Algıları: Niteliksel Bir Çalışma, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26 (1), 45-64.
- Özgentürk, İ., Karğın, V., Baltacı, H., 2012, Aile İçi Şiddet Ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi, *Polis Bilimleri Dergisi*, 14 (4), 55-77.

- Özgür, G., Yörükoğlu, G., Arabacı, B.L., 2011, Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri Ve Etkileyen Faktörler, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2 (2), 53-60.
- Özkan, G., 2017, Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet Ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 533-564.
- Öztürk, Ö., Öztürk, Ö., Tapan, B., 2016, Kadına Yönelik Şiddetin Kadın Ve Toplum Sağlığı Üzerine Etkileri, *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 3 (4), 139-144.
- Page, A.Z., İnce, M., 2008, Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme, *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (22), 81-94.
- Phipps, A., Smith, G., 2012, Violence Against Women Students In The Uk: Time To Take Action. *Gender And Education*, 24 (4), 357-373.
- Pınar, S.E., Sabancıogullari, S., 2019, Nursing And Midwifery Students' Attitudes Towards Violence Against Women And Recognizing Signs Of Violence Against Women, *International Journal Of Caring Sciences*, 12 (3), 1520.
- Polanin, J.R., Espelage, D.L., Pigott, T.D., 2012, A Meta-Analysis Of School-Based Bullying Prevention Programs' Effects On Bystander Intervention Behavior, *School Psychology Review*, 41 (1), 47-65.
- Polat F. , Sohbət R., 2020, Ortaöğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalığı, *Ksu Medical Journal*, 15 (2), 41-51.
- Proulx, G., 2012, *Male Sexual And Gender-Based Violence In Schools: Barriers To Community Action And Strategies For Change The Case Of Awaso, Ghana*, Thesis (Phd), University Of Ottawa, Canada.
- Proulx, G.M., Martinez, A., 2013, Sexual Violence Against Girls In Schools: Addressing The Gaps Between Policy And Practice In Awaso, Ghana, *Journal Of Applied Research On Children: Informing Policy For Children At Risk*, 4 (2), 1-23
- Rasool, S., 2017, Adolescent Reports Of Experiencing Gender Based Violence: Findings From A Cross-Sectional Survey From Schools In A South African City, *Gender and Behaviour*, 15 (2), 9109-9120.
- Razaghi, N., Parvizy, S., Ramezani, M., Nejad, T.S.M., 2013, The Consequences Of Violence Against Women In The Family: A Qualitative Study, *The Iranian Journal Of Obstetrics, Gynecology And Infertility*, 16 (44), 11-20.
- Reed, E., Silverman, J.G., Raj, A., Decker, M.R., Miller, E., 2011, Male Perpetration Of Teen Dating Violence: Associations With Neighborhood Violence Involvement, Gender Attitudes, And Perceived Peer And Neighborhood Norms, *Journal Of Urban Health*, 88 (2), 226-239.
- Rica, C., 2014, *The Role Of The Health System In Addressing Violence, In Particular Against Women And Girls*, World Health Organization, 1st Ed., Geneva, Switzerland.
- Roberts, K.E.C., 2009, *An Evaluation Of The Expect Respect: Preventing Teen Dating Violence High School Program*, Thesis (Phd), Ohio University.
- Rollero, C., Bergagna, E., Tartaglia, S. 2019, What Is Violence? The Role Of Sexism And Social Dominance Orientation In Recognizing Violence Against Women, *Journal Of Interpersonal Violence*, 36 (21), 1-18.
- Roman, N.V., Frantz, J.M., 2013, The Prevalence Of Intimate Partner Violence In The Family: A Systematic Review Of The Implications For Adolescents In Africa, *Family Practice*, 30 (3), 256-265.
- Rothman, E.F., Xuan, Z., 2014, Trends In Physical Dating Violence Victimization Among Us High School Students, 1999–2011. *Journal Of School Violence*, 13 (3), 277-290.
- Runciman, S.K., 2012, *Breaking The Cycle Of Violence: An Exploration Into Dating Violence Prevention Curriculum*, Thesis (Phd), Queen's University (Canada).

- Russell, M., Cupp, P.K., Jewkes, R.K., Gevers, A., Mathews, C., Bellerose, L.C., Small, J., 2014, Intimate Partner Violence Among Adolescents In Cape Town, South Africa. *Prevention Science*, 15 (3), 283-295.
- Saeed Ali, T., Karmaliani, R., Mcfarlane, J., Khuwaja, H.M., Somani, Y., Chirwa, E.D., Jewkes, R., 2017, Attitude Towards Gender Roles And Violence Against Women And Girls (Vawg): Baseline Findings From An Rct Of 1752 Youths In Pakistan, *Global Health Action*, 10 (1), 1-9.
- Santhya, K., Jejeebhoy, S.J., Acharya, R., Pandey, N., Gogoi, A., Joshi, M., Singh, S.K., Saxena, K., Ojha, S.K., 2019, Transforming The Attitudes Of Young Men About Gender Roles And The Acceptability Of Violence Against Women, Bihar, *Culture, Health & Sexuality*, 21 (12), 1409-1424.
- Sanz-Barbero, B., Pereira, P.L., Barrio, G., Vives-Cases, C., 2018, Intimate Partner Violence Against Young Women: Prevalence And Associated Factors In Europe. *Journal Of Epidemiology Community Health*, 72 (7), 611-616.
- Sardinha, L., Giroux, M.M., Stöckl, H., Meyer, S.R., Moreno, G.C., 2022, Global, Regional, And National Prevalence Estimates Of Physical Or Sexual, Or Both, Intimate Partner Violence Against Women In 2018, *The Lancet*, 399 (10327), 803-813
- Sarıçam, H., 2014., *Çözüm Odaklı Kısa Süreli Yaklaşımına Dayalı Bir Müdahale Programının Rumınyasyon Üzerinde Etkisi*, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Schlechter, S., 1982, *Women And Male Violence: The Visions And Struggles Of The Battered Women's Movement*, South End Press, Boston.
- Sen, P., Jewkes, R., Moreno, G.C., 2002, *Sexual Violence*. In: Krug, E., (Ed.), World Report On Violence And Health. World Health Organisation, Geneva, Switzerland, 147-182.
- Sen, S., Bolsoy, N., 2017, Violence Against Women: Prevalence And Risk Factors In Turkish Sample, *BMC Women's Health*, 17 (1), 1-9.
- Serrano-Montilla, C., Lozano, L.M., Bender, M., Padilla, J.L., 2020, Individual And Societal Risk Factors Of Attitudes Justifying Intimate Partner Violence Against Women: A Multilevel Cross-Sectional Study, *BMJ Open*, 10 (12), 1-10
- Siller, L., Edwards, K.M., Banyard, V., 2022, Violence Typologies Among Youth: A Latent Class Analysis Of Middle And High School Youth, *Journal Of Interpersonal Violence*, 37 (4), 1023-1048.
- Siyez, D.M., Soylu, Y., Arslan, Ü., Esen, E., Bağatarhan, T., 2016, *Çözüm Odaklı Grupla Psikolojik Danışma*, Nobel Akademik Yayıncılık, 1. Basım, Ankara, ISBN: 6053205850.
- Sklare, G. B. (2010). *Okul Danışmanları İçin Çözüm Odaklı Kısa Süreli Psikolojik Danışma*, 4. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, İstanbul, ISBN: 6053640921
- Smith, S., Macduff, C., 2017, A Thematic Analysis Of The Experience Of Uk Mental Health Nurses Who Have Trained In Solution Focused Brief Therapy, *Journal Of Psychiatric And Mental Health Nursing*, 24 (3), 105-113.
- Solakoğlu, Ö., Erdem M.T., Gürbüz S., Karlıdağ E., 2017, Domestic Violence In Türkiye: Unreported Cases An Civic/State Response, Domestic Violence In International Context, In: Petersen D.S., Schroeder J.A., Chapter 7, Routledge Publishing, New York, ISBN: 978-1-138-66964-2, 123-136
- Sommer, M., Laboy, M.M., Williams, A., Mayevskaya, Y., Falb, K., Abdella, G., Stark, L., 2018, How Gender Norms Are Reinforced Through Violence Against Adolescent Girls In Two Conflict-Affected Populations, *Child Abuse & Neglect*, 79, 154-163.
- Stevahn, L., Johnson, D.W., Johnson, R.T., Schultz, R., 2002, Effects Of Conflict Resolution Training Integrated Into A High School Social Studies Curriculum, *The Journal Of Social Psychology*, 142 (3), 305-331.

- Stith, S.M., Farley, S.C., 1993, A Predictive Model Of Male Spousal Violence, *Journal Of Family Violence*, 8 (2), 183-201.
- Stöckl, H., March, L., Pallitto, C., Moreno, G.C., 2014, Intimate Partner Violence Among Adolescents And Young Women: Prevalence And Associated Factors In Nine Countries: A Cross-Sectional Study. *Bmc Public Health*, 14 (1), 1-14.
- Sutton, J.P., 2002, *Domestic Violence: An Ethnography Of Client Experiences In A Therapeutic Group Utilizing Psycho-Educational And Solution-Focused Philosophies And Techniques*, Thesis (Phd), University Of Louisiana At Monroe.
- Şahin, N.E., Aslan, F., Emiroğlu, O.N., 2018, Aile İçi Şiddetin Önlenmesi İçin Bir Model Önerisi: Halk Sağlığı Hemşiresinin Ev Ziyareti İle Aile İzlemi, *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 5 (3), 247-259.
- Şentürk, Ş., Tuncel, M.K., 2019, *The Effectiveness Of The Communication Training Program For Combating Violence Against Women*, 1st Ed., Khazar University Press, Khazar Journal Of Humanities And Social Science.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (KSGM), 2018, Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi Ve Eylem Planı (2018-2023), <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plan-2018-2023/>, [Ziyaret Tarihi: 3 Mart 2022].
- T.C. Aile Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (KSGM), 2007, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010)*, <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/111/ekutuphane3.4.1.2.pdf?sequence=1&isallowed=Y>, [Ziyaret Tarihi: 12 Aralık 2021].
- T.C. Aile Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (KSGM), 2021, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2021-2025)*, <https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-plan-2021-2025.pdf>, [Ziyaret Tarihi: 18 Aralık 2021].
- T.C. Aile Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (KSGM), 2006, *Töre Ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara Ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Tbm Araştırma Komisyonu Raporu*, 1. Basım, Can Ofset Matbaa, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, (BASAG), 2019, *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı (2020-2021)*, <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/935/koordinasyon-plan-v13-1.pdf?sequence=1&isallowed=Y>, [Ziyaret Tarihi: 3 Mart 2022].
- Tatlıoğlu, K. (2014). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015'in Genel Bir Değerlendirilmesi, *Kmü Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (1), 115-122.
- Taylor, B.G., Stein, N.D., Mumford, E.A., Woods, D., 2013, Shifting Boundaries: An Experimental Evaluation Of A Dating Violence Prevention Program In Middle Schools, *Prevention Science*, 14 (1), 64-76.
- Townsend, M. C., Morgan, K. I. (2017). *Psychiatric Mental Health Nursing: Concepts Of Care In Evidence-Based Practice*, 9th Ed., F.A. Davis Company, Philadelphia, ISBN: 0803660545.
- Townsend, M.C., 2013, *Essentials Of Psychiatric Mental Health Nursing: Concepts Of Care In Evidence-Based Practice*, 6th Ed., Fa Davis Company, Philadelphia, ISBN: 0-8036-3876-0.
- Trepper, T.S., Mccollum, E.E., De Jong, P., Korman, H., Gingerich, W., Franklin, C., 2010, *Solution-Focused Therapy Treatment Manual For Working With Individuals*, Solution-Focused Brief Therapy: A Multicultural Approach, In: Kim, S.J. (Ed.), Chapter 2, Sage

- Publication, New York, USA, 14-31.
- Turan, İ., Geçit, Y., 2010, Lise Coğrafya 10. Sınıf Ders Kitabının Farklı Okullara Göre Okunabilirliği Ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (2), 613-622.
- Turhan, E., İnandı, T., Özer, C., Akoğlu, S., 2011, Üniversite Öğrencilerinde Madde Kullanımı, Şiddet Ve Bazı Psikolojik Özellikler, *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 9 (1), 33-44.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2014, *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet İstatistikleri*, Http://Www.Tuik.Gov.Tr/Veritabanlari.Do?Ust_Id=109&Vt_Id=31, [Ziyaret Tarihi: 12 Kasım 2021].
- Uysal, R., 2014, *Çözüm Odaklı Kısa Süreli Yaklaşım Dayalı Bir Müdahale Programının Ergenlerde Risk Alma Davranışına Etkisi*, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Ülker, F., Tanrıseven, İ., 2019, Yaratıcı Dramanın Ergenlerin Toplumsal Cinsiyet Roller Tutumu Üzerindeki Etkisi, *Journal Of Advanced Education Studies*, 1 (1), 53-67.
- Üstünel, A.Ö., 2020, Eşit, Güvenli, Özgür İlişki: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Flört Şiddeti Önleme Programının Etki Değerlendirmesi, *Türk Psikoloji Yazıları*, 23 (45), 19-41.
- Vatandaş, C., 2003, *Türkiye’de Eşler Arası Şiddet*, 1. Basım, Uyum Ajans, Ankara.
- Videbeck, S.L., 2010, *Psychiatric-Mental Health Nursing*, 2nd Ed., Lippincott Williams & Wilkins, London.
- Videbeck, S.L., 2019, *Psychiatric Mental Health Nursing*, 8th Ed., Lippincott Williams & Wilkins, London, ISBN: 1975116372.
- Visser, C.F., 2013, The Origin Of The Solution-Focused Approach, *International Journal Of Solution-Focused Practices*, 1 (1), 10-17.
- Vivolo-Kantor, A., Olsen, E., Bacon, S., 2016, Understanding Teen Dating Violence: Fact Sheet 2016, *Centers For Disease Control And Prevention*, 86 (8), 620-627.
- Walker, L.E., 1979, *The Battered Woman*, 1st Ed., Harper & Row, New York, USA.
- Wand, T., 2010, Mental Health Nursing From A Solution Focused Perspective, *International Journal Of Mental Health Nursing*, 19 (3), 210-219.
- Watts, C., Zimmerman, C., 2002, Violence Against Women: Global Scope And Magnitude, *The Lancet*, 359 (9313), 1232-1237.
- World Health Organization, (WHO) 2009, Promoting Gender Equality To Prevent Violence Against Women, *World Health Organization*, Geneva. Https://Apps.Who.Int/Iris/Bitstream/Handle/10665/44098/9789241597883_Eng.Pdf, (Ziyaret Tarihi: 5 Aralık 2021)
- World Health Organization, (WHO), 2013, *Global And Regional Estimates Of Violence Against Women: Prevalence And Health Effects Of Intimate Partner Violence And Non-Partner Sexual Violence*, Publications Of The World Health Organization, 1st Ed., Geneva, Switzerland, ISBN: 978-92-4-156462-5
- World Health Organization, (WHO), 2019, *Respect Women: Preventing Violence Against Women*, <Https://Apps.Who.Int/Iris/Bitstream/Handle/10665/312261/Who-Rhr-18.19-Rus.Pdf>, (Ziyaret Tarihi: 5 Ocak 2022).
- Yanık, A., Hanbaba, Z., Soygür, S., Ayaltı, B., Doğan, M., 2014, Kadına Yönelik Şiddet Davranışlarının Değerlendirilmesi: Türkiye’den Kanıt, *Electronic Journal Of Vocational Colleges*, 4 (4), 104-111.
- Yetim, D., Şahin, M., 2008, Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım, *Aile Hekimliği Dergisi*, 2 (2), 48-53
- Zengin, O., 2021, *Felsefesi, Teknikleri Ve Uygulama Örnekleriyle Çözüm Odaklı Kısa Terapi*, 1. Basım, Efe Akademi Yayınları, İstanbul, ISBN: 978-625-7601-36-8.

EKLER

EK 1. Çözüm Odaklı Yaklaşım Görüşme Rehberi

Program hakkında genel bilgiler

Sevgili Öğrenciler;

Okulda, evimizde, ailemizde, çevremizde kısaca bulunduğumuz her yerde kadınların eşleri veya başka kişiler tarafından kadına şiddet uygulanabilmektedir. 6 hafta sürecek olan bu programda öncelikle kadına şiddeti tanıyarak çözüm bulmaya çalışacağız. Bu sorunu çözüm odaklı yaklaşımla ele alacağız ve hep birlikte neler yapabileceğimize odaklanacağız. Bu yaklaşımın amacı kadına yönelik şiddeti engellemek ve bu şiddete ilişkin olumlu tutumlar geliştirebilmektir. Program başlamadan önce sizlerin tutumlarını öğrenmek için kişisel bilgi formu ve kadına yönelik şiddet tutum ölçeği dağıtılacaktır. 6 haftalık görüşmelerden sonra ilk hafta dağıtılan ölçek tekrar dağıtılacak ve sizlerden ölçeği tekrar doldurmanız istenecektir. Böylece yapmış olduğumuz bu 6 haftalık görüşmelerin etkileri ortaya çıkacaktır. Ayrıca her hafta sizlerin görüşleriniz ve duygularınız sorulacaktır. Şimdiden teşekkür ederim. İhtiyaç duyduğunuz her zaman bana ulaşabilirsiniz.

Okul hayatınızda başarılar.

Arş. Gör. Fatih ŞAHİN

1. HAFTA

Süre: 60 dk

Amaç: Tanışma ve grubun bilgilendirilmesi

Hedefler:

- Grup lideri kendini tanıtacak
- Her bir öğrenci kendini tanıtacak
- Araştırmacı tarafından gruba süreç hakkında bilgi verilecek
- Grup kurallarını oluşturma
- Anket ve ölçeklerin uygulanması

Grup lideri kendini tanıtacak: İsmim Fatih ŞAHİN, Muş Alparslan Üniversitesinde araştırma görevlisiyim aynı zamanda İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa'da Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalında doktora yapmaktayım. Evliyim 2 yaşında bir çocuğum var.

Her bir Öğrenci Kendini Tanıtacak: Lütfen bütün dikkatinizi buraya verin. Sağdan başlayarak kendinizi tanıtınız.

Adım .....

.....kardeşiz

Yapmaktan hoşlandığım şeyler .....

En sevdiğim hayvan .....

Kendi karakterime benzettiğim hayvan .....

Grup Kurallarının Oluşturulması: Görüşmelerimiz belirli bir düzen be programda olması için birtakım kurallar belirlememiz gerekmektedir. Kuralları birlikte oluşturalım ve kurallarımızı tahtaya yazalım.

1. Grupta konuşulanlar sır olarak saklanıp başkaları ile paylaşılmamalı.
2. Konuşmak, etkileşimimize artıracaktır ancak istemeyenlerin konuşmamama hakları da bulunmaktadır.
3. Grup Üyeleri konuşan üyeyi dikkatlice dinlenmeli.
4. Grup seanslarının yapılacağı günler ve saatler belirlidir, zaruri durumlar olmadıkça seanslara katılım sağlanmalı.

Anket ve Ölçeklerin Uygulanması: Öğrencilere kişisel bilgi formu ve (İSKEBE) kadına yönelik şiddet tutumları ölçeği dağıtılacak.

Formlar öğrencilerden tekrar toplandıktan sonra;

Sevgili öğrenciler ilk görüşmemiz burada bitmiştir. Haftaya görüşmek üzere sağlıklı günler dilerim.

2. HAFTA

Süre: 60 dk

Amaç: Kadına yönelik şiddeti tanıma, kadına yönelik şiddetin etkilerini öğrenme, şiddete maruz kalan kadınların duygularını anlayabilme ve empati yapabilme

Hedefler:

- Grup üyeleri kadına şiddetin fiziksel etkilerini tanımlayacak
- Grup üyeleri kadına şiddetin psikososyal etkilerini tanımlayacak
- Grup üyeleri kadına şiddetin kısa ve uzun süreli etkilerini tanımlayacak
- Grup üyeleri bireysel amaçlarını oluşturacak
- Grup üyeleri grup amaçlarını oluşturacak
- Grup üyeleri şiddete maruz kalan kadınların neler yaşayabileceğini ifade edecek
- Grup üyeleri şiddete maruz kalan kadınların neler hissedebileceğini ifade edecek

- Grup üyeleri kadına yönelik şiddetin kendisi için ne anlama geldiğini arkadaşları ile paylaşacak
- Grup üyeleri kadına şiddete yönelik farkındalık kazanacak

Grup lideri görüşme öncesinde süreç hakkında bilgiler verir. Bu bağlamda grup lideri tarafından grup üyelerine kadına yönelik şiddetin türleri, nedenleri ve sonuçları hakkında bilgiler verilir. Ayrıca bu görüşmede grup üyelerine kadına şiddet kavramından ne anladığı ve kadına şiddete örnekler vermesi istenir. Yukarıdaki hedefler doğrultusunda birtakım aktivitelerde bulunulur.

Aktivite 1: Kadına şiddetin etkileri

Grup üyelerine kadına şiddetle ilgili üç tane video izletilir (video 2, video 3, video 4). Grup üyelerinden videoları izlerken kadına şiddetin kişiler üzerinde ne gibi etkileri olduğuna dikkat ederek izlemeleri (isteyen not alabilir) söylenir. Videolar bittikten sonra isteyen grup üyelerinden kadına şiddetin fiziksel, psikososyal ve uzun ve kısa süreli etkilerine birer örnek yazmaları ve isteyenin söylemesi istenir. Ayrıca videoda yer almayan başka ne gibi etkileri olduğu tartışılır.

Aktivite 2: Kadına şiddet deneyim ve gözlemlerin paylaşılması

Grup üyelerine kadına şiddetle ilişkili bir video izletilir (video 1). Ardından üyelere bazı resimler gösterilir (resim 1, resim 2, resim 3, resim 4). İzlenen video ve resimlerden sonra üyelere kadına şiddetle ilişkili sorular sorulur. Üyelerden aşağıdaki soruların cevaplarını yazmaları ve okumak isteyen varsa okuması istenir.

Sizce şiddeti uygulayan kim?

Sizce neden kadına şiddet uygulanmıştır?

Sizce şiddete uğrayan kadın nasıl tepki vermeli?

Hangi resimlerde kadına şiddet olduğunu düşünüyorsunuz?

Bu video ve resimleri düşünerek size göre kadına şiddetin ne olduğunu yazınız.

Kadına şiddet .....

Aktivite 3: Empati Yapma

Üyelere 1 tane hikaye anlatılacak ve hikayede şiddete maruz kalan kadınların neler hissedebileceği sorulacaktır. Şiddete maruz kalan kadının ne gibi duygular yaşayabileceği tartışılacaktır. (K: Kadın, E: Erkek)

E ile K 8 yıllık evlidir. K ev hanımı olup lise mezunu ve 2 çocuk annesidir. E özel bir okulda öğretmenlik yapmaktadır. K bütün gün evde kalmakta ve hasta olan olan kayınvalidesine bakmaktadır. Son 3 yıldır E evliliğine karşı özensiz davranmakta, vaktini arkadaşlarıyla geçirmektedir. Evde K ile çok az vakit geçirmekte bu vakitlerde ise çoğunlukla K'yı eleştirmekte onu işe yaramaz, eğitimsiz, çirkin gibi sözlerle aşağılamaktadır. Özellikle cinsel açıdan K'yı yetersiz görmekte ve kadınlık görevini yapamadığı gerekçesiyle suçlamaktadır. E evlilikleri süresince K'nın bilmediğini düşünerek birçok kez aldatmış ancak K bu durumun farkında olduğu halde ses çıkarmamıştır. Hatta birkaç kered K'ya tokat atmıştır.

- Siz K olsaydınız neler yaşardınız?
- Siz K olsaydınız neler hissederdiniz?
- Anlatılan hikayedeki şiddetin kadın üzerinde ne gibi etkileri olabilir (psikolojik,

fizyolojik, sosyal yönden)?

- E şiddet yerine ne yapsaydı K için daha iyi olabilirdi?

Hikaye ile ilgili grup üyelerinin düşüncelerini paylaşması istenecektir.

Aktivite 4: Amaç Oluşturma

Grup lideri aktivite hakkında bilgiler vererek grup üyelerine birkaç tane olumlu amaç örnekleri söyler. Ardından grup üyelerine; sizlerden bu zamana kadar izlemiş olduğunuz bütün video ve resimlerden kadına şiddetle ilgili öğrendiklerinizi düşünerek kadına şiddetle ilgili kendi amaçlarınızı oluşturmanızı ve bu amacı derecelendirmenizi istiyorum. Daha sonra bütün grup üyeleri olarak ortak amaç oluşturacaksınız.

Örnek: Etrafımdakilere bazen psikolojik şiddet uyguladığını fark ettim. Bundan sonra daha empatik ve hassas davranacağım.

Bireysel amacım.....

Aktivite 5: Derecelendirme

Bireysel amaçlarınızı düşünerek bu amaçtan ne kadar uzakta olduğunuzu belirtiniz.

- Bu amaca yönelik 0 ile 10 puan arasında değerlendirme yapacak olursanız kendinize kaç puan verirdiniz?
- Ayrıca sonraki görüşme için kaç puana gelmeyi hedefliyorsunuz?
- Bu puana ulaşmak için ne yapmanız gerekmektedir?

Sorularına cevaplarınızı yazınız.

Aşağıdaki cetvelde şu an kaç puanda olduğunuzu işaretleyiniz

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Aşağıdaki cetvelde haftaya kaç puanda olmak istediğinizi işaretleyiniz.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Bugün işaretlediğiniz puandan haftaya hedeflediğiniz puana ulaşmak için neler yapmanız gerektiğini yazınız.

-

Ödev 1) İzlemiş olduğunuz videolar ve çevrenizi de göz önünde bulundurarak kadına yönelik şiddetin başka ne gibi olumsuz sonuçları olabileceğinizi yazınız.

3. HAFTA

Süre: 60 dk

Amaç: Öfke duygusunu tanıma; öfke anı, öncesi ve sonrasında duygu düşünce ve davranışların farkına varma, öfkenin farklı ifade ediliş biçimlerini tanıma, öfke ile başetme

Hedefler;

- Üyeler öfke duygusunu tanıyacak
- Üyeler öfkenin sonuçlarını görecektir
- Üyeler öfke davranışlarının farkına varacak
- Üyeler öfke anında ve sonrasında davranışlarının farkında olacak
- Üyeler farklı öfke ifade tarzlarını öğrenecek
- Üyeler öfke ifade biçimlerinin kadınlar üzerindeki etkilerini tanıyacak

Grup üyelerinin, öfke duygusuyla ilgili düşüncelerini paylaşmaları istenilir. Paylaşmak isteyen üyelere söz verilir ardından öfkeli fotoğraflar etkinliğine geçilir.

Aktivite 6: Öfkeli fotoğraflar

Lider, kadına karşı öfkeli insanların olduğu resim ve fotoğrafları üyelerle paylaşır ve aşağıdaki soruları yanıtlamalarını ister (resim 2, resim 4).

Bu kişiler nasıl görünüyor?

Neden öfkelenmiş olabilirler?

Sizce öfke nasıl bir duygu?

Sizi de neler öfkelenendirir?

Öfkelendiğinizde nasıl tepkiler veriyorsunuz?

Tüm bu sorulara yanıt alındıktan sonra öfke, insanın doğuştan getirdiği bütün bireylerin günlük yaşamı içerisinde sıkça karşılaşılabilen, doyurulmamış isteklere ve karşılanmayan beklentilere verilen son derece doğal, başkalarına zarar verici davranış içermeyen ve yaşamın sürdürülmesi için gerekli olan duygusal bir tepkidir diyerek öfkenin ne olduğu tanımlanır.

Aktivite 7: Beyin Fırtınası

Bu aktivitede grup üyelerine 2 tane senaryo verilir. Üyelerin senaryolardan herhangi birisini seçerek hayal etmeleri ve nasıl tepki vereceklerini canlandırmalarını boşluğa yazmaları istenir. Beyin fırtınası tekniği kullanılarak, grup üyelerinin kendi öfke duygularını nasıl ifade ettiklerini görmeleri için üyelere 5 dakika süre verilir. Ardında üyelere öfke ifade biçimleri anlatılır. İnsanlar öfkelerini farklı şekillerde gösterebilirler. Genellikle insanların öfkelerini üç şekilde ortaya koydukları görülmektedir.

1. Öfkenin İçe Yönelmesi: Öfkenin içe yönelmesi çoğunlukla surat asma ve küsme olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada kişi duygularının başkası tarafından tahmin edilmesini bekler. Bastırılan öfke pimi çekilmiş bomba gibidir, geçen her dakikada insanı kızdırmaktadır. Bireylerin kendilerinin depresif hissetmelerine ve bazı psikosomatik şikayetlere sebep olabilmektedir.

2. Öfkenin Dışa Yönelmesi: Öfke özellikle erkeklerde sıklıkla saldırganlık veya madde kaçınma şeklinde dışsallaştırılır. Kadın ve çocuklar da ise çoğunlukla ağlama ile dışsallaştırır. Öfkenin dışa yönelimi kısa süreli bir rahatlama sağlar ancak bireylerin enerjisini tüketerek baş etmesini zorlaştırır.

3. Öfkenin Kontrol Edilmesi şeklindedir.

Senaryo 1: Anneniz, kız kardeşiniz veya ablanız sürekli sizi başka kişilerle kıyaslıyor ve sizin bazı isteklerinize karşı çıkıyorlar. Siz ise bu durumdan oldukça rahatsızsınız. Bu duruma nasıl tepki verirdiniz?

Senaryo 2: Kız / erkek arkadaşınız artık sizi sevmediğini ve ayrılmak istediğini söylüyor. Siz ise birkaç gün önce sizi sevdiğini söyleyen kız /erkek arkadaşınızın nasıl bu kadar çabuk değişebileceğine anlam veremiyorsunuz. Nasıl tepki verirsiniz?

Aktivite 8: İstisnai Durumlar

Öncelikle etkinlik hakkında bilgi verilir. Sonrasında üyelerden herhangi bir kadına karşı öfkelenildiği ancak öfke anında davranışlarını kontrol edebildiği ve yapıcı davrandığı bir anı hatırlamaları ve hayali canlandırmaları istenir aşağıdaki sorular sorulur.

- Öfkeni kontrol edebilmeyi nasıl başardın?

- Böyle bir durumda öfkeyi tekrar kontrol edebilmek için ne yapman gerekir?

Ödev 1) Katılımcılardan bu zamana kadar öfkelerini kontrol etmelerini sağlayan çözümleri, bu hafta denemeleri ve kendilerini gözlemlmeleri istenir.

Ödev 2) Kendilerini öfkeliendiren bir olayı ve bu olay karşısındaki gösterdikleri olumlu davranışlarını gözlemleyip yazmaları istenilir.

4. HAFTA

Süre: 60 dk

Amaç: İletişimin önemini anlama, iletişim becerileri öğelerinden etkin dinleme becerisini kullanabilme, empatik iletişim kurabilme

Hedef;

- Üyeler iletişimin ne olduğunu tanımlayacak
- Üyeler iletişimin önemini kavrayacak
- Üyeler kadına karşı öfke ve şiddet durumlarında iletişim becerilerini kullanacak
- Üyeler etkin dinlemenin önemini kavrayacak
- Üyeler empati temelli iletişimi öğrenecek
- Üyeler kadına karşı şiddet davranışlarını engellemede etkili iletişim unsurlarını kullanacak

Lider, grup üyelerine etkili iletişimin önemi ve öğelerinden bahseder.

Etkili iletişim için;

İletişim kurulacak kişiyi olduğu gibi kabul etmek önemlidir.

Karşıdaki kişiyi dinlemek önemlidir.

Empati (karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmak) önemlidir.

Ben dili kullanmak önemlidir.

Grup lideri bu bilgilendirmeden sonra grup üyelerine aşağıdaki soruyu yöneltir ve üyelerin yazmaları için 5dk süre verir.

- Size göre iletişim nedir nasıl olmalıdır?

Aktivite 9: Etkili İletişim

Lider grup üyelerine iyi bir konuşmacının özellikleri ve iyi bir dinleyicinin özellikleri nelerdir? sorusunu sorar. Ardından üyelere düşünceleri ve yazmaları için süre verir. Daha sonra grupla paylaşımları istenir.

Gönüllü öğrencilerden ikiserli veya üçerli grup oluşturmaları istenir.

Aşağıdaki konulara benzer konular verilerek, iyi dinleyici ve iyi konuşmacı kurallarına uygun biçimde birbirleriyle konuşmaları istenir.

- Sevdikleri dersler hakkında
- İyi arkadaş nasıl olmalı
- İnsanlar öfkelerini nasıl kontrol altına almalı gibi

Konuşma ve dinleme faaliyetinden sonra grup üyelerine aşağıdakilere sorular sorulur. Arkadaşlarınız etkili konuşma ve dinleme öğelerinden hangilerini yerine getirdiler? Hangilerini doğru ve etkili biçimde kullandılar? Konuşma etkinliğine katılan grup üyelerine konuşma ve dinleme rolleri sırasında neler hissettikleri sorulur.

Etkinlik 10: Beni Anla

Etkin dinleme becerilerini geliştirmek için gruptan bir üye seçilir ve diğer üyelerle konuşularak, seçilen üyenin konuşması esnasında tüm üyelerin ilgisizmiş gibi görünmesi istenir. Aynı şekilde grup lideri de ilgisizmiş gibi görünür. Grup üyesinin konuşması bittikten sonra başka

bir üye konuşmaya başlar ve bu konuşmanın bütün üyeler tarafından dinlenildiğinin gösterilmesi istenir. Lider, ilk olarak dinlenilmediğini hisseden öğrenciye; nasıl hissettiğini sorar. Daha sonra ise dinlenildiğini hisseden öğrenciye hislerini sorar ve gruba “Siz nasıl dinlenilmek istersiniz ister siniz?” sorusunu sorar. Ardından grup lideri etkin dinleme hakkında bilgi verir. Etkili dinleme, iletişim anında karşıdaki kişiyi yargılamadan, sözünü kesmeden, uygun beden duruşunda, göz teması kurulması ile dinlemeye denir. Etkin dinleyen birey karşıdaki ile göz teması kurar ve konuşulanı anladığını gösterecek biçimde beden dilini kullanır ve geri bildirim verir. (Evet, hı hı gibi.) Anlamadığı yerleri geçiştirmez, için sorular sorar.

Aktivite 11: Empatik Tepki

Aşağıdaki ifadeleri söyleyen kişinin ifadeleri söylerken yaşayabileceği duyguların en az bir tanesini ilk boşluğa ve bu ifade vereceğiniz empatik tepki cümlesini ikinci boşluğa yazınız.

1. Bir türlü sevdiğim kızın/erkeğin karşısına geçip ona hissettiklerimi anlatamıyorum.
Duygu: Yetersizlik, zayıflık, korku
Empatik tepki: Sevdiğin kişiye karşı olan hissettiğin duygularını yüz yüze anlatamıyor olmanın seni rahatsız ettiğini hissediyorum.
2. Beni kimse önemsemiyor. Hiç kimse beni sevmiyor. Annem, babam, arkadaşlarım ve öğretmenlerim herkes şikayetçi benden.
Duygu:
Empatik Tepki:
3. Sürekli kız/erkek arkadaşımı düşünüyorum. Ya onu kırdıysam diye düşünüyorum.
Duygu:
Empatik Tepki:
4. Sonunda en çok istediğim o işi buldum ve bu benim hep istediğim şeydi.
Duygu:
Empatik Tepki:
5. Bugün ilk kez erkek/kız arkadaşım ile buluşacağım.
Duygu:
Empatik Tepki:
6. Onu birçok kez uyarmama rağmen sürekli beni eleştiriyor ve küçük düşürücü şakalar yapıyor.
Duygu:
Empatik Tepki:
7. Ne yapacağımı bilmiyorum hem arkadaşımı çok seviyorum hem de onunla olmaktan çok sıkılıyorum.
Duygu:
Empatik Tepki:
8. Güvenebileceğim kimse kalmamış. Kime sırlarımı anlatsam nihayetinde anlattığıma üzülen ve pişman olan yine ben oluyorum.
Duygu:
Empatik Tepki:

9. Nihayet bu zorlu günler bitti artık kendime vakit ayırabilirim. Bunu başardığım için kendimle gurur duyuyorum.

Duygu:

Empatik Tepki:

10. Kız/Erkek arkadaşımı çok kırdım ona gereksiz yere bağırdım. Sürekli onu düşünüyorum. Keşke şuan burada olsa da onunla tekrar konuşabilseydim.

Duygu:

Empatik Tepki:

Etkinlik 12: Sen Dili Ben dili

1: Kız/Erkek arkadaşınız sözleştiğiniz halde randevuya hep geç geliyor.

Sen Dili: Sen zaten hep geç kalırsın.

Ben Dili:

2: Kız/Erkek sıra arkadaşınızın masası sürekli dağınık.

Sen Dili: Ne kadar dağınık ve kirlisin.

Ben Dili:

3: Kız/Erkek kardeşiniz evde beraber kullandığınız alanları hiç temizlemiyor.

Sen Dili: Sen beni hep kullanıyorsun ve hiç temizlik yapmıyorsun.

Ben Dili:

4: Eve geldiğinizde en sevdiğiniz yemeklerin yapıldığını görüyorsunuz.

Sen Dili: Sevdiğim yemekleri yapmışsın, beni çok mutlu ettin.

Ben Dili:

5: Kız/Erkek arkadaşınızı defalarca aramanıza rağmen cevap vermiyor.

Sen Dili: Beni hiç önemsemiyorsun.

Ben Dili:

6: Kız/Erkek arkadaşınız derse geç kalıyor.

Sen Dili: Ne sorumsuz birisin. Bir günde vaktinde gel şu derse.

Ben Dili:

7: Kız/Erkek kardeşiniz size eşyalarınızı kullanıyor.

Sen Dili: Beni sinirlendiriyorsun.

Ben Dili:

8: Otobüste yanınızda oturan Kadın/Erkek sizi sıkıştırarak oturmakta ayrıca uyurken kafasını omzunuza koyuyor.

Sen Dili: Yanınızda oturan biri olduğuna dikkat edin.

Ben Dili:

9: Erkek/kız arkadaşınız sizin için hazırlamış olduğu hediye için sürpriz yapmak istiyor.

Sen Dili: Çok heyecanlandım. Hadi artık uzatma.

Ben Dili:

Ödev 1) Aşağıdaki durumlardan hangilerini yaşadınız ve yaşadığınız durumda ki hislerinizi ve bu durumun üstesinden nasıl geldiğinizi yazınız?

- Kendinizi ifade edemediğiniz anlar
- Yanlış anlaşıldığınızı düşündüğünüz anlar
- Ben onu demek istememiştin dediğiniz anlar
- Ne dedim ki ben dediğiniz anlar
- Öfkelendiğinizde tek kelime edemediğiniz anlar.

5. HAFTA

Süre: 60 dk

Amaç: Değişime dikkat çekme, farkındalık kazanma ve çözüme odaklanma, problem çözme becerileri kazandırma

Hedefler;

- Üyelere problem çözme becerileri kazandırma.
- Üyelerin kendi çözüm yollarını üretmelerini sağlama.
- Çözüm arayışına dikkat çekilerek üyelerin problem çözme becerilerini arttırmalarına yardımcı olma.
- Bireyler öfke durumunda nasıl baş edecekleri ve çözüm yolları hakkında farkındalık kazandırma.
- Değişime dikkat çekme.
- ‘Başka Ne?’ soruları ile üyelerin değişime ilişkin farkındalıklarını arttırma.

Grup lideri, üyeleri sıcak bir şekilde karşıladıktan sonra önceki hafta verilen ödev ile ilgili paylaşım yapmak isteyen grup üyelerine söz verir. Ödev paylaşımlarını yapan bireylerden olumlu övgü ile bahsederek bireylerdeki gelişmeleri pekiştirir. Ardından grup lideri, üyelerden önceki haftalardan bu zamana kadar hayatlarında giden olumlu değişim gösteren şeylerden bahsetmelerini ister. Paylaşımda bulunmak isteyen üyelere söz verilir ve paylaşılan olumlu gelişmeler diğer üyeler tarafından alkışlanarak desteklenir. Yapılan bu paylaşımların ardından grup lideri, grup üyelerinin anlattıkları olumlu değişimlere vurgu yaparak yaşadıkları sorunların çözümünde kullandıklarını yöntemleri fark etmelerini ve geliştirmelerini sağlar. Grup lideri üyelere; ‘Bunu nasıl yaptın? Gerçekten harikasin!, Bu çözüm yolunu bulabildiğin için seni tebrik ederim., Bunu herkesin yapması kolay değil. vb.’ cümlelerle geri bildirimlerde bulunarak grup üyelerinin kendi çözüm yollarını üretmesi konusunda, cesaret verir. Lider, olumsuz sonuçlar doğurabilecek durumlarda, üyelerin farklı çözümler üretmesi ve uygulamasının zor olmadığı hakkında üyelere farkındalık kazandırmaya çalışır.

Aktivite 13: Çözüm Arayışı Etkinliği

Bu etkinlikte, grup üyelerine boş kağıtlar dağıtılarak üyelerin kadınlarla yaşadıkları herhangi bir sorunu kağıda yazmaları istenir. Grup üyelerine yeteri kadar süre verilir ve üyeler yaşadıkları sorunu kağıda yazarlar. Ardından kağıtlar katlanarak bir torbaya atılır. Torba karıştırılarak kağıtlar rasgele tüm grup üyelerine dağıtılır. Ardından üyelere almış oldukları kağıtları açmalarını ve içindeki problemi sessizce okumaları istenir ve üyelere kağıtta yazan problemi eğer kendileri yaşamış olsaydı nasıl çözecekleri sorulur. Sonrasında grup üyelerinden çözümlerine ilişkin paylaşımları alınır. Bu sayede her bir grup üyesi yaşadığı probleme karşı nasıl çözüm yolları olabileceğine dair farkındalık kazanmış olur. Grup üyelerinin paylaştığı olduğu çözümlerin işe yarayıp yaramayacağı veya ne gibi sonuçlar doğurabileceği grupla tartışılır.

Aktivite 14: Zihni ters yüz etmek.

Grup lideri madeni parayı havaya atar ardından üyelere ‘Yazı mı tura mı geldi?’ sorusunu sorar. Bu durumu birkaç kere tekrar eder. Ardından üyelere;
 Beynimiz de bu şekildedir. Bir durumun bazen iyi tarafını bazense kötü tarafını görürüz. Ancak, beynimizde para gibi ters yüz edilebilir. İstemediğimiz bir olay ya da durum karşısında öfkeli ya da üzgün olmamız doğaldır. Kendimize, ‘Bu durum beni mutsuz ediyor ve bununla baş edebilirim’ deyip, zihnimizi ters yüz edebiliriz.
 Şimdi olumsuz bir olayı düşünün; (Bir süre üyelerin düşünmesi için bekleyin.). Sonra kendinize böyle duyguların yaşamanın normal olduğunu söyleyin. Zihninizin ters yüz olduğunu ve ‘tura’ geldiğini hayal edin. Kendinize odaklanacak farklı bir şey seçin.

Aktivite 15: Çak bir beşlik oyunu

Az önce düşündüğünüz olumsuz durumu hatırlayın. Ardından elinizi yumruk yapın. Yumruk, öfkenizi gösterir. Bundan sonra odaklanabileceğiniz iyi bir şey düşünün. Aklına iyi bir şey geldiğinde bir parmağınızı açın. Şimdi başka iyi bir şey düşünün ve bir parmağınızı daha açın. Beş parmağınızın hepsi açılıncaya kadar devam edin. Sonra da yanınızdaki kişiye bir beşlik çakın ya da kendinizi tebrik etmek için kendi omzunuza pat pat vurun.
 Oturumun sonlanması için sorular sorulur. Bu oturumda neler öğrendiniz? Sizi en çok etkileyen şey neydi? (Cevapları dinleyin, eksikleri tamamlayın. Paylaşımları nitelikli bir şekilde övün.)

Ödev 1) Bu hafta öğrenmiş olduğunuz teknikleri evde veya sosyal hayatınızda uygulamaya koymaya çalışın ve bu uygulama sonucunda ne gibi gelişmeler olduğunu aşağıdaki boşluğa yazınız.

6. HAFTA

Süre: 60 dk

Amaç: Sürecin sonlandırılması, sürecin değerlendirilmesi ve kazanımların farkına varılması

Hedefler:

- Öğrenciler bu zamana kadar yapılan görüşmeleri özetleyecek
- Öğrenciler görüşmelerden edindikleri kazanımları paylaşacak
- Öğrenciler bireysel ve grup amaçlarını değerlendirecek
- Öğrenciler kadına şiddet hakkında bireysel geri bildirim verecek
- Öğrenciler görüşme süreci hakkındaki duygu ve düşüncelerini paylaşacak
- Öğrenciler birbirlerinde olan değişimleri paylaşacak

Bu sizlerle yaptığımız son görüşmemizdir. Her birinizden bu sürecin özetlenmesi istenecek. Görüşmeler hakkındaki düşüncelerinizi söylemeden önce lütfen aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Aktivite 16: Derecelendirme

Oturumun 3. Haftasında belirlemiş olduğunuz bireysel amaçlarınızı düşünerek bu amaçtan ne kadar uzakta olduğunuzu belirtiniz.

Bireysel amacım .....

- Bunun için 0 ile 10 puan arasında değerlendirme yapılacak olursa şu an kendinize kaç puan verirdiniz?
- Bu puana ulaşmak için neler yaptınız?

Sorularına cevaplarınızı yazınız.

Aşağıdaki cetvelde şu an kaç puanda olduğunuzu işaretleyiniz

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Bugün işaretlediğiniz puandan haftaya hedeflediğiniz puana ulaşmak için neler yaptığınızı yazınız.

-
-
-
-
-
-
-

Oturumun sonlandırılması için grup lideri üyelerden 5 haftalık oturum sürecinde üyelerin kazanımları, hayatlarında nelerin daha iyiye gittiği ve süreç hakkındaki duygu, düşünce ve hislerini yansıtan mektup yazmalarını isteyerek oturumu sonlandırır.

EK 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli Katılımcı, Doktora eğitimi kapsamında planladığım bu tez çalışması, çözüm odaklı yaklaşımın lise öğrencilerinde kadına yönelik şiddet tutumları üzerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Çalışma, Muş İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 5 lisede gerçekleştirilecektir. Araştırma verileri için “Kişisel Bilgi Formu” ve “Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği” uygulanacaktır. Çalışma kapsamına 45 kontrol, 45 deney grubu olacak şekilde toplam 90 öğrenci alınacaktır. Deney grubundaki öğrencilere gruplar halinde, haftada 3 gün toplam 6 hafta sürecek çözüm odaklı yaklaşım programı uygulanacaktır. Bu program ile; etkili iletişim becerilerini ifade etme, öfke kontrolü, kadına şiddeti tanıma, empati yapabilme, kadına yönelik şiddete ilişkin çağdaş tutum geliştirme ve başetme becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir. Araştırmanın sonuçları bilimsel amaçla kullanılacak ve sorulara verilen yanıtlar gizli tutularak, sadece araştırma ekibi tarafından değerlendirilecektir. Bu araştırmada yer almak gönüllülük esası ile tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Bu araştırma sırasında sizden bir ücret talep edilmeyecek, size herhangi bir ücret ödenmeyecektir. Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Söz konusu araştırmada kendi isteğimle katılımcı olarak yer almak istiyorum.

Araştırmacı: Fatih ŞAHİN

Öğrenci Velisi:

İmza:

Tarih:

Öğrenci:

İmza:

Tarih:

EK 3. Kişisel Bilgi Formu**KİŞİSEL BİLGİ FORMU
BİRİNCİ BÖLÜM**

1. Yaşınız?.....

2. Yaşadığınız Yer?

☐ -Köy	☐ -Kasaba / ilçe	☐ -Şehir

3. Ailenizin gelir durumu?

☐ -Kötü	☐ - Orta	☐ - İyi

4. Cinsiyetiniz

☐ -Erkek	☐ - Kız

5. Kaç kardeşsiniz?

☐ - 1-2	☐ - 3-5	☐ - 6 ve üzeri

6. Annenizin mesleği?

☐ -Ev hanımı	☐ Diğer (Memur, İşçi, Esnaf ..)

7. Babanızın mesleği?

☐ -İşsiz	☐ -Memur	☐ -Serbest meslek	☐ -İşçi	☐ -Esnaf

8. Annenizin Eğitim düzeyi?

☐ -Okur yazar	☐ -Okur yazar değil	☐ -İlköğretim	☐ -Lise ve Üzeri

9. Babanızın Eğitim Düzeyi

☐ -Okur yazar	☐ -Okur yazar değil	☐ -İlköğretim	☐ -Lise ve Üzeri

10. Yaşadığınız Aile Tipi

☐ -Çekirdek aile	☐ -Geniş aile

11. Anne babanız arasında akrabalık durumu var mı?

☐ -Var	☐ - Yok

12. Kadına şiddette alakalı daha önce hiç eğitim aldınız mı?

☐ -Evet	☐ -Hayır

İKİNCİ BÖLÜM

13. Siz herhangi bir kadına hiç şiddet (vurma, bağırma, hakaret gibi) uyguladınız mı?

☐ -Evet	☐ -Hayır

14. Herhangi bir yerde kadına şiddete tanık oldunuz mu?

☐ -Evet	☐ -Hayır

15. Eğer şahit olduysanız şiddet türü nedir?

☐ -Vurma	☐ -Taciz	☐ -Hakaret	☐ -Hepsi

16. Şahit olduğunuz şiddetin sıklığını nasıl değerlendirirsiniz?

☐ -Haftada en az 1-2 kez	☐ -Ayda en az 1-2 kez	☐ -Yılda en az 1-2 kez

17. Aile içinde kadına şiddete şahit oldunuz mu?

☐ -Evet	☐ -Hayır

18. Eğer tanık olduysanız bu şiddetin sebebi neydi?

☐ -Ekonomik sebeple	☐ -Aile içi anlaşmazlık	☐ -Namus, flört vb nedenler

19. Aile içinde kadına yönelik (tokat, yumruk, tekme atma vb.) davranışlar aracılığıyla fiziksel şiddete tanık oldunuz mu?

☐ -Hiçbir zaman	☐ -Bazen	☐ -Çok sık

20. Aile içinde kadına yönelik (küfür, hakaret, tehdit, küçük düşürme, aşağılama, alay etme, görmezden gelme gibi tutum ve davranışlar şahit oldunuz mu?

☐ -Hiçbir zaman	☐ -Bazen	☐ -Çok sık

21. Aile içinde kadına yönelik parasal ihtiyaçlarını karşılamama, parayı üzerinde bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanma gibi tutum ve davranışlara şahit oldunuz mu?

☐ -Hiçbir zaman	☐ -Bazen	☐ -Çok sık

22. Sizce kadına şiddet uygulamak için kimin hakkı vardır?

☐ -Hiç kimsenin	☐ -Anne, Baba veya Kocas	☐ -Hepsi

23. Şiddete maruz kalan bir kadın gördüğünüzde nasıl bir tepki verirsiniz?

☐ -Aile meselesi derim	☐ -Karışmam.	☐ -Şiddetle karşılık veririm	☐ -Kadına Yardım Ederim	☐ -Polisi Ararım

24. Kadına yönelik şiddet konusunun çözümlenebilir bir problem olduğunu düşünüyor musunuz?

☐ -Evet	☐ -Hayır	☐ -Bazen

25. Kadınlarla alakalı bildiğiniz atasözü veya herhangi bir kültürel bir söylem var mı?

☐ -Evet	☐ -Hayır

EK 4. Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (İSKEBE)**Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği (İSKEBE)**

Değerli katılımcı; aşağıda kadına yönelik şiddetle ilgili tutumları içeren maddeler verilmiştir. Her bir maddeyi değerlendirerek; sizin için en uygun olduğunu düşündüğünüz kutucuğu işaretleyiniz.

	KADINA YÖNELİK ŞİDDET TUTUM ÖLÇEĞİ (İSKEBE ÖLÇEĞİ)	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	Kadın, bir yere gideceği zaman erkekten izin almalıdır.	1	2	3	4	5
2	Kadın evlendiğinde kocasının soyadını almalıdır.	1	2	3	4	5
3	"Kocandır. Hem sever hem döver." sözünü benimserim.	1	2	3	4	5
4	Cinsel tacize uğrayan kadının bunda kabahati vardır.	1	2	3	4	5
5	Kadının, erkeğin kontrolü altında olması gerekmez.	1	2	3	4	5
6	Kadının harcamaları erkeğin kontrolü altında olmalıdır.	1	2	3	4	5
7	Kadınlar, erkeklerin yoğun olduğu yerlere tek başlarına gitmemelidir.	1	2	3	4	5
8	Dayağın iyi bir terbiye aracı olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
9	Kadın, istemese bile, eşiyle ilişkiye girmek zorundadır.	1	2	3	4	5
10	Erkeğin, kadını dövmesi için geçerli sebepleri olduğuna inanırım.	1	2	3	4	5
11	Kadınların, çoğunluğu erkek olan bir iş yerinde çalışmasını doğru bulmam.	1	2	3	4	5
12	Şiddeti ağır olmadıkça, dayağı mazur görürüm.	1	2	3	4	5
13	Ailede maddi konulara erkek karar vermelidir.	1	2	3	4	5
14	Kadınlara laf atılması gayet normaldir.	1	2	3	4	5
15	Kadın, istemese bile, erkeğin istediği şekilde cinsel ilişkiye girmelidir.	1	2	3	4	5
16	Namus adına işlenmiş cinayetlerde haklılık payı olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
17	Kadın, istemese bile, sırf erkek istiyor diye çocuk doğurmalıdır.	1	2	3	4	5
18	Erkek istemiyorsa kadın çalışmamalıdır.	1	2	3	4	5

19	Erkek, gerekli gördüğünde, kadının evden dışarı çıkmasına izin vermemekte haklıdır.	1	2	3	4	5
20	Fiziksel şiddetin derecesi çok değilse şiddeti mazur görürüm.	1	2	3	4	5
21	Kadınların geç saatlere kadar dışarıda olmasını yanlış bulurum.	1	2	3	4	5
22	Yalnız başına gezen bir kadına laf atılması normaldir.	1	2	3	4	5
23	Kadınların her sektörde çalışmasını doğru bulmam.	1	2	3	4	5
24	Evli bir kadının erkek arkadaşlarının olmasını normal karşılarım.	1	2	3	4	5
25	Kadın söz dinlemiyorsa onun dövülmesi bu sorunu çözer.	1	2	3	4	5
26	Bazı kadınların sözlü tacizi hak ettiklerini düşünürüm.	1	2	3	4	5
27	Kadın, erkeğin izin vermediği bir giysiyi giymemelidir.	1	2	3	4	5
28	Geç saatlerde dışarda olan bir kadının tacize uğraması doğaldır.	1	2	3	4	5
29	Erkek yeterince para kazanıyorsa kadının çalışmasına gerek yoktur.	1	2	3	4	5
30	Kadına fiziksel şiddet uygulanmasının sebebinin, kadının kendisi olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5

EK 5. Çözüm Odaklı Yaklaşım Eğitim Sertifikası

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

ÇÖZÜM ODAKLI YAKLAŞIMIN LİSE ÖĞRENCİLERİNDE KADINA YÖNELİK ŞİDDET TUTUMLARI ÜZERİNE ETKİSİ

ORJİNALLİK RAPORU

% 15	% 13	% 3	% 7
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 3
2	Submitted to Istanbul Medeniyet Üniversitesi Öğrenci Ödevi	% 2
3	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBİTAK) Öğrenci Ödevi	% 2
4	acikerisim.sakarya.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	Submitted to Konya Necmettin Erbakan University Öğrenci Ödevi	% 1
6	pskilojiegzersiz.wordpress.com İnternet Kaynağı	% 1
7	nek.istanbul.edu.tr:4444 İnternet Kaynağı	% 1
8	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1

ETİK KURUL İZİN YAZISI

- ☒ Etik Kurul izni gerekmektedir.
- ☐ Etik Kurul izni gerekmemektedir.

Fatih ŞAHİN

KURUM İZNİ YAZILARI

Uyarı: Canlı ve cansız deneklerle yapılan tüm çalışmalar için kurum izin belgelerinin eklenmesi zorunludur. Gizlilik ve mahremiyet içeren durumlarda kurum adı kapatılmalıdır.

- ☒ Kurum izni gerekmektedir.
- ☐ Kurum izni gerekmemektedir.

Fatih ŞAHİN

ÖLÇEK İZİNİ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Fatih ŞAHİN
Doğum Tarihi	
Uyruğu	
E-Posta Adresi	
Web Adresi	

